

UNIVERZITA KARLOVA V PRAHE

FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED

Inštitút politologických štúdií

Katarína Bezáková

**Teoretická reflexia inštitucionálneho dizajnu
Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej
politiky EÚ po prijatí Lisabonskej zmluvy**

Diplomová práca

Praha 2014

Autor práce: **Katarína Bezáková**

Vedúci práce: **Doc. PhDr. Jan Karlas, MA., Ph.D.**

Rok obhajoby: 2014

Bibliografický záznam

BEZÁKOVÁ, K. (2013) Teoretická reflexia inštitucionálneho dizajnu Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky EÚ po prijatí Lisabonskej zmluvy. Bratislava. Diplomová práca. Univerzita Karlova v Prahe, Fakulta sociálnych vied, Inštitút politologických štúdií, Katedra medzinárodných vzťahov. Vedúci diplomovej práce Doc. PhDr. Jan Karlas, MA., Ph.D.

Abstrakt

Témou tejto diplomovej práce je teoretická reflexia inštitucionálneho dizajnu Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky EU (SZBP) po prijatí Lisabonskej zmluvy. Hlavným cieľom práce je zistiť čo je dôvodom/dôvodmi vysvetľujúcim/i posun k centralizácii tvorby politiky SZBP, ktorú prináša Lisabonská zmluva. Centralizácia je totožná s delegáciou výkonu suverenity z členských štátov na nadnárodnú úroveň - Vysokú predstaviteľku pre SZBP a EU Službu pre vonkajšiu činnosť. Za týmto účelom práca testuje tri možné vysvetlenia vystavané na troch hlavných teóriách medzinárodných vzťahov: centralizácia ako dôsledok 1. znižujúcej sa relatívnej (vojenskej) moci EU (neorealizmus), 2. zhoršujúcich sa kolaboratívnych problémov (neoliberalizmus) a 3. zvyšujúcej sa miery europeizácie štátno-národných identít a záujmov členských štátov v sledovanom období 2001-2007. (konštruktivizmus). Práca využíva kvalitatívnu metódu - je prípadovou štúdiou. Záverom práce je tvrdenie, že zmenu inštitucionálneho dizajnu SZBP, konkrétne posun k centralizácii procesu tvorby SZBP, ktorú prináša Lisabonská zmluva vysvetľujú dva dôvody. Sú nimi znižujúca sa relatívna vojenská moc EU (neorealizmus) a zvyšujúca sa europeizácia štátno-národných identít a záujmov (konštruktivizmus) v sledovanom období 2001-2007. Zhoršujúce sa kolaboratívne problémy sa nepreukázali ako príčina posunu k centralizácii tvorby politiky po Lisabone (neoliberalizmus). Teórie rozličných meta-teoretických prístupov tak súčasne vysvetľujú jeden jav medzinárodnej politiky.

Abstract

The topic of this thesis is a theoretical analysis of the institutional design of the Common Foreign and Security Policy (CFSP) after the adoption of the Lisbon treaty. The main aim of the thesis is to reveal the reasons explaining a development towards centralization of the

policy-making process of the CFSP that the Lisbon treaty introduced. Centralization is equated with a delegation of sovereignty from member states to a supranational level – High Representative for the CFSP/European External Action Service. The thesis for this purpose tests three possible explanations built upon three main theories of international relations: the centralisation as a result of the 1.decreasing EU's relative military power (neorealism) 2.deteriorating collaborative problems (neoliberalism) and 3.increasing degree of Europeanization of the nation-state identities and interests of the member states (constructivism) within covered time period from 2001 to 2007. The thesis applies a qualitative method, it is a case study. The conclusion of the thesis is that there are two reasons for the development towards more centralized policy-making process of the CFSP after the Lisbon treaty. Firstly, it is the decreasing EU's relative military power (neorealism) and secondly increasing level of Europeanization of nation-state identities and interests (constructivism). Deteriorating collaborative problems (neoliberalism) cannot be considered as a reason explaining the development. The conclusion demonstrates that two theories of international relations of different meta-theoretical approaches are simultaneously valid for explaining the development in international (European) politics.

Kľúčové slová

inštitucionálny dizajn, SZBP, Lisabonská zmluva, teórie medzinárodných vzťahov, neorealizmus, konštruktivizmus

Key words

institutional design, CFSP, Lisbon treaty, theories of international relations, neorealism, constructivism

Rozsah práce (od úvodu po záver)

Počet slov: 25 955

Počet znakov s medzerami: 183 765

Čestné prehlásenie

1. Prehlasujem, že som predkladanú prácu vypracovala samostatne a uviedla som v nej všetky zdroje, s ktorými som pracovala a ich použitie som v texte označila.
2. Prehlasujem, že táto práca nebola využitá pre získanie iného akademického titulu.
3. Súhlasím s tým, aby bola práca sprístupnená pre študijné a výskumné účely.

V Prahe 6.1. 2013

Katarína Bezáková

Pod'akovanie

Ďakujem školiteľovi práce Doc. PhDr. Janovi Karlasovi, MA., Ph.D. za cenné pripomienky k práci a ochotu.

Obsah

ZOZNAM TABULIEK	8
ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK	9
ÚVOD.....	11
1. Inštitucionálny dizajn SZBP.....	16
1.1. <i>Centralizácia tvorby politiky pred Lisabonom.....</i>	<i>18</i>
1.2. <i>Centralizácia tvorby politiky po Lisabone.....</i>	<i>23</i>
1.3. <i>Zhrnutie.....</i>	<i>29</i>
2. Teoreticko-metodologický rámec práce.....	32
2.1. <i>Neorealizmus.....</i>	<i>32</i>
2.2. <i>Neoliberalizmus.....</i>	<i>38</i>
2.3. <i>Konštruktivizmus.....</i>	<i>44</i>
2.4. <i>Zhrnutie.....</i>	<i>50</i>
2.5. <i>Metodologický rámec.....</i>	<i>52</i>
3. Teoretická reflexia inštitucionálneho dizajnu SZBP	
po prijatí Lisabonskej zmluvy.....	60
3.1. <i>Neorealistické vysvetlenie.....</i>	<i>60</i>
3.2. <i>Neoliberálne vysvetlenie.....</i>	<i>65</i>
3.3. <i>Konštruktivistické vysvetlenie.....</i>	<i>73</i>
3.4. <i>Zhrnutie.....</i>	<i>80</i>
ZÁVER.....	83
SUMMARY.....	88
ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV.....	91
SCHVÁLENÝ PROJEKT DIPLOMOVEJ PRÁCE.....	101

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka č. 1 Centralizácia tvorby SZBP pred a po Lisabone

Tabuľka č.2 Vojenská moc: Vojenské výdaje krajín a EU v období 2001-2007 (vyjadrené v mld. USD)

Tabuľka č.3 Ekonomická moc: HDP krajín a EU v období 2001-2007 (vyjadrené v mld. USD)

Tabuľka č.4 Teritoriálna moc: Počet obyvateľov krajín a EU v r.2001 a r.2007 (vyjadrené v mld.)

Tabuľka č.5 Teritoriálna moc: Rozloha krajín a EU v r.2001 a r.2007 (vyjadrené v km²)

Tabuľka č. 6 Vnímanie seba ako príslušná národnosť a Európan (vyjadrené v %)

Tabuľka č. 7 Miera národnej a európskej hrdosti (vyjadrená v %)

Tabuľka č. 8 Náklonnosť k EU (vyjadrené v %)

Tabuľka č. 9 Podpora národného a komunitárneho rozhodovania v oblasti zahraničných vecí a obrany (vyjadrená v %).

Tabuľka č. 10 Podpora pre SZBP a SBOP (vyjadrená v %)

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK

AZ	Amsterdamská zmluva
COREPER II	<i>Comité des Représentants Permanents II</i> (Výbor stálych zástupcov)
ČŠ	členské štáty
EEAS	<i>European External Action Service</i> (Európska služba pre vonkajšiu činnosť)
EBOP	Európska bezpečnostná a obranná politika EÚ
ECB	<i>European Central Bank</i> (Európska centrálna banka)
EP	Európsky parlament
ESD	Európsky súdny dvor (dnes Súdny dvor Európskej únie)
ER	Európska rada
EU	Európska Únia
EUSR	<i>European Union Special Representative</i> (Špeciálny zmocnenec EU)
FAC	<i>Foreign Affairs Council</i> (Rada pre zahraničné veci EU)
GAERC	<i>General Affairs and External Relations Council</i> (Rada pre všeobecné veci a vonkajšie vzťahy EU)
GAC	<i>General Affairs Council</i> (Rada pre všeobecné záležitosti EU)
HR/SG	<i>High Representative for the CFSP/Secretary-General</i> (Vysoký predstaviteľ pre Spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku/ Generálny tajomník Rady) (funkcia zavedená Amsterdamskou zmluvou)
MiZV	minister/i zahraničných vecí
MI	medzinárodná inštitúcia/e
MO	medzinárodná organizácia/e
MV	medzinárodné vzťahy
MP	medzinárodná politika
MZ	Maastrichtská zmluva
N	nedostupné zdroje
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organization</i> (Severoatlantická aliancia)
OSN	Organizácia spojených národov

PS	Pracovné skupiny
PSC	<i>Political and Security Committee</i> (Politický a bezpečnostný výbor)
QMV	<i>Qualified majority voting</i> (hlasovanie kvalifikovanou väčšinou)
SZBP	Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika EU
SBOP	Spoločná bezpečnostná a obranná politika EU
TEU	<i>Treaty of European Union</i> (Zmluva o Európskej únii schválená z roku 2007)
fTEU	<i>former Treaty of European Union</i> (pôvodná Zmluva o Európskej únii v znení z roku 2006)
TFEU	<i>Treaty of Functioning European Union</i> (Zmluva o fungovaní Európskej Únie)
TMV	teórie medzinárodných vzťahov
USA	<i>United States of America</i> (Spojené štáty americké)
VP	Vysoký predstaviteľ pre Spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku (funkcia zavedená Lisabonskou zmluvou)

ÚVOD

Témou tejto diplomovej práce je teoretická reflexia inštitucionálneho dizajnu Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky Európskej Únie (SZBP EU) po prijatí Lisabonskej zmluvy. Túto tému som si vybrala hneď z niekoľkých dôvodov.

V prvom rade, skúmanie inštitucionálneho dizajnu medzinárodnej organizácie (ktorú EU predstavuje) alebo medzinárodného režimu (ktorý rovnako SZBP predstavuje) je dôležité, pretože výrazne ovplyvňuje tvorbu politiky a tak politický výsledok, ktorý organizácie/režimy prinášajú. (Rittberger- Zangl 2006: 63; Vanhoonaeker in Hill – Smith 2011:78, 95; Koremenos et al. 2001:762, Hall- Taylor 1996:5). Za druhé, „*EU so svojou bohatou zmesou formálnych a neformálnych inštitúcií je často videná ako ideálny testovací priestor pre rôzne formy inštitucionálnych analýz.*“ (Rosmond, 2000:114). Lisabonská zmluva, ktorá ako posledná menila fungovanie EU priniesla niekoľko významných inovácií práve do fungovania SZBP - takmer 50% zmien, ktoré prináša sa týkajú práve inštitucionálnej architektúry zahraničnej politiky EU. (Avery 2007:19). Za tretie, tento vývoj si zaslúži teoretickú reflexiu, pretože javy v medzinárodnej politike (MP) nestačí len pozorovať, ale treba ich aj vysvetliť a/alebo pochopiť, čo je cieľom práve teórií medzinárodných vzťahov (TMV) a vo vzťahu k EU aj teórií európskej integrácie (EI). (Smith in Dunne et al. 2007:2, Wiener - Diez in Wiener- Diez 2009:4, Rosmond 2000:4). Posledným avšak nie najmenej dôležitým dôvodom pre spracovanie tejto témy je, že nie je dostatočne pokrytá existujúcou literatúrou.

V rámci štúdia SZBP dominujú najmä empirické štúdie zameriavajúce sa na tvorbu ako aj regionálnu a tematickú realizáciu SZBP politiky, tie najnovšie analyzujú aj zmeny (či už inštitucionálne alebo všeobecné), ktoré do fungovania SZBP prináša Lisabonská zmluva. (napr.: Piris 2010; Hill – Smith 2011; Cini 2010; Wessel 2009 a i.). Rôzne think-tanky (napr.: European Policy Center, Center for European Policy Studies a European Council on Foreign Relations) sa tiež venujú týmto témam.

Len málo autorov sa však venuje teoretickej analýze SZBP (Rosmond 2000 in Hill – Smith: 2011:22, Tonra – Christinasen in Tonra – Christinasen 2004: 3) Možnou príčinou tohto javu je, že SZBP nebola považovaná za súčasť integračného procesu, pretože predstavovala (alebo stále predstavuje) druhý medzivládny pilier. To však neznamená, že neexistuje žiadna práca venujúca sa teoretickej analýze SZBP, táto skupina však nie je až tak veľká ako prvá zmienená. Práve z dôvodu, že nebola považovaná SZBP za súčasť

integračného procesu dominuje v teoretickej reflexii realistická škola, ktorá je skeptická voči možnosti integrácie v oblasti tzv. vysokej politiky a to zahranično-bezpečnostnej oblasti. (Tonra – Christinasen in Tonra – Christinasen 2004: 3).

Mnohé z týchto teoretických analýz sa však zameriavajú skôr na vysvetlenie vzniku projektu SZBP alebo neskôr EBOP ako konkrétne ich inštitucionálnemu dizajnu. Z viacerých teoretikov by som spomenula B. Posena (2004), ktorý vysvetľuje vznik vtedy ešte EBOP z neorealistického hľadiska ako snahu o vyvažovanie hegemonického postavenia USA po skončení Studenej vojny. Rovnako A. Hyde-Price (2006) je neorealistickým príspevkom, ktorý v zhode s Posenom (2004) považuje globálnu hegemoniu USA za príčinu vzniku a rozvoja EBOP, no súčasne pridáva aj príčinu mocensky vyrovnannej multipolárnej Európy. S. Rynning (2011) na rozdiel od predošlých autorov považuje klasický realizmus za vhodnejší pre vysvetlenie vzniku SBOP. Za príčinu vzniku považuje snahu ČŠ pretaviť rastúcu ekonomickú moc do politickej a snahu predstavovať mocného medzinárodného politického aktéra.

Konkrétne teoretickej analýze inštitucionálnemu dizajnu SZBP sa venuje najmenšia skupina autorov. Uviedla by som W. Wagnera (2003), ktorý vysvetľuje medzivládnu povahu SZBP z pohľadu inštitucionalizmu racionálnej voľby a teórie režimov. Autor tvrdí, že v rámci SZBP dominuje oblasť krízového riadenia, ktorá je charakteristická koordináčnym problémom, ktoré sa viaže s decentralizovanou formou medzinárodnej spolupráce. Podľa autora nevzniká preto v SZBP potreba delegovania suverenity na nadnárodných aktérov. To následne podľa autora vysvetľuje súčasný medzivládny charakter SZBP, ktorý podľa neho pretrvá aj do budúcnosti.

Ďalší autori sa venujú teoretickému vysvetleniu rozdielov medzi inštitucionálnym dizajnom SZBP EU a inými bezpečnostnými organizáciami. Napr. H. Dijkstra (2010) vysvetľuje rozdielny inštitucionálny dizajn troch organizácií OSN, NATO a EU, ktoré sa venujú operáciám na udržanie mieru. Autor za príčinu tejto rozdielnosti považuje rozdielnu členskú základňu, čo sa týka počtu členov, ich záujmovej heterogenity a z toho plynúcej rôznej odkázanosti na spoluprácu. (neoliberalizmus). Za druhé je to rozdielny druh operácií, ktoré organizácie vykonávajú a ktoré si preto vyžadujú plnenie rôznych funkcií a tak rozdielny inštitucionálny dizajn. Vysvetlenie závislosti na rôznych predchádzajúcich vzoroch (historický inštitucionalizmus) autor nepovažuje za platné. Rovnako sa teoretickej reflexii inštitucionálneho dizajnu týchto troch bezpečnostných režimov venuje z českej

literatúry J. Karlas (2008). Autor však naopak považuje historický inštitucionalizmus – závislosť na predchádzajúcich vzoroch zo skúmaných teórií (neoliberalizmu, neorealizmu) za jediné platné teoretické vysvetlenie rôzneho inštitucionálneho dizajnu bezpečnostných režimov týchto troch organizácií.

M. Koenig-Archibugi (2004) teoreticky analyzoval inštitucionálny dizajn SZBP, konkrétne ochotu ČŠ delegovať výkon právomocí na nadnárodnú úroveň pri prijímaní Amsterdamskej zmluvy. Na rozdiel od predchádzajúcich autorov sa zameral na štátno-národnú úroveň a nie systémovú. Mieru tejto ochoty ovplyvňovali podľa autora najmä mocenské kapacity ČŠ (realizmus) a miera europeizácie ich štátno-národných identít (konštruktivizmus). Okrem toho aj miera centralizácie domáceho vládnutia sa ukázala ako významný činiteľ (viacúrovňové vládnutie). Súčasne politická zhoda ČŠ (neoliberalizmus) nepredstavovala významný determinant ochoty delegovať výkon suverenity na nadnárodnú úroveň.

Ako som ukázala, v rámci veľmi limitovaného teoretického štúdia SZBP skúmanie inštitucionálneho dizajnu nepatrí medzi jeho dominantné témy. Problémom uvedených príspevkov venujúce sa inštitucionálnemu dizajnu SBZP je, že dnes nie sú už aktuálne, nakoľko sa venujú štúdiu obdobia pred Lisabonom a neodrážajú tak zmeny, ktoré prináša. Jedine príspevok Dijkstru (2010) je príspevkom po prijatí Lisabonskej zmluvy, pričom sa však autor nezameriava na príčiny zavedenia zmien, ktoré do inštitucionálneho dizajnu prináša, čo je ako som vyššie uviedla dôležité. V slovenskej spisbe dokonca téma teoretickej analýzy inštitucionálneho dizajnu vôbec nerezonuje a nie sú mi známe žiadne príspevky. Existuje preto medzera v teoretickom štúdiu zmien inštitucionálneho dizajnu po Lisabone a mojou snahou je túto medzeru aspoň čiastočne zaplniť.

Práca sa snaží vysvetliť vývoj inštitucionálneho dizajnu SZBP po prijatí Lisabonskej zmluvy, konkrétne však len jej jednej dimenzie a to miery centralizácie. Hlavným dôvodom tohto výberu je, že zmeny z Lisabonu ovplyvňujú práve ju a rovnako ako som vyššie uviedla, existujúca literatúra sa tejto téme nevenuje.

Lisabonská zmluva vytvára v rámci SZBP nové inštitúcie, konkrétne Vysokú predstaviteľku pre SZBP (VP) a jej vypomáhajúcu Európsku službu pre vonkajšiu činnosť (EEAS). (čl. 18 TEU). Tieto inovácie „(...)sú ďalšou ilustráciou toho, ako sa centrum gravitácie postupne posúva z národných hlavných miest do Bruselu.“ (Vanhoonacker in Hill – Smith 2011:76). Totiž VP/EEAS preberá na seba zodpovednosť za úlohy, ktoré

v predlisabonskom období vykonávali najmä rotujúce Predsedníctvo, teda členské štáty (ČŠ), ktorému vypomáhal Vysoký predstaviteľ a generálny tajomník Rady (HR/SG) a komisár pre vonkajšie vzťahy. (Piris 2010: 243-4, Vanhoonaeker in Hill – Smith 2011:89). Po Lisabone síce ostávajú ČŠ (už od vzniku SZBP v roku 1992) stále jediné, ktoré o SZBP rozhodujú, avšak VP/EEAS, ktorých môžeme považovať za nadnárodné sa podieľajú na tvorbe agendy, vedú diskusiu o nej a implementujú prijaté rozhodnutia. Lisabonskou zmluvou tak dochádza k posunu centralizácii procesu tvorby politiky, chápanej ako delegovanie právomocí z ČŠ na nadnárodnú úroveň, konkrétne VP/EEAS a to v úrovniach tvorby agendy, predsedaní rozhodujúcim orgánom a implementácií rozhodnutí.

Cieľom práce je preto vysvetliť príčiny tohto posunu k centralizácii tvorby politiky, ku ktorému dochádza prijatím Lisabonskej zmluvy. Práca si preto kladie nasledujúcu výskumnú otázku: *Čo je dôvodom/dôvodmi vysvetľujúcim/i posun k centralizácii procesu tvorby politiky SZBP (chápanej ako delegácia právomocí na nadnárodnú úroveň VP/EEAS), ktorú prináša Lisabonská zmluva?*

Za účelom zodpovedania tejto otázky som si vybrala tri TMV – neorealizmus, neoliberalizmus a konštruktivizmus, ktoré súčasne predstavujú hlavné prístupy k skúmaniu medzinárodných inštitúcií (Hasenclever et al. 2005:7) a zahŕňajú racionalistický ako aj kulturalistický metateoretický prístup. Jednotlivé prístupy predkladajú iné vysvetlenie skúmaného javu (posunu k centralizácii) nakoľko predstavujú rozdielne pohľady na medzinárodné inštitúcie (MI) ako aj medzinárodné vzťahy (MV).

Neorealizmus je spomedzi TMV najviac skeptický voči MI, nakoľko limitujú suverenitu štátu, čo je v podmienkach anarchie bez centrálnej vlády nebezpečné. Podľa neorealitov vznikajú MI len v prípade ak je rovnováha moci v MV tak narušená, že pre zaručenie vlastnej bezpečnosti nie je iná forma spolupráce dostačujúca. (Waltz 1979:115-6). Centralizácia ako zintenzívnenie spolupráce je potom chápaná ako snaha štátov o zvýšenie svojej relatívnej moci a tak zabezpečenie vlastného prežitia. Pre neoliberalov sú naopak MI veľmi dôležité, pretože riešia problémy kolektívneho jednanja a umožňujú tak medzinárodnú spoluprácu. (Keohane 1984:83, Snidal 1985: 926). Podľa situačných štrukturalistov je centralizácia riešením kolaboratívneho problému (ako jedného z problémov kolektívneho jednanja). (Snidal 1985: 938; Koremenos et al. 2001: 797). Podľa konštruktivistov sú MI sociálne konštrukty, ktoré v sebe prinášajú zdieľané idey vo

forme noriem, identít, diskurzu v dôsledku čoho MI nie len, že ovplyvňujú chovanie štátov (ako tvrdia racionalisti) ale ho aj celkom determinujú prostredníctvom formovania ich identít a záujmov. Súčasne aktéri spätne formujú MI. (Risse in Wiener – Diez 2009: 146-149). Postup k centralizácii tvorby politiky sa dá potom vysvetliť ako dôsledok vplyvu spolupráce v rámci existujúcich MI, ktorá spôsobuje posun ku kolektívnym identitám a záujmom štátov. Pretože jednotlivé teórie sa rozlišujú a prinášajú iný obraz jedného a toho istého sveta (Smith in Dunne et al. 2007: 11) druhotným cieľom tejto práce bude posúdiť ich empirickú platnosť a určiť, ktorá teória a či vôbec niektorá z nich je vhodnejšia pre vysvetlenie vybraných dimenzií inštitucionálneho dizajnu SZBP.

Práca využíva kvalitatívnu metódu – je prípadovou štúdiou. To znamená, že testuje rôzne teoretické predpoklady o príčine vývoja inštitucionálneho dizajnu medzinárodnej organizácie/režimu (konkrétne jeho jednej dimenzie a to centralizácie) na jednom konkrétnom prípade a to na inštitucionálnom dizajne (konkrétne centralizácii) SZBP EU. Platnosť hypotéz testuje práca sledovaním vzájomnej zmeny premenných, ktorých hodnoty zisťuje pomocou indikátorov kvalitatívnej ako aj kvantitatívnej povahy.

Téma práce sa tak odlišuje od tej predstavenej v projekte diplomovej práce, podľa ktorej som sa pôvodne zamerala na porovnanie inštitucionálneho dizajnu (konkrétne miery centralizácie rozhodovania) dvoch externých politík EU (obchodu a SZBP). Príčinou konečného rozhodnutia pre skúmanie jednej oblasti - SZBP bolo, že vytvorená analýza bude prepracovanejšia a preto kvalitnejšia. Súčasne ako som vyššie uviedla teoretická analýza vývoja inštitucionálneho dizajnu SZBP nie je existujúcou literatúrou pokrytá. Táto zmena následne vysvetľuje ďalšie teoreticko-metodologické zmeny ako aj zmenu názvu práce.

Štruktúra práce je nasledovná. Práca je rozdelená do troch kapitol. Prvá z nich sa zameriava na inštitucionálny dizajn SZBP. V prvom rade kapitola predstaví definíciu inštitucionálneho dizajnu a dôležitosť jeho skúmania. Následne sa bude venovať inštitucionálnemu dizajnu SZBP s dôrazom na skúmanú dimenziu- centralizáciu pred a po prijatí Lisabonskej zmluvy. Druhú kapitolu budú tvoriť vybrané teoretické a metodologické východiská práce. Najdôležitejšiu časť celej práce bude predstavovať kapitola tretia, pretože jej obsahom bude testovanie predložených hypotéz, na základe čoho budem schopná zodpovedať vyššie stanovenú výskumnú otázku. V závere zhrniem hlavné zistenia práce a zhodnotím vyhlíadky do ďalšieho výskumu.

1. Inštitucionálny dizajn SZBP

Prvá kapitola tejto práce bude pojednávať o inštitucionálnom dizajne SZBP. V prvom rade kapitola predstaví inštitucionálny dizajn, resp. dizajn medzinárodných inštitúcií (MI) vo všeobecnosti rovnako ako dôležitosť jeho skúmania. Následne sa zameria konkrétne na inštitucionálnu architektúru SZBP s dôrazom na sledovanú centralizáciu, ktorá predstavuje jednu z inštitucionálnych dimenzií. (Koremenos et al. 2001:769).

Vychádzajúc z inštitucionalizmu, štúdium inštitúcií je dôležité, pretože ovplyvňuje politický výsledok. (Hall- Taylor 1996:5). MI je ťažko definovať, nakoľko pre racionalistov a konštruktivistov znamenajú niečo iné. (tomuto sa budem venovať neskôr). Na tomto mieste uvediem definíciu neoliberalov (konkrétne situačných štrukturalistov a teda racionalistov), ktorí sa považujú za hlavných teoretikov v štúdiu medzinárodných inštitúcií (Hasenclever et al. 2005: 9) a ich rôznym foriem.

Koremenos et al. (2001) definujú MI „(...) ako explicitné dohody, vyjednané medzi medzinárodnými aktérmi, ktoré predpisujú, zakazujú a/alebo autorizujú správanie.“ (Koremenos et al. 2001: 762). Situační štrukturalisti poukazujú na rozličnosť foriem medzinárodných inštitúcií. (vysvetleniu príčin tohto javu sa budem venovať v práci neskôr). Štúdium týchto rozdielných inštitucionálnych dizajnov je dôležité, pretože ako som vyššie uviedla ovplyvňujú politický výsledok. Rittberger – Zangl (2006:63,77) prirovnávajú inštitucionálnu štruktúru k pravidlám vo futbale. Veľkosť futbalového ihriska ako aj bránky a lopty, spoločne s pravidlami hry, ovplyvňujú spôsob, akým hráči hru hrajú. Rovnako to platí pre inštitucionálnu štruktúru, ktorá vymedzuje poslanie organizácie, jej pravidlá fungovania, právomoci jednotlivých orgánov, čo následne ovplyvňuje spôsob akým sa tvorí politika a výsledok, ktorý prináša.

Koremenos et al. (2001) ponúkajú azda najprepracovanejšiu konceptualizáciu inštitucionálneho dizajnu. Autori identifikujú jeho päť dimenzií, na základe ktorých sa (vyššie definované) medzinárodné inštitúcie rozlišujú: 1. pravidlá členstva 2. rozsah cieľov 3. centralizácia úloh 4. pravidlá kontroly inštitúcie 5. flexibilita dohôd. Ako aj samotní autori uvádzajú, uvedené dimenzie nie sú jedinými dôležitými dimenziami inštitucionálnej formy, čo je však dôležité, zameriavajú sa na ne len teoretici ale aj ich samotní tvorcovia. Ich výhodou je podľa autorov tiež, že sú merateľné a umožňujú porovnávať rôzne medzinárodné inštitúcie, či už viac alebo menej formalizované. Táto

konceptualizácia však nemusí byť využitá len naprieč rôznymi inštitúciami ale aj v rámci jednej, ktorá sa inštitucionálne rozlišuje (ibid.:763,769). Tohto je veľmi dobrým príkladom práve EU, ktorá tvorí rôzne politiky v rámci rôzneho inštitucionálneho dizajnu. (Wallace in Wallace et al. 2010:90-1).

Ako som už naznačila v úvode, v rámci tejto práce sa zameriam na štúdium centralizácie, ako jednej z uvedených dimenzií. Pre túto dimenziu som sa rozhodla najmä preto, lebo sa domnievam, že inštitucionálne zmeny, ktoré prináša Lisabonská zmluva ovplyvňujú práve mieru centralizácie. Centralizácia, ako aj už uvedení autori tvrdia si vyžaduje bližšiu špecifikáciu. Podľa Koremenos et al. (2001:771) centralizácia určuje do akej miery je zodpovednosť za plnenie úloh delegovaná na jedno centrum. V neskoršom článku Koremenos (2008:152) stotožňuje centralizáciu s delegáciou funkcií na medzinárodné teleso. Táto dimenzia je veľmi široká kategória, pretože inštitúcie môžu plniť mnoho rôznych funkcií a môže ísť o externú (delegovanie na tretiu nezainteresovanú stranu) alebo internú delegáciu (na skupinu utvorenú z členov, ktorí uzatvorili dohodu).

Táto práca stotožňuje centralizáciu s delegáciou právomocí na nadnárodného aktéra VP a jej poriadenu EEAS v rámci procesu tvorby politiky – na úrovni tvorby agendy, predsedania rozhodujúcemu orgánu a implementácii rozhodnutí.

VP môžeme považovať za nadnárodného aktéra, pretože zastáva a obhajuje komunitárne záujmy a teda záujmy EU ako celku: „*Únia zabezpečuje vzájomný súlad medzi rôznymi oblasťami svojej vonkajšej činnosti a medzi nimi a ostatnými politikami*“ (čl.21.3.ods.2 TEU) práve prostredníctvom spolupráce VP s Radou a Komisiou. (ibd.). Z tohto dôvodu je VP súčasťou oboch inštitúcií – Rady, ktorej predsedá (predsedá Rade pre zahraničné veci (FAC)) a Komisii, ktorej je podpredsedníčkou. (čl. 18.3.,4. TEU). To znamená, že sa VP zodpovedá ČŠ v Rade ako aj EU komunite v Komisii. VP preto musí zosúladiť záujmy európskeho spoločenstva so záujmami ČŠ v Rade, ktoré nemusia byť vždy v zhode. VP rovnako zastupuje Úniu ako celok, vedie dialóg v jej mene s tretími krajinami a vyjadruje jej pozíciu navonok. (čl.27.2. TEU). Takto nastavená funkcia VP bola dokonca označená v návrhu Ústavy EU termínom národnej politiky ako ministerka zahraničných vecí EU. To následne naznačovalo, že EU smeruje k nadnárodnému štátu. (Avery 2007:17).

Rovnaká nadnárodnosť platí pre EEAS, ktorá je označovaná za diplomatickú službu EU⁶ a jej úlohou je vypomáhať VP „(...) *pri zabezpečovaní konzistencie a koordinácie vonkajšej činnosti Únie.*“⁷ Takže rovnako aj úlohou EEAS je presadzovať záujmy Únie. Aby zaručila EEAS túto konzistenciu pozostáva z úradníkov generálneho sekretariátu Rady a diplomatov jednotlivých ČŠ ako aj úradníkov Komisie. (čl.27.3 TEU). VP/EEAS preberá na seba úlohy, za ktoré boli v predlisabonskom období zodpovedné Komisia, sekretariát Rady a ČŠ (rotujúce predsedníctvo) (EEAS Review 2013:6). Napokon jej nadnárodnosť zdôrazňuje fakt, že je financovaná z rozpočtu EU. (Avery 2007:24). Súčasťou EEAS, ktoré rovnako spadajú pod VP tvorí aj 139 delegácií EU, ktoré predstavujú akoby „veľvyslanectvá EU“ a ktoré tak zastupujú EU ako celok v tretích krajinách. (EEAS Review 2013:5).

Treba zdôrazniť, že v nasledujúcich podkapitolách nebudem vychádzať len z formálnych zmlúv, ktoré definujú fungovanie SZBP. Totiž formálne pravidlá a postupy nie sú schopné „povedať celý príbeh“. Je nevyhnutné sa zamerať aj na zaužívané neformálne praktiky, normy, ktoré rovnako ako pravidlá ovplyvňujú chovanie aktérov a tak tvorbu politiky a výsledok, ktorý prinášajú. (Vanhoonacker in Hill- Smith 2011:78, 97; Elgström- Bjurulf in Elgström - Jönsson 2005:46-7; Tallberg 2010: 634).

Na to aby som mohla ukázať, že Lisabon centralizuje proces tvorby politiky v prvom rade ukážem v nasledujúcej podkapitole proces tvorby politiky pred prijatím Lisabonskej zmluvy – uvediem kto má právo predpokladať agendu, rozhodovať o nej, kto predsedá orgánu, ktorý o nej rozhoduje a napokon, kto je zodpovedný za implementáciu prijatých rozhodnutí. Následne potom predstavím zmeny, ktoré vo vzťahu k týmto úlohám prináša Lisabonská zmluva. V závere tejto kapitoly zhrniem aké hlavné rozdiely vo vzťahu k centralizácii Lisabon prináša.

1.1. Centralizácia tvorby politiky pred Lisabonom

V predlisabonskom období fungovanie SZBP definovala Zmluva o EU (TEU), ktorá oficiálne v roku 1992 zakladá SZBP ako druhý medzivládny pilier trojpilierovej štruktúry.

---

⁶ Európska služba pre vonkajšiu činnosť. [cit. 2013-11-3]. Dostupné na:

http://www.eeas.europa.eu/background/organisation/index_sk.htm

⁷ EEAS: Čo robíme. [cit. 2013-11-3]. Dostupné na: http://www.eeas.europa.eu/what_we_do/index_sk.htm

(Bindi in Bindi 2010: 26).¹⁰ Maastrichtské znenie TEU v predlisabonskom období menili dve zmluvy - Amsterdamská (1997) a naposledy zmluva z Nice (2001).

Tvorba agendy

Právo predkladať návrhy Maastrichtská zmluva priznala členským štátom (ČŠ) rovnako ako Komisii (J.8-3MZ), čo nemenila ani Amsterdamská zmluva ani zmluva z Nice. Treba však uviesť, že Komisia dodnes toto právo formálne nevyužila. (Keukeleire- MacNaughton 2008:106). Európska rada (ER) sa tiež významným spôsobom podieľala na formovaní agendy, pretože jej úlohou bolo „(...) *definovať zásady a všeobecné smerovanie [SZBP](...)*“ (čl.13.1 fTEU) po Amsterdame aj „(...) *vrátane záležitostí s obrannými dopadmi.*“ (čl.13.1 fTEU).

Významným spôsobom sa však na tvorbe agendy podieľali aj ďalší aktéri. Politický a bezpečnostný výbor (PSC) je jeden z nich. PSC je orgánom Rady, ktorý je zložený z národných zástupcov Stálych zastúpení pri EU, ktorý vznikol rozhodnutím v roku 2001 (dovtedy známy ako Politický výbor) (čl.25 ods.2 fTEU). Jeho úlohou je „(...) *monitorovať medzinárodnú situáciu v oblastiach pokrývajúcich spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku a podieľať sa na definícii politik postúpením stanovísk Rade, na žiadosť Rady alebo z vlastnej iniciatívy.*“ (čl.25 ods.1 fTEU). PSC sa tak spolupodieľa pri formovaní agendy zahŕňajúc aj európsku a bezpečnostnú politiku (EBOP) (na rozdiel od predchádzajúceho Politického výboru). So vznikom EBOP si PSC vzájomne vymieňala stanoviská s tromi vtedy novovzniknutými orgánmi Rady- Vojenským výborom (*EU Military committee*), ktorému pomáhal Vojenský štáb (*EU Military staff*) ako aj Výboru pre civilné aspekty riešenia kríz (*CivCom*). (príloha Rozhodnutia Rady o zriadení PSC¹¹).

V prípade všetkých spomenutých orgánov Rady ako aj samotnej Rady a ER môžeme však stále hovoriť o ČŠ. Totiž Rada ako aj jej nižšie úrovne sú medzinárodným orgánom, združujúcim ministrov a diplomatov z vládnych ministerstiev, ktoré sú pridružené určitej politickej strane a zodpovedné parlamentu a voličom. Úlohou diplomatov a ministrov je následne v Rade presadzovať a hájiť také politiky, ktoré čo najviac korešpondujú

---

¹⁰ Myšlienky SZBP boli však prítomné už skôr a to prvýkrát v 50. rokoch, kedy vznikol francúzsky pokus založiť nadnárodné Európske obranné spoločenstvo, ktoré nakoniec nevzniklo paradoxne kvôli nesúhlasu francúzskeho parlamentu. Spolupráca v oblasti zahraničných vecí sa začala od 70. rokov vznikom Európskej politickej spolupráce avšak vtedy ešte mimo tém bezpečnosti a obrany! (Bindi in Bindi 2010:13-14,18).

¹¹ Rozhodnutie Rady z 22.1.2001 o zriadení Politického a bezpečnostného výboru (2001/78/SZBP) In: *Úradný vestník Európskej únie*, 18/zv, 1.30.1.2001 [cit. 2013-10-10]. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:18:01:32001D0078:SK:PDF>

s národnými resp. vládnyimi záujmami. Rovnako to platí pre ER. (Wallace in Wallace at el. 2010:79).

Amsterdamská zmluva oprávnila aj Vysokého predstaviteľa EU pre SZBP súčasne Generálneho tajomníka Rady (HR/SG)¹² vypomáhať Rade v rámci SZBP a to práve „(...) *prispievaním k formulácii, príprave (...) politických rozhodnutí.*“ (čl.26 fTEU). HR/SG vypomáhala v práci (a teda aj vo formulácii agendy) od roku 1998 Politická jednotka (*Policy Unit*)- Jednotka politického plánovania a skorého varovania (*Policy Planning and Early Warning Unit* (PPEWU)). Jednotka začala existovať v rámci sekretariátu Rady a zodpovedala za monitorovanie a analýzu medzinárodného diania, vrátane vyhodnotenia potenciálnych hrozieb. Predstavovala preto cenný zdroj informácií nevyhnutných pre tvorbu SZBP. (Dover in Cini 2009: 247,252).

Dominantného aktéra pri tvorbe agendy predstavovali však v tomto období ČŠ a to v praxi konkrétne Predsedníctvo, ktoré bolo kľúčovým aktérom v predkladaní a formovaní iniciatív. (Keukeleire- MacNaughtan 2008:106, Dijkstra 2010:15).

Rozhodovanie

V predlisabonskom období ER rozhodovala o „(...) *zásadách, všeobecnom smerovaní pre SZBP, vrátane záležitostí ktoré majú obranné dôsledky.*“ (čl.13.1 fTEU). ER tiež rozhodovala o spoločných stratégiách EU, ktoré boli vytvorené Amsterdamom (čl.13.2 fTEU). O agende SZBP na základe zásad a smerovaní vymedzených ER rozhodovala Rada ministrov a to jednohlasne ak zmluvy neurčili inak. (čl.13.3. a 23.1 fTEU). V predlisabonskom období to bola Rada pre všeobecné veci a vonkajšie vzťahy (GAERC). (Vanhoonacker in Hill- Smith 2011:90)

Amsterdam, ktorého cieľom bolo zefektívniť fungovanie SZBP zaviedol právo zdržania sa hlasovania, čím sa umožnilo, že rozhodnutie mohlo byť stále prijaté aj v prípade, ak s ním nie všetky ČŠ súhlasili. Rozhodnutie sa však nemohlo prijať v prípade, ak sa zdržal hlasovania taký počet štátov, ktorý sa rovnal viac ako 1/3 vážených hlasov. (čl.23.1 ods.2 fTEU).

Rada rozhodovala kvalifikovanou väčšinou (QMV) o spoločných postojoch, akciách a rozhodnutiach týkajúcich sa ich implementácie, rovnako ako rozhodnutí na základe stratégií

---

¹² V roku 1999 sa nim stal J. Solana, bývalý generálny tajomník NATO.

(prijatých ER) a menovaní špeciálnych zmocnencov (EUSR). QMV sa nevzťahovalo na vojenské a obranné otázky. (čl.23.2 fTEU).

Napriek existencii QMV, ktorá je považovaná za nadnárodnú črtu (Haas in Wagner 2003:578) si štáty de facto ponechali právo veta, čím si ponechali právo rozhodovať plne pod kontrolou. Totiž „[a]k člen Rady vyhlási, že z dôležitých a uvedených dôvodov národného záujmu zamýšľa odporovať proti prijatiu rozhodnutia, ktoré sa má prijať kvalifikovanou väčšinou, hlasovanie sa neuskutoční.“ (čl.23.2 ods.2 fTEU). Okrem toho Rada nehlasuje, prevláda v nej konsenzuálne rozhodovanie, ktoré je považované za normu. (Keukeleire- MacNaughtan 2008:55, 109; Cameron 2007:36, Wessel 2009: 290, Juncos-Pomorska 2006:8). Následne tak praktický význam oboch vyššie uvedených zásady vzťahujúcich sa na hlasovanie - QMV a zdržanie sa hlasovania je minimálne otáznym ak nie bezvýznamným.

Dôležité je uviesť, že v praxi je o 90% agendy rozhodnuté už predtým, ako by dosiahla ministerskú úroveň. (Wessel 2009: 289). To znamená, že ministri rozhodujú len o sporných veciach, na ktorých sa nedohodnú nižšie úrovne Rady. Najnižšou úrovňou sú pracovné skupiny (PS), ktoré združujú reprezentantov stálych zastúpení členských krajín pri EU a ktoré pokrývajú rôzne témy ako aj regióny SZBP. Nasleduje PSC, ktoré združuje služobne mladších veľvyslancov pri PSC a COREPER II, ktorý je zložený zo stálych predstaviteľov jednotlivých ČŠ. COREPER II posudzujú na rozdiel od PSC skôr technické záležitosti (právne, finančné alebo inštitucionálne) a nie politické. (Vanhoonacker in Hill-Smith 2011:88-91). Podľa Wessel (2009) ako aj Wallace (2010) o 70% agendy SZBP rozhodujú najmä najnižšie úrovne a to pracovné skupiny. (Wessel 2009: 289; Wallace in Wallace et al. 2010: 77). Podľa Juncos a Pomorskej (2006:8) PS rozhodnú konsenzom o dokonca 90-95% agendy a ministri ich následne schvaľujú bez akejkoľvek diskusie ako tzv. A-body.

So vznikom EBOP zmluva z Nice priznala aj formálne právo rozhodovať PSC v tom prípade, ak ho k tomu splnomocní Rada a vo vzťahu k operáciám krízového manažmentu, konkrétne záležitosti „(...) týkajúcich sa politickej kontroly a strategického smerovania operácie (...).“ (čl. 25.ods.3 fTEU).

Jedinými aktérmi, ktorí tak rozhodovali o agende SZBP v predlisabonskom období boli ČŠ či už v rámci ER a Rady (a jej nižších úrovní). ČŠ ponechali absolútnu kontrolu nad

rozhodovaním nie len z dôvodu de facto jednohlasného rozhodovania ale aj kvôli právu zablokovať QMV z dôvodu národného záujmu.

Predsedanie

Ako som vyššie uviedla o otázkach týkajúcich sa SZBP/EBOP rozhodovala Európska Rada a Rada ministrov – konkrétne Rada pre všeobecné záležitosti a vonkajšie vzťahy (GAERC) a v praxi aj jej nižšie úrovne. Európskej Rade združujúcej hlavy štátov alebo vlád ČŠ a predsedu Komisie v predlisabonskom období predsedal predseda vlády alebo hlava štátu predsedníckej krajiny. V práci im vypomáhali aj ministri zahraničných vecí (MiZV) a zástupca Komisie. (čl.4 fTEU). GAERC rovnako ako aj ostatným ministerským Radám predsedal rezortný minister, v tomto prípade MiZV z predsedníckej krajiny. Rotujúce predsedníctvo predsedalo aj všetkým nižším úrovniam Rady- COREPER II, PSC, PS. (Vanhoonacker 2011:90).

To znamená, že každých šesť mesiacov predsedala obom rozhodujúcim orgánom v rámci SZBP – ER a GAERC (a jej nižším úrovniam) iná členská krajina.

Výkon rozhodnutí

Za výkon rozhodnutí v rámci SZBP bolo zodpovedné rotujúce Predsedníctvo, ktoré rovnako reprezentovalo Úniu v oblasti SZBP. Predsedníctvo vyjadrovalo „(...) *zásadné stanovisko Únie v medzinárodných organizáciách a na medzinárodných konferenciách.*“ (čl.18 fTEU). V týchto úlohách mu od platnosti Amsterdamskej zmluvy vypomáhal HR/SG a ak bolo potrebné aj nadchádzajúce Predsedníctvo. (Čl.18 fTEU). Amsterdam tak zaviedol novú tzv. „trojku“, ktorú už netvorilo súčasné, minulé a nadchádzajúce Predsedníctvo ako to bolo určené Maastrichtom (čl.J.5.3MZ). HR/SG nevypomáhal len ČŠ len pri príprave agendy ale prispieval aj k „(...) *vykonávaniu politických rozhodnutí a v prípade potreby tým, že na žiadosť Predsedníctva a v mene Rady vedie politický dialóg s tretími stranami.*“ (čl.26 fTEU). Rovnako sa mala do týchto aktivít zapájať aj Komisia. (čl.18.4 fTEU). Predsedníctvo ďalej vyjednávalo medzinárodné dohody v mene Rady so štátom/i alebo MO. V prípade potreby mu mohla asistovať Komisia. (čl.24 fTEU). Od Amsterdamu začali byť do realizácie SZBP zapojení aj EUSR pre určitú problematiku. (čl. J.8.5AZ).

Za implementáciu rozhodnutí SZBP boli v predlisabonskom období primárne zodpovedné ČŠ, konkrétne Predsedníctvo, ktorému vypomáhalo nadchádzajúce Predsedníctvo a od

prijatia Amsterdamskej zmluvy najmä HR/SG, ktorý bol súčasťou Rady (ako medzivládneho orgánu).

Právomoci ostatných nadnárodných orgánov EP & ESD

Európsky parlament (EP) musel byť konzultovaný, čiže ČŠ neboli pripomienkami EP zviazané. EP musel byť tiež informovaný o postupoch v SZBP Predsedníctvom a Komisiou. Predsedníctvo tiež zaručovalo, „(...) aby sa názory Európskeho parlamentu brali riadne do úvahy.“ (čl.21 fTEU). Európsky súdny dvor (ESD) nemal v rámci SZBP žiadne právomoci, nakoľko ho zmluva v tejto oblasti ani nespomínali. EP s ESD boli tak vylúčené z tvorby politiky.

1.2. Centralizácia tvorby politiky po Lisabone

Lisabonská zmluva nadobudla platnosť v roku 2009 po dlhom dvojročnom ratifikačnom procese od roka 2007. Táto reformná zmluva ukončila tzv. obdobie reflexie, ktoré EU začalo po odmietnutí Ústavy EU francúzskymi a holandskými občanmi¹³ najmä v dôsledku navrhovaných inštitucionálnych zmien v rámci SZBP. Napokon sa však aj tak navrhnuté inovácie z Ústavnej zmluvy v určitej forme stali súčasťou zatiaľ poslednej zmluvy z Lisabonu. (Verola in Bindi 2010: 41, 44).

Lisabon priznáva EU právnu subjektivitu, čím formálne ruší pilierovú štruktúru, v dôsledku čoho by mali všetky politiky (ako aj tie externé – obchod, humanitárna a rozvojová pomoc a SZBP) fungovať jedným spôsobom. Avšak dodnes „SZBP podlieha osobitým pravidlám a postupom.“ (čl.24.1 ods.2 TEU) a tvorí tak de facto zrušený druhý pilier. (Piris 2010:242). Napriek tomu ako ukážem, Lisabonská zmluva prináša určité inštitucionálne zmeny, ktoré znamenajú posun k centralizácii tvorby politiky, chápanej ako delegovanie výkonu suverenity na nadnárodného aktéra VP/EEAS.

Tvorba agendy

Lisabon priznáva právo predkladať návrhy okrem ČŠ už aj Lisabonom vzniknutému VP a to samostatne alebo spoločne s Komisiou. (čl.30.1 TEU, čl.22.2 TEU). VP má tiež rovnako ako ČŠ právo predkladať návrhy aj v rámci Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky (SBOP), ktorá je od Lisabonu plnohodnotná súčasť SZBP. (čl. 42.4 TEU). Komisia Lisabonom stráca samostatné právo predpokladať návrhy. Praktický dôsledok tejto straty

---

¹³Európska Ústava. In: *Euroactiv*.3.7.2006. [cit. 2013-12-5]. Dostupné na: http://www.euractiv.sk/buducnost-eu/zoznam_liniek/europska-ustava

pre Komisiu je však otázný, nakoľko ako som vyššie uviedla, Komisia nikdy nepredkladala návrhy. Zmluva však umožňuje Komisii predkladať agendu spoločne s VP, čo však znamená, že ju o nej musí v prvom rade presvedčiť. VP vypomáha v práci a teda aj v úrovni tvorby agendy Lisabonom vzniknutá EEAS. PSC rovnako ako v predlisabonskom období rovnako prispieva k tvorbe agendy. Monitoruje medzinárodno-bezpečnostnú situáciu na základe čoho predkladá stanoviská avšak už nie len na žiadosť Rady ale aj VP, ale z vlastnej iniciatívy. (čl. 38 ods. 1 TEU).

Rozdiel s predlisabonským obdobím potom spočíva v tom, že VP na rozdiel od predchádzajúceho HR/SG za prvé disponuje samostatným právom predkladať agendu, pričom HR/SG „len“ prispieval k „(...) formulácii, príprave (...) politických rozhodnutí (...)“ (čl. 26 fTEU). Za druhé HR/SG bol súčasťou Sekretariátu Rady a preto sa zodpovedal len ČŠ v Rade, pričom VP sa ako podpredsedníčka Komisie zodpovedá aj jej. (čl.18.4 TEU). Za tretie VP pri práci a teda aj predkladaní agendy pomáha EEAS, ktorá predstavuje nadnárodnejší a extenzívnejší servis ako tzv. Politická jednotka, ktorá podporovala v práci HR/SG v predlisabonskom období. EEAS, ktorá je ako som vyššie uviedla považovaná za diplomatickú službu EU existuje ako samostatná inštitúcia zdržujúca 3611 zamestnancov¹⁴, z toho 1/3 úradníkov Komisie. (čl. 27.2 TEU). Politická jednotka naopak existovala v rámci sekretariátu Rady ako medzinárodného orgánu a združovala len okolo 30 zamestnancov.¹⁵ Inováciou Lisabonu je tiež, že delegácie dnes už nie Komisie ale EU spadajúce pod EEAS/VP „(...) prispievajú k vypracovaniu spoločného postoja.“(čl.32 ods.3 TEU).

Zapojením VP, EEAS a delegácie Únie do tvorby agendy sa táto úloha výrazne centralizuje.

Rozhodovanie

Rozhodovací proces v rámci SZBP ostáva aj po zmenách v Lisabone de facto nezmenený. „Rozhodnutia podľa tejto kapitoly [osobitné ustanovenia o SZBP] prijíma Európska rada a Rada jednomyselne, pokiaľ nie je v tejto kapitole ustanovené inak. Prijatie legislatívneho aktu sa vylučuje“. (31.1 TEU). To znamená, že Rada rovnako ako v predlisabonskom

---

¹⁴ *Fresh Thinking...In Numbers*. Foundation for European progressive studies. No. 02/2012. 2012 [cit. 2014-01-02]. Dostupné na: <http://www.feps-europe.eu/assets/2db03e6e-40e0-48db-85d8-af1f68963044/in-numbers.pdf>

¹⁵ EUROPEAN PARLIAMENT. *Parliamentary questions*. 26.1.2010 [cit. 2014-01-02]. Dostupné na <http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2009-5998&language=EN>

období prijíma rozhodnutia o agende SZBP na základe usmernenia o ktorých rozhodne ER ale po Lisabone aj vrátane SBOP, ktorá tvorí jej plnohodnotnú súčasť. (čl. 26.1-2, 42.1 TEU).

Rovnako ako pred Lisabonom tak aj po ňom sa QMV nevzťahuje na oblasť, ktoré majú vojenské a obranné dopady. (čl.31.4 TEU). Lisabon však ďalej rozširuje QMV, čo súvisí najmä so zaradením SBOP pod SZBP, konkrétne so vznikom určitých inštitúcií v rámci nej.¹⁶ Inováciou je tiež, že Rada sa môže jednomyselne rozhodnúť, že sa o určitých otázkach bude rozhodovať QMV, pričom obranné a vojenské záležitosti sú z toho vyňaté. (čl. 31.3-4 TEU). V niektorých krajinách (Nemecko, VB) je však toto podriadené súhlasu národného parlamentu. (Piris 2010: 262). Na to aby sa neprijalo rozhodnutie v Rade už nie je dostačujúce, že sa hlasovania zdržia štáty, ktorých súčet tvorí minimálne 1/3 vážených hlasov ako to bolo v predlisabonskom období, ale súčasne aj minimálne 1/3 obyvateľov Únie. (čl.31 ods.1 TEU).

Praktické dopady inovácií vzťahujúcich sa na hlasovanie sú však opäť raz otáznе, nakoľko ako som už vyššie spomenula v Rade dominuje norma konsenzu a hlasovanie je veľmi ojedinelý jav. (Keukeleire- MacNaughtan 2008:55, 109; Cameron 2007:36, Wessel 2009: 290, Juncos- Pomorska 2006:8). Ak sa však nehlasuje je potom otáznе prečo ČŠ tieto inovácie zavádzajú. Vo vzťahu k hlasovaniu Lisabon zachováva tzv. záchrannú brzdu z predlisabonského obdobia, čo znamená, že ak ČŠ namieta, že z dôvodu národných záujmov by namietal voči prijatiu rozhodnutia QMV, hlasovanie neprebehne. (čl. 31.2. ods.2 TEU). ČŠ si tak aj po Lisabone ponechávajú absolútnu kontrolu nad rozhodovaním v rámci SZBP a to už od jej vzniku pred 22 rokmi.

Predsedanie

Lisabon zaviedol významnú zmenu vo vzťahu k predsedaniu orgánov rozhodujúcich o SZBP. Lisabonská zmluva rozdelila GAERC na dve samostatné Rady: 1. Radu pre všeobecné záležitosti (GAC), ktorá „ (...) zabezpečuje konzistentnosť práce rôznych zložení Rady. Pripravuje zasadnutia Európskej rady a spolu s predsedom Európskej rady a Komisiou zabezpečuje ich nadväznosť.“ (Čl.16.6 TEU) 2. Radu pre zahraničné veci

---

¹⁶ najmä v oblasti SBOP v súvislosti s tzv. počiatočným fondom (start-up fund) (čl. 41.3TEU), Európskou obrannou agentúrou (čl.45TEU), stálou štruktúrovanou spoluprácou (čl.46.2.5 TEU) ale aj “(...)keď prijíma rozhodnutie, ktorým sa vymedzuje činnosť alebo pozícia Únie, na návrh preložený vysokým predstaviteľom Únie pre SZBP na základe osobitej žiadosti, ktorú mu predložila ER z vlastnej iniciatívy alebo na základe iniciatívy vysokého predstaviteľa (...)” (Čl.31.2.2 TEU)

(FAC), ktorá „ (...) rozpracúva vonkajšiu činnosť Únie na základe strategických usmernení stanovených Európskou radou a zabezpečuje, aby činnosť Únie bola konzistentná.“ (čl.16.6 ods.2 TEU).

FAC má na rozdiel od GAC a predchádzajúcej GAERC stáleho predsedu a to VP. (čl. 16.9 TEU). GAC teda aj naďalej predsedá minister zahraničných vecí predsedníckej krajiny alebo minister pre európske záležitosti.¹⁷ FAC, ktorá prerokúva zahraničnú politiku EU však už nepredsedá rotujúce Predsedníctvo - každých šesť mesiacov iná krajina, ako tomu bolo v predlisabonskom období, ale jedna a tá istá osoba a to VP.

Nakoľko ako som vyššie uviedla o väčšine agendy rozhodujú nižšie úrovne Rady, rovnako dôležité je, že aj tie majú čiastočne permanentného predsedu. Ľudia z EEAS, podriadení VP predsedajú PSC, ktoré je považované za kľúčové miesto v rámci SZBP (Vanhoonacker in Hill – Smith 2011: 91) a väčšine PS- 16 z 31¹⁸, pričom revízia EEAS hovorí o rozšírení na väčší počet. (EEAS Review 2013:6). Úroveň COREPER II ostáva ako jediná kompletne v rukách rotujúceho Predsedníctva. (Vanhoonacker in Hill- Smith 2011:90). Následne sa jednotlivé úrovne Rady nezodpovedajú už len Rade ako takej, ako to bolo v predlisabonskom období, ale aj samotnému VP a teda čiastočne aj Komisii, nakoľko VP je súčasne aj podpredsedníčkou Komisie. (napr. 38.ods.2 TEU). Lisabon rovnako zavádza stáleho predsedu ER (čl.15.2 TEU), ktorým je v súčasnosti Herman Van Rompuy. Rokovaní sa po Lisabone už nezúčastňujú MiZV ani zástupca Komisie ale VP na miesto nich. (čl.15.2 TEU).

Inovácia stáleho predsedu FAC a ER je o dosť podstatnejšia, ako sa by sa mohlo na prvý pohľad zdať. Predseda disponuje primárne administratívnou a koordinačnou úlohou vo vzťahu k rokovaniam, no pričom v praxi disponuje o dosť väčšou mocou (tzv. *power of chair*). Táto moc plynie z dvoch skutočností. V prvom rade predseda kontroluje proces rokovaní. Predseda je totiž ten, kto vytvára program rokovaní a súčasne riadi samotnú diskusiu o agende. To znamená, že predseda rozhoduje o tom čo, kedy a v akej miere sa bude diskutovať. Okrem toho tiež disponuje informačnými výhodami, pretože ako

---

¹⁷ GAC: General Affairs. [cit. 2013-10-13]. Dostupné na: <http://www.eu2013.ie/ireland-and-the-presidency/the-eu-and-policy-areas/general-affairs/>

¹⁸ Rada Európskej Únie (2013) Zoznam prípravných orgánov Rady. 12111/1/13 REV 1. Eh/LR/vmu. 10.7.2013 [cit. 2013-12-5]. Dostupné na: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=CS&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST%2012111%202013%20REV%201&r=http%3A%2F%2Fregister.consilium.europa.eu%2Fpd%2Fcs%2F13%2Fst12%2Fst12111-re01.cs13.pdf>

nezávislý predseda, ktorého by mala krajina predstavovať, pozná preferencie jednotlivých členov, čo by mal využiť na uľahčenie vzniku dohody. Predseda tak disponuje výrazným vplyvom na formovanie agendy, čo by mal využiť na sprostredkovanie dohody, pričom v praxi môže byť využívaná aj na presadenie výsledku rokovaní, ktorý je najbližšie vlastným preferenciám.

V predlisabonskom období disponovala touto mocou každých šesť mesiacov predsedníčka krajina, čo každá nevyužívala len na nezávislé sprostredkovanie spoločnej dohody, ktorá je primárne jeho úlohou, ale aj na presadenie takého výsledku rokovania, ktoré bolo najbližšie vlastným národným záujmom. (Tallberg 2004:1000-1,1019; Elgström- Bjurulf in Elgström- Jönsson 2005:51-2). Túto moc však Lisabonom ČŠ strácajú v prospech nadnárodnej VP. Čiže teraz to už nie sú ČŠ ale VP, ktorá vytvára program rokovaní a riadi diskusiu, čiže rozhoduje o tom čo, ako a koľko sa bude diskutovať. Túto moc tak môže VP „zneužiť“ tak ako ČŠ v predlisabonskom období pre presadenie v tomto prípade však komunitárnych záujmov. Rovnako Komisia môže formovať diskusiu o agende prostredníctvom VP, čo pred Lisabonom nemohla.

Touto inováciou sa tak znižuje výrazne moc ČŠ, pretože predsedníctvo ako som uviedla vyššie predstavovalo v predlisabonskom období kľúčového aktéra v predkladaní a formovaní agendy. (Keukeleire- MacNaughtan 2008:106, Dijkstra 2010:15). Lisabonom sa tak úloha predsedania výrazne centralizuje v zmysle delegovania právomocí predsedania na nadnárodného aktéra VP/EEAS a v tomto prípade aj predsedu ER.

Výkon rozhodnutí

SZBP uskutočňujú ČŠ rovnako ako v predlisabonskom období a VP, ktorý však už na rozdiel od stavu pred Lisabonom nevypomáha ČŠ ale jedná ako samostatný aktér. S Lisabonom VP dokonca nie lenže vykonáva ale aj riadi SZBP, ktorej súčasťou je už aj SBOP. (čl.18.2, 24.1.ods.2, 16.3, čl.42.1 TEU). EEAS vypomáha VP (čl. 27.2 TEU) rovnako ako s formovaním tak aj vo vykonávaní rozhodnutí. 139 delegácií Únie (EEAS Review 2013:1), ktoré sa zodpovedajú VP a patria pod EEAS „(...) vykonávajú rozhodnutia, ktoré vymedzujú pozície a činnosť Únie (...)“ (čl.35 TEU). Rovnako ako v predlisabonskom období EUSR taktiež majú mandát vykonávať určitú oblasť SZBP, no od Lisabonu sú volení Radou na návrh VP a nespádajú pod Radu ale VP. (čl. 33 TEU)

Výraznejšou zmenou po Lisabonu je však, že v oblasti implementácie SZBP VP prevzal na seba niekoľko funkcií, za ktoré boli v predlisabonskom období zodpovedné ČŠ resp. rotujúce Predsedníctvo, ktorému s nimi vypomáhal HR/SG: 1. *“Vysoký predstaviteľ zastupuje Úniu v záležitostiach týkajúcich sa SZBP. Vede politický dialóg s tretími stranami v mene Únie a vyjadruje pozíciu v medzinárodných organizáciách a na medzinárodných konferenciách.”* (čl.27.2 TEU). 2. už to nie je predsedajúci ČŠ ale samotný VP, ktorý tlmočí pozíciu EU v Rade bezpečnosti OSN. (čl.34.2 ods.3 TEU). 3. VP preberá od Predsedníctva úlohu vyjednávania medzinárodných dohôd v mene Únie v oblasti SZBP. (čl. 218.3 TFEU)

Za reprezentáciu Únie v oblasti SZBP je zodpovedný aj predseda ER. (čl.15.6 TEU). Toto vyznieva ako duplicita, nakoľko rovnakou funkciou disponuje aj VP. Nie je tak zo zmluvy celkom jasné, kto má v čom Úniu zastupovať. Prax a osoby, ktoré tieto posty zastávajú rozhodujú, kto bude dominantným reprezentantom EU v rámci SZBP. (Piris 2010: 248).

Lisabonom VP nie len, že vykonáva, ale aj riadi SZBP už aj vrátane SBOP a preberá úlohy, za ktoré bolo v pred lisabonskom období zodpovedné primárne rotujúceho Predsedníctvo čiže ČŠ, čím dochádza k výrazne väčšej centralizácii (delegácii právomocí na nadnárodného aktéra) ako pred Lisabonom.

Právomoci ostatných nadnárodných orgánov EP & ESD

Čo sa týka postavenia EP, ten sa po Lisabone neradí už s Radou ale VP, ktorý je tiež zodpovedný za branie názorov EP do úvahy. EP môže dávať otázky nie len Rade ale aj VP. Inováciou je, že 2krát ročne sa koná rozprava o postupoch v SZBP vrátane SBOP. (čl.36 TEU). Právomoci EP sa však po Lisabone ukázali v praxi viac ako len bezvýznamné, pretože EP zablokoval vytvorenie EEAS a to nie z dôvodu, že by disponoval týmto právom (pretože EP je stále „len,, konzultovaný). EP sa totiž podieľa na rozhodnutí o financiách a personálnom obsadení v rámci inštitúcií EU, ktorou je aj novovzniknutá EEAS. EP potom napriek tomu, že nemá formálne kompetencie na formovanie SZBP bol schopný ovplyvniť jej podobu.²⁰ Rovnako to bude platiť aj v budúcnu, keď sa budú opäť riešiť jej personálne a rozpočtové otázky. Vplyv EP v procese tvorby politiky však stále závisí na vôli Rady a teda ČŠ, pre ktorých nie sú jeho pripomienky záväzné.

---

²⁰ Zahraničnú politiku otestuje až väčšia kríza. Vladimír Bilčík. 11.11.2010. [cit. 9.11.2013]. dostupné na <http://www.euractiv.sk/obrana-a-bezpecnost/interview/zahranicnu-politiku-eu-otestuje-az-vacsia-kriza-016211>

Čo sa týka právomocí ESD, ten stále nemá žiadne právomoci, nakoľko prijatie legislatívnych aktov nie je v tejto oblasti možné. ESD sleduje dohľad nad dodržiavaním čl. 40 ako aj čl. 257. (čl.24.1 ods.2 TEU), ktoré sa vzťahujú na to, aby rozhodnutia vykonávané v rámci SZBP nezasahovali do oblastí, ktoré sú v kompetencii iných orgánov (komunitárneho piliera) a naopak. Toto opatrenie sa tak netýka len čisto SZBP. (Piris 2010:263).

1.3. Zhrnutie

Lisabon zavádza niekoľko inštitucionálnych zmien, konkrétne vznik VP a jej podriadenú EEAS. VP/EEAS preberajú na seba úlohy, za ktoré bolo v predlisabonskom období zodpovedné najmä rotujúce Predsedníctvo a teda ČŠ, ktorému pri jeho plnení mohol vypomáhať HR/SG alebo v niektorých prípadoch Komisia. Dôsledkom týchto inštitucionálnych zmien sa výkon úloh súvisiacich s tvorbou politiky centralizuje v zmysle delegácie suverenity za ich výkon z ČŠ na nadnárodné teleso, konkrétne VP a jej predĺženú ruku EEAS. Centralizujú sa všetky úrovne procesu okrem rozhodovania, to znamená úroveň tvorby agendy, predsedania rozhodujúcim orgánom a implementácie rozhodnutí.

Úroveň tvorby agendy sa Lisabonom centralizuje, pretože ČŠ čiastočne stratili predsedníctvo v Rade ako aj ER, ktoré predstavovalo kľúčového aktéra v predkladaní a formovaní agendy v predlisabonskom období. Rovnako z toho dôvodu, že Lisabon priznal samostatné právo iniciácie VP, ktorá je aj súčasťou Komisie. V predlisabonskom období HR/SG spadajúci pod Sekretariát Rady mohol „len,, k formulácii agendy prispievať, nedisponoval však samostatným právom predkladať návrhy. VP vypomáha pri tvorbe agendy nadnárodná a samostatná inštitúcia EEAS (ako aj pod ňu spadajúcich 139 delegácií Únie), pričom do Lisabonu to bol len značne menší servis existujúci v rámci sekretariátu Rady - PPEWU. Delegácie vtedy spadajúce pod Komisie nemali zmluvou priznané právo prispievať k tvorbe agendy. Komisia síce stráca právo samostatne iniciovať návrh, pričom v praxi to nemusí byť považované za zníženie jej moci, pretože ako som uviedla v predlisabonskom období nepredkladala žiadne návrhy.

Lisabon neprináša žiadne zmeny do rozhodovania, ktoré by ju centralizovali. Napriek tomu, že sa rozširuje možnosť, v ktorých sa hlasuje QMV, dominuje norma konsenzuálneho rozhodovania a okrem toho si štáty ponechali de facto právo veta, keďže Lisabon udržiava tzv. záchrannú brdu. ČŠ môžu zablokovať QMV v prípade, ak vyhlásia,

že by sa ním narušil národný záujem. To následne znamená, že ČŠ si aj naďalej ponechávajú a to už od vzniku SZBP v roku 1992 svoju suverenitu vo vzťahu k rozhodovaniu.

Lisabon výrazne centralizuje predsedanie rozhodujúcim orgánom SZBP (Rade a ER). V predlisabonskom období im totiž predsedalo rotujúce predsedníctvo a teda každých šesť mesiacov iný ČŠ. Dnes ER predsedá stály predseda ER, Rade (pre zahraničné veci) VP a jej nižším úrovniam (PSC, PS) ľudia z EEAS podriadení VP. VP (a jej ľudia) rovnako ako predseda ER tak získavajú na úkor rotujúceho Predsedníctva/ČŠ „moc predsedu“. To znamená, že nadnárodní aktéri sú zodpovední za to čo a ako sa bude diskutovať, čím dochádza k zvýšeniu moci nadnárodného centra na úkor ČŠ.

Výrazný posun k centralizácii prináša Lisabon aj v rámci realizácie rozhodnutí SZBP. Po Lisabone VP už len nevypomáha pri realizácii rozhodnutí ČŠ ako tomu bolo v predlisabonskom období v prípade HR/SG. VP dnes samostatne vykonáva a okrem toho dokonca aj riadi SZBP už aj vrátane SBOP, ktorá tvorí jej plnohodnotnú súčasť. Dnes to už nie je rotujúce Predsedníctvo a teda ČŠ (ktorému vypomáhal HR/SG alebo Komisia) ale je to nadnárodná VP kto reprezentuje EU navonok. VP vyjadruje pozíciu EU v MO (vrátane RB OSN) a na medzinárodných konferenciách, vedie dialóg s tretími krajinami a uskutočňuje rokovania v mene EU s cieľom uzatvoriť medzinárodnú dohodu. Okrem toho za výkon spoločných postupov SZBP sú zodpovedná aj EEAS- konkrétne pod ňu spadajúce početné delegácie EU. EUSR po Lisabone vykonávajú svoj mandát pod VP.

EP a ESD ako nadnárodné orgány nemajú ani po zmenách z Lisabonu reálnu moc vo vzťahu k tvorbe SZBP. EP si však našiel po Lisabone iné miesto vplyvu v SZBP, pretože sa spolupodieľa na rozhodovaní o finančných a personálnych záležitostiach EEAS.

Zmenami, ktoré prináša Lisabon sa tak proces tvorby politiky výrazne centralizuje. ČŠ sú síce stále jediné, ktoré o SZBP rozhodujú, nie sú však už zďaleka autonómne pri tvorbe agendy, riadení diskusií o nej, rovnako ako v implementácii rozhodnutí, v ktorých dominuje nadnárodné teleso. (viď. Tabuľka č.1).

Tabuľka č. 1 Centralizácia tvorby SZBP pred a po Lisabone

Úloha		Pred Lisabonom	Po Lisabone
Tvorba agendy		ER ČŠ (najmä PRES²¹) Komisia (0 návrhov) Prispievajú: PSC = ČŠ PPEWU HR/SG	ER ČŠ (už nie PRES) VP VP+ Komisia Prispievajú: PSC = ČŠ EEAS Delegácie Únie
Rozhodovanie		Jednohlasne QMV De facto konsenzus De facto právo veta	Jednohlasne QMV De facto konsenzus De facto právo veta
Predsedanie	Európska Rada	Rotujúce Predsedníctvo	Stály predseda ER
	Rada ministrov (GAERC)		FAC: stály predseda: VP
	COREPER II		Rotujúce Predsedníctvo
	PSC		Stály predseda: EEAS
	PS		Stály predseda: EEAS²² Rotujúce Predsedníctvo ²³
Výkon politik	Reprezentácia	Rotujúce Predsedníctvo • HR/SG • budúce predsedníctvo • Komisia ²⁴ Delegácie Komisie EUSR (pod Radou)	VP • EEAS Delegácie EEAS EUSR (pod VP)
	Vyjednávanie medzinárodných dohôd v mene Rady	Rotujúce Predsedníctvo • Komisia ²⁵	VP
	Dialóg s 3. krajinami	Rotujúce Predsedníctvo • HR/SG ²⁶	VP

²¹ Rotujúce predsedníctvo

²² Predsedá 16tim pracovným skupinám.

²³ Predsedá 15tim pracovným skupinám.

²⁴ HR/SG, budúce predsedníctvo, Komisia môžu vypomáhať rotujúcemu predsedníctvu

²⁵ Môže vypomáhať rotujúcemu Predsedníctvu

²⁶ Predsedníctvo môže byť splnomocniť HR/SG

2. Teoreticko-metodologický rámec práce

Predmetom nasledujúcej časti práce bude predstaviť jej teoretické a metodologické východiská. V prvom rade kapitola predstaví jednotlivé vybrané teoretické prístupy – neorealizmus, neoliberalizmus a konštruktivizmus, konkrétne ich celkové pohľady na medzinárodne vzťahy (MV) a následne na medzinárodné inštitúcie (MI). Za druhé táto kapitola predstaví zvolený výskumný rámec celej práce.

2.1. Neorealizmus

Neorealizmus vznikol ako snaha urobiť realistické predpoklady vedeckejšie, čo bolo cieľom K. Waltza v diele *Teória medzinárodnej politiky (Theory of International Politics, 1979)*, v dôsledku čoho je považovaný za zakladateľa neorealizmu a súčasnú podobu realizmu. (Drulák 2003: 60).

Neorealizmus sa považuje za *systémovú teóriu*, čo znamená, že vychádza z predpokladu, že medzinárodný systém (MS) ovplyvňuje chovanie štátov. Podľa Waltza je MS tvorený štruktúrou a jeho jednotkami, pričom podobu systému určuje len jeho štruktúra, ktorá je definovaná vzájomným mocenským postavením racionálne chovajúcich sa štátov. Vynecháva preto z analýzy všetky charakteristiky jednotiek systému, a teda samotných štátov- politické zriadenie, ideológiu, osobnosť lídra, alebo hodnoty štátu rovnako ako aj vzájomné vzťahy štátov (kamarát či nepriateľ). To však neznamená, že dané premenné považuje za nedôležité. (Waltz 1979:79-82, 91).

Medzinárodný systém sa podľa Waltza vyznačuje troma charakteristikami:

1.MV sú *anarchiou*, ktorá stojí v protiklade s hierarchickou štruktúrou v domácej politike. Domáca politika sa vyznačuje centrálnou autoritou, ktorá zaručuje poriadok prostredníctvom vytvárania a zároveň vynucovania pravidiel. Každý má svoje definované miesto a jednotliví aktéri sú v hierarchickom vzťahu. MP je však prostredie, bez centrálnej vlády, kde nikto nie je oprávnený zabezpečiť poriadok, čím sú si všetci formálne rovní. (ibd.:81,88). Anarchia je preto prostredím neistoty a neustáleho strachu z vypuknutia vojny, čo robí z MV svoj pomocný systém. To znamená, že každý sa musí spoľahnúť sám na seba pri zaručení svojej bezpečnosti (ibd.:102, 104).

Povaha štruktúry MV (absencia vlády) tak ovplyvňuje chovanie štátov a robí ich hlavným cieľom snahu o zachovanie vlastného prežitia, v dôsledku čoho sú zahraničné politiky

štátov rovnaké. Maximalizácia moci tak nie je ich hlavným cieľom, ale nástrojom na naplnenie najvyššieho cieľu štátu, ktorým je prežitie, udržanie svojej pozície v systéme. (ibid.:117,126-7). Týmto sa nerealisti odlišujú od realistov, ktorí naopak považujú moc za konečný a jediný cieľ politiky štátov v dôsledku ľudskej prirodzenosti ich vládcov. (Mearsheimer in Dune et al. 2007:72). To však neznamená, že podľa neorealitov je prežitie jediný cieľ štátov, je však najvyšší, nakoľko bez neho nemôžu byť naplnené iné. Rovnako to platí v trhovej ekonomike, kedy sa firmy na prvom mieste snažia prežiť-maximalizovať svoj zisk a až potom o ďalšie aktivity. V prípade, že sa štáty rovnako ako firmy nestarajú primárne o svoje prežitie, tak sú prostredím potrestané a zaniknú. To znamená, že štruktúra celkom nedeterminuje skôr ovplyvňuje chovanie aktérov. (Waltz 1979:91-2,105).

Dôsledkom svojpomocného systému vzniká tzv. bezpečnostná dilema (*security dilemma*). Ide o stav, kedy štát zvyšuje svoj mocenský potenciál s cieľom zvýšenia bezpečnosti, čím však zvyšuje neistotu a strach ostatných štátov, ktoré preto rovnako začnú zvyšovať svoje mocenské kapacity. Výsledkom je, že síce zvýšia všetci svoj absolútny mocenský potenciál, nie však relatívny (vo vzťahu k ostatným), a tak v skutočnosti nikto nezvýši svoju bezpečnosť. (ibid.:186-7).

Ďalšou črtou anarchie je, že jediný spôsob ako môže byť v nej zaistený mier a stabilita je prostredníctvom zabezpečenia *rovnováhy moci*. Totiž štáty si v anarchii nemôžu byť istý úmyslami ostatných, a preto keď sa naruší rovnováha moci, to znamená ak jeden štát bude disponovať výrazne vyššími mocenskými kapacitami ako zvyšné existuje riziko, že túto moc štát využije na ohrozenie bezpečnosti ostatných- slabších štátov. Preto v prípade narušenia mocenskej rovnováhy – ak jeden štát získa výraznú relatívnu moc (moc v porovnaní s ostatnými), štáty z obavy ohrozenia vlastnej bezpečnosti vytvoria voči nemu vyrovnávaciu alianciu, ktorou rovnováhu moci obnovia. (ibid.:117-121, 126).

Snaha o maximalizáciu moci sa tak ukazuje v podmienkach anarchie ako nezmysel, pretože štát by sa tak mohol stať terčom vyrovnávacej aliancie. Cieľom štátov, ktoré sú považované za racionálne konajúcich aktérov je potom podľa defenzívnych realistov (medzi ktorých patrí aj Waltz) moc vyrovnávať (zaručiť si svoju pozíciu v systéme) a nie ju maximalizovať. (ibid.:126-7) (preto označenie defenzívni štrukturalisti). Ofenzívni štrukturalisti, na čele s J. Mearsheimerom, sa približujú ku klasickým realistom, keď tvrdia opak. Štáty by podľa nich mali maximalizovať svoju moc, najlepšie snažiť sa stať sa

hegemónom, nakoľko to je to najlepší spôsob ako si môžu zabezpečiť vlastnú existenciu. Hegemón predstavuje totiž hrozbu, na ktorú si zvyšné štáty „netrúfajú“, pretože disponuje kapacitami na ich zničenie. (Mearsheimer in Dunne et al. 2007:75).

Okrem vyrovnávania moci sa v anarchii vyskytuje aj tzv. *bandwagoning*, čo je situácia kedy sa štát/y naopak nepriklonia k vyrovnávacej aliancii ale na stranu potenciálneho hegemóna vo vidine maximalizácie svojej moci. Nakoľko je však najvyšším cieľom štátov podľa neorealitov prežitie a nie maximalizácia moci, tak táto aktivita prichádza do úvahy až keď je zaručené prežitie štátu. Vyrovnávanie moci je tak na rozdiel od bandwagoningu podmienené štruktúrou MV. (Waltz 1979:126).

2.Druhou významnou črtou MS je *funkčná podobnosť jednotiek*. Rovnako ako je pre hierarchiu v domácej politike charakteristická ich rozdielnosť. Táto podobnosť jednotiek plynie z toho, že všetky štáty sú suverénnymi politickými aktérmi, plniacimi rovnaké funkcie - regulujú chovanie aktérov na ich území, snažia sa o blaho občanov, zabezpečujú vzdelanie, zdravotníctvo, atď. (ibid.:93, 96-7). Ani jeden štát sa nešpecializuje len na jednu funkciu, pretože to by spôsobilo previazanosť a teda vzájomnú závislosť štátov, čo je v podmienkach anarchie - neistoty o úmysloch druhých, rizikom pre vlastnú bezpečnosť. To stojí v protiklade s domácou politikou, v ktorej sa jednotlivci rozlišujú pretože sa špecializujú. V domácej politike si to môžu dovoliť, pretože existuje v nej autorita a pravidlá, na ktoré sa môžu jednotlivci spoľahnúť a nemusia sa tak báť previazanosti, ktorá zo špecializácie plynie. (ibid.:104, 107).

3.Poslednou črtou MS je *rozloženie mocenských kapacít štátov*. Waltz berie do úvahy len mocenské kapacity štátov a nie aj iných aktérov. Autor síce netvrdí, že štáty sú jedinými aktérmi MV, sú však rozhodne jedinými relevantnými, pretože len interakcie štátov ovplyvňujú podobu medzinárodného systému. (*štátocentrický pohľad*). (ibid.:93-94,97).

Štáty sú síce funkčne podobné, súčasne sa však rozlišujú mocenským potenciálom, ktorý majú k dispozícii na ich plnenie. Mocenský potenciál je podľa Waltza určený nie len vojenskou, ale aj ekonomickou mocou, počtom obyvateľov, veľkosťou teritória a politickou mocou. Tieto zložky moci navzájom súvisia, pretože ak jeden chce byť veľmocou musí dominovať vo všetkých jej zložkách. Podľa Waltza nie je dôležitá absolútna moc štátu ale jeho relatívna moc tzn. moc v porovnaní s ostatnými aktérmi. Potom vzájomné rozloženie mocenského potenciálu štátov určuje ich vzájomné postavenie čo ovplyvňuje podobu medzinárodného systému. (tzv. „*pozičný pohľad*“). S meniacim sa

vzájomným rozložením mocenského potenciálu sa preto mení vzájomné pôsobenie štátov a tak celý systém. Povahu medzinárodného systému potom určuje počet veľmoci, na základe čoho Waltz rozlišuje bipolaritu (dve veľmoci) a multipolaritu (tri a viac veľmocí). (ibd.:95-99, 131).

Waltz nepozná unipolaritu, pretože existencia hegemóna bola dôkazom nefunkčnosti systému mocenskej rovnováhy. (Drulák 2003:63). Bipolaritu považuje za stabilnejšiu ako multipolaritu, pretože je menej zložitá a flexibilnejšia. Aktéri sa spoliehajú len na svoje kapacity, záujmy a kalkulácie, pričom v multipolarite je nevyhnutná spolupráca s ďalšími spojencami, ktorí sú navzájom na sebe závislí, čo v sebe prináša nutnosť väčšieho prispôsobenie sa a ústupkov. (Waltz 1979:161,168-170). Rozloženie moci je tak jediným meniacim sa atribútom medzinárodného systému, pretože povaha anarchie sa nemenní v dôsledku čoho sa nemení ani podobnosť jeho jednotiek. (ibd.:101).

Medzinárodná spolupráca a medzinárodné inštitúcie

Schopnosť spolupracovať MV je podľa Waltza obmedzená anarchistickou štruktúrou medzinárodnej politiky, konkrétne neistotou, ktorá v nej panuje. V podmienkach svojpomocného systému, v ktorej si nikto nemôže byť istý úmyslami ostatných štátov štáty nemôžu dlhodobo spolupracovať, napriek tomu ak by bola spolupráca prospešná pre všetkých zúčastnených. Spolupráca môže totiž priniesť nerovné zisky, ktoré môžu byť využité ostatnými na ohrozenie bezpečnosti iného štátu. Štáty preto musia sledovať nie absolútne zisky- koľko prinesie spolupráca mne, ale relatívne zisky, teda koľko by priniesla spolupráca danému štátu vo vzťahu k ostatným (kontrast s neoliberálmi), čo spoluprácu znemožňuje. Vzájomná spolupráca by tiež zvýšila vzájomnú previazanosť, ktorá by znížila autonómiu štátu a zvýšila závislosť na ostatných, čo by v podmienkach anarchie opäť ohrozilo jeho bezpečnosť. (ibd.:105-7). Waltz však netvrdí, že štáty vôbec nespupracujú a nesledujú absolútne zisky, naopak „[v] svojpomocnom systéme, kde je rovnováha veľmocí stabilná a kde je distribúcia národných kapacít vážne skosená, záujmy o absolútne zisky môžu nahradiť obavy o tie relatívne.“ (Waltz 1979:195).

Súčasne však anarchia nie len, že obmedzuje možnosť trvalej spolupráce ale štáty do spolupráce núti. Totiž ako som už vyššie uviedla, jediným spôsobom ako si v nej môžu štáty zabezpečiť mier a prežitie je systém rovnováhy moci, ktorý si práve spoluprácu vyžaduje. (ibd.:115-6,121).

Na Waltza nadviazal Walt (1987), ktorý v zhode s ním tvrdí, že dočasná spolupráca vo forme aliancií vzniká v dôsledku podoby medzinárodnej štruktúry, avšak nie ako dôsledok nerovnováhy moci ale nerovnováhy hrozby. Inými slovami štáty nevytvárajú aliancie proti najmocnejšiemu ale proti tomu, kto predstavuje výraznejšiu hrozbu/nebezpečenstvo ako ostatní, čo podľa Walta nemusí byť výraznejšie mocensky silnejší štát. Hrozbu podľa Walta potom určuje útočný potenciál, vyjadrený mocenskými kapacitami, ale okrem toho aj geografická blízkosť hrozby a agresivita úmyslov aktéra. Okrem toho berie autor do úvahy aj ideologickú vzdialenosť štátov, ktorá ustupuje najmä so silnejúcou hrozbou. (Walt 1987:262- 6).

Podľa Walta rovnako ako aj Waltza dochádza k spolupráci v rámci vyrovnávacích aliancií, ktoré sa však kvalitatívne odlišujú od integrácie. Aliancie síce obmedzujú jednanie štátov, nakoľko si vyžadujú kompromisy, súčasne však nelimitujú ich suverenitu (Waltz:166) ako je to v prípade integrácie. To by bolo v podmienkach anarchie riskantné. Waltz potom hovorí o spolupráci v podmienkach anarchie skôr ako o previazanosti štátov, ktorá ich „(...) necháva voľne spojených.“ (Waltz 1979:105).

Autor však súčasne vznik integrácie a MI v MV nevyklučuje napriek tomu, že ho považuje za ojedinelý fenomén (ibid.:105): „Ani pre štáty, ktoré osídľujú anarchistický svet nie je nemožné pracovať jeden s druhým, uzatvárať dohody limitujúce ich armády a spolupracovať v zriadených organizáciách. Hierarchické elementy v rámci medzinárodnej štruktúry limitujú a obmedzujú výkon suverenity, ale len spôsobom silne podmieneným anarchiou väčšieho systému. Anarchia toho usporiadania silne ovplyvňuje pravdepodobnosť spolupráce, rozsah vojenských dohôd a jurisdikciu medzinárodných organizácií.“ (Waltz 1979:115-6).

To znamená, že integrácia a vznik MI nie je vylúčená je však silne podmienená štruktúrou MV. MI vznikajú následne v tom prípade ak pre zaručenie bezpečnosti nie je dostačujúca spolupráca vo forme aliancie. Racionálne sa chovajúce štáty potom postúpia výkon suverenity na nadnárodné teleso len v tom prípade, ak si to bude medzinárodný systém vyžadovať. Čiže ak bude rovnováha moci narušená do takej miery, že postúpenie suverenity na nadnárodné teleso bude nevyhnutné pre obnovu rovnováhy moci a teda vlastné prežitie.

Dôležité je zdôrazniť, že pre neorealitov, ktorí sú štátocentrikmi nepredstavujú MO autonómneho aktéra v MV (Waltz 1979:196, Walt 1987:284). Podľa nich sú to aj v rámci

MO stále štáty a to tie najmocnejšie, ktoré riadia ich fungovanie. Veľmoci preberajú na seba zodpovednosť za riadenie vecí v MV, ktoré sú podľa nich verejnými statkami, zo sebeckých dôvod, pretože „*ako ostatní chcú, aby ich systém bol usporiadaný a nenásilný a chcú, aby bolo o spoločné záujmy postarané*“ (Waltz.:198). Veľmoci súčasne disponujú aj kapacitami na ich poskytovanie, čiže aj keď budú prispievať viac na zabezpečenie bezpečnosti ako iné štáty, tak je to pre nich stále výhodné, lebo statok- vlastná bezpečnosť bude zaručená. (ibid.:198-9).

MO ako aj MI potom predstavujú určitý nástroj štátov, konkrétne veľmocí, prostredníctvom ktorého môžu riadiť nevyhnutnú spoluprácu aktérov tak, aby zabezpečili spoločný záujem všetkých, no súčasne primárne vlastný, a to vyvažovanie moci a tak vlastné prežitie. V neorealistickej ponímaní sú potom MI a MO (ako aj EU) len akési intervenujúce premenné v dôsledku čoho sa ich štúdiu bližšie nevenujú. (Hyde-Price 2006:220-1).

Ďalším neorealistickej príspevkom k medzinárodnej spolupráci je teória hegemonie stability, ktorá rovnako ako Waltz vychádza z predpokladu, že medzinárodné režimy (ktoré sú jednou z foriem medzinárodných inštitúcií) predstavujú verejné statky. To znamená, že nikto nemôže byť vylúčený z ich užívania aj v prípade, že je tzv. čiernym pasažierom, čiže užíva statok bez toho, aby prispieval na jeho zabezpečenie. Okrem nevyhnutnosti sú verejné statky charakteristické aj nedeliteľnosťou, čo znamená, že všetci užívajú jeden statok rovnako - užívanie statku jedným neznižuje možnosť rovnakého užívania statku ďalšími.

Vznik a vývoj medzinárodných inštitúcií je preto podľa tejto realistickej teórie podriadený práve existencii hegemóna, ktorý má potenciál (ale aj ochotu) určitý statok poskytovať aj sám. Inštitúcie potom logicky zanikajú s pádom hegemóna, pretože nemá kto poskytovať statky. (Hasenclever 2005:83). Teória hegemonie stability tak stojí v kontraste s Waltzovým tvrdením, že verejné statky a teda „ (...) *medzinárodné problémy s akýmikoľvek dôsledkami nemôžu byť nikdy vyriešené jediným štátom bez cudzej pomoci.*“ (Waltz 1979:210). Kritici tejto teórie však zdôrazňujú, že nie všetky statky, ktoré inštitúcie poskytujú, musia byť nevyhnutne čistými verejnými statkami, pretože v skutočnosti štáty, ktoré sú čiernymi pasažiermi môžu byť z užívania vylúčené, alebo aspoň sankciované za porušenie. (Hasenclever 2005:90-1).

K neorealistickej koncepcii medzinárodných režimov prispieva aj J. Grieco, ktorý sa preslávil najmä konceptom tzv. príležitosti vyjadriť svoj názor (*voice opportunity*), ktorou vysvetľuje ochotu menej vplyvných štátov spolupracovať so silnejšími aktérmi. Menej silné štáty sú podľa Grieca ochotné vytvoriť medzinárodné inštitúcie aj s potenciálnym hegemonom, pretože im to umožňuje „vyjadriť svoje obavy a záujmy“ (Hasenclever et al. 2005:112), čím limitujú neobmedzenú moc výraznejšie silného štátu a robia mocenský rozdiel medzi nimi menší. Týmto konceptom vysvetľuje autor ochotu Talianska a Francúzska vytvoriť s Nemeckom (silnejším partnerom) menovú úniu a ECB. (ibid.:111-2).

2.2. Neoliberalizmus

Neoliberalizmus vznikol rovnako ako neorealizmus ako snaha o vedeckú reformuláciu niektorých kľúčových v tomto prípade liberálnych myšlienok. Tak ako vznikol neorealizmus s dielom K. Waltza, tak R. Keohane položil základ neoliberalizmu s prácou *After Hegemony* (1984). (Drulák 2003: 76-77). V rámci neoliberalizmu sa rozlišujú dva hlavné smery: *neoliberálny inštitucionalizmus*, ktorý predstavuje funkčnú teóriu režimov (autora R. Keohana) a *situatívny štrukturalizmus* (autorov Snidala (1985), Steina (1983), Martin (1993), Zürna (1992) a Oyeho (1986), Koremenos et. al (2001)), ktorý vysvetľuje rozdielnosť formy jednotlivých MI. (Hasenclever et al. 2005.:27, 30).

Neoliberalizmus je považovaný za smer realistických predpokladov a liberálne inštitucionálnych záverov. (ibid.:31). To znamená, že neoliberalí realizmus neodmietajú, ale stavajú na ňom svoje argumenty týkajúce sa medzinárodnej spolupráce a vzniku režimov, ktorý je centrálnym pojmom neoliberalov.

Neoliberalí rovnako ako realisti sú racionalistami, čiže štáty chápu ako aktéra s jasne danými preferenciami, ktorí kalkulujú zisky z určitého správania sa s cieľom maximalizovať vlastný úžitok.²⁷ (Snidal 1985:926, Keohane 1984:27). Identity, záujmy ako aj MV sú a priori dané nezávisle od procesu interakcií a sú stabilné nie len v čase ale aj medzi aktérmi. (Hasenclever et al. 2005: 28).

---

²⁷ Keohane však koncept klasickej racionality považuje za ideálny a dopĺňa ju tzv. obmedzenou racionalitou („*bounded rationality*“). V skutočnosti je plne racionálne chovanie vlád, ktoré si vyžaduje zvažovanie potenciálnych ziskov z každej novej aktivity obmedzené. Aktéri totiž nie sú schopní absorbovať všetky dostupné informácie a tak v skutočnosti štáty nemaximalizujú ale uspokojujú svoj úžitok. (Keohane 1984:110- 114). Maximálna racionalita štátov je tiež obmedzená tým, že dohody uzavreté určitou vládou sú pre jeho nástupcu zaväzujúce. (Keohane 1984:117, 120).

Ako praví racionalisti sa rovnako ako neorealisti zaviazali pozitivizmu.²⁸ (ibd.). Na rozdiel od neorealistov však aktérov považujú aj za egoistov, čo znamená, že sa zaujímajú jedine len o svoj úžitok bez ohľadu na úžitok ostatných. Úžitok nevnímajú ako hru s nulovým súčtom, čiže štáty „(...) nezískajú alebo netratia úžitok jednoducho kvôli ziskom alebo stratám ostatných“. (Keohane 1984:27). Štáty, ktoré sú egoistickými racionalistami potom sledujú absolútne a nie relatívne zisky ako predpokladajú neorealisti a sú tak ochotné spolupracovať vždy ak im to prináša zisky.

Neoliberáli považujú rovnako ako (neo)realisti štáty za dominantných aktérov medzinárodnej politiky, avšak sú podľa nich dôležité aj neštátni aktéri rôzneho druhu ako regionálni alebo iní nevládni aktéri. (Snidal 1985:926, Keohane 1984:25). Neoliberalizmus je rovnako ako neorealizmus systémovým prístupom, pretože je podľa nich chovanie štátov a ostatných aktérov ovplyvnené povahou medzinárodného prostredia. Čiže s meniacim sa systémom sa mení aj chovanie aktérov. (Keohane 1984:26). MV považujú rovnako ako neorealisti za anarchistické, pričom ich konceptualizácia je mierne odlišná. (tomu sa budem venovať nižšie). V zhode s neorealismi tiež tvrdia, že povaha anarchie je prekážkou spolupráce v MV (Keohane 1984:49), pričom však v kontraste s nimi zastávajú názor, že anarchia môže byť zmiernená a spolupráca v nej je možná a to prostredníctvom medzinárodných inštitúcií, ktoré riešia jej neduhy. (Snidal 1985: 926, Keohane 1984:83).

Medzinárodná spolupráca a medzinárodné inštitúcie

Neoliberálny inštitucionalizmus – funkčná teória režimov

Podľa Keohana problémom anarchie je, že sa vyznačuje problémom kolektívneho jednania, ktorý je prekážkou spolupráce. Túto situáciu vykresľuje ako hru väzenskej dilemy. Ide o situáciu, v ktorej sú dvaja väzni nútení k priznaniu k spoločnému zločinu, pričom sú držaní oddelene a nemajú tak informácie o chovaní druhého a nemôžu komunikovať. Pre oboch by bolo vzájomne výhodné ak by spolupracovali (ak by sa k činu ani jeden nepriznal). To sa však v dôsledku povahy prostredia nestane, pretože aktéri nemajú informácie o konaní druhého (rovnako ako predpokladajú neorealisti). Väzeň nevie či bude ten druhý spolupracovať (nepriзна sa) alebo dohodu poruší (priзна sa). V prípade, že jeden podvedie a druhý nie, ten čo podviedol sa bude mať lepšie. Následne tak

---

²⁸ využívajú vedecké metódy (empirické testovanie hypotéz, hľadanie kauzálnym vzťahov). Zdieľajú názor, že objektívne poznanie je možné. Ich snahou je preto medzinárodné vzťahy vysvetliť a všetko čo nemôže byť predmetom pozorovania (sociálna realita ako idey v rôznej forme) nemôže byť vysvetlené a poznané. (Smith in Dunne et al. 2007:20-21, 23).

v dôsledku nedostatku informácií a vzájomnej komunikácie obaja aktéri konajúci v duchu (individuálneho) racionalizmu podvedú, čiže sa k činu priznajú. Skončia tak nakoniec horšie, ako keby spolupracovali a k činu sa ani jeden nepriznal. (Keohane 1984:67-9).

Problém kolektívneho jednania, resp. situácia väzenskej dilemy platí pre spoluprácu v MV, ktoré sú tak prostredím nedostatku informácií o konaní druhých, nedostatku komunikácie medzi aktérmi a nemožnosti vynútenia uzavretých záväzkov. Dôsledkom toho je z pohľadu štátu, ktorý je racionálnym aktérom nespolocovať, napriek tomu, že štáty môžu zdieľať spoločný záujem a spolupracovať chcú, pretože vzájomná spolupráca by bola pre nich výhodnejšia ako žiadna (ibid.:69). Čiže pre neoliberálov je problémom anarchie absencia vlády, ktorá by nastolila a vynucovala dodržiavanie dohôd (Snidal 1985:926, Keohane 1984: 73), pričom pre neorealitov je to absencia autority, ktorá by zabránila vojnám.

Ako som už vyššie uviedla, neoliberáli a teda aj samotný Keohane na rozdiel od neorealitov vychádzajúc z inštitucionalizmu veria, že anarchia a problémy kolektívneho jednania, ktoré prináša môžu byť prekonané a spolupráca v MV je možná a to prostredníctvom vzniku medzinárodných inštitúcií, ktoré jej vznik uľahčujú. (ibid.:83)

Keohane chápe medzinárodnú spoluprácu ako vzájomné prispôsobenie sa prostredníctvom rokovania. Spolupráca preto neexistuje v situácii harmónie ale konfliktu alebo potenciálneho konfliktu. Totiž v harmónii, kedy sú záujmy v súlade nie je nutný vznik kompromisu a neexistuje tak príčina pre vznik spolupráce. Naopak je to v situácii konfliktu alebo potenciálneho konfliktu, ktorý si hľadanie kompromisu vyžaduje. Existencia spoločného záujmu je potom nutná podmienka vzniku spolupráce ale nie dostačujúca, pretože je podmienená konfliktom alebo možným konfliktom, ktorý si prispôsobenie vyžaduje. (ibid.:51-2, 65).

Keohane je autorom tzv. *funkčnej teórie režimov*, ktorej základnou premisou je, že príčinou vzniku, udržania a rozvoja režimov je dôsledok/ efekt, ktorý prinášajú. (ibid.:80) Medzinárodné režimy definuje ako „ *set implicitných alebo explicitných princípov, noriem, pravidiel a rozhodovacích postupov okolo ktorých sa očakávania aktérov zblížujú v danej oblasti medzinárodných vzťahov.*“ (Krasner in Keohane 1984: 57). Potom racionálne egoistické štáty vytvárajú režimy, lebo zdieľajú spoločný záujem na funkciách, ktoré režimy plnia a ktoré im tak umožňujú spoluprácu, prostredníctvom ktorej môžu maximalizovať svoj úžitok. Medzinárodné režimy plnia funkcie, ktorými zmierňujú

anarchiu- konkrétne problémy kolektívneho jednania a robia tak vzájomne ziskovú spoluprácu možnou.

Režimy znižujú transakčné náklady, a teda uľahčujú vzájomnú komunikáciu a vyjednávanie a to prostredníctvom spájania tém. Režimy tak umožňujú, že spolupráca v jeden oblasti je použitá pre začatie spolupráce v ďalších oblastiach. Druhou funkciou režimov je, že zabezpečujú informovanosť aktérov o vzájomných preferenciách. Robia tak prostredníctvom vytvorenia modelov správania sa - predpisujú a zakazujú štátom určité chovanie a štáty potom vedia čo môžu od ostatných očakávať, čím sa znižuje neistota MP. Medzinárodné režimy však právne nevytvorujú dodržiavanie dohôd, ako by sa na prvý pohľad mohlo zdať, pretože Keohane im neprisuduje právny status. (Keohane 1984:88- 97, 107).

Štáty potom dodržiajú záväzky nie kvôli tomu, že by to bolo právne vynútiteľné, ale v dôsledku egoizmu. Totiž v prípade ich porušenia by sa znížila ich reputácia a kredibilita, čo by znížilo ochotu ostatných štátov s nimi v budúcnosti spolupracovať, čo by znižovalo ich absolútne zisky do budúcnosti. (ibid.:105-6). V neposlednom rade je dôležité uviesť, že Keohane považuje medzinárodnú spoluprácu v rámci medzinárodných režimov za spoluprácu suverénnych štátov a autor nepredpokladá delegovanie autority na medzinárodné inštitúcie. (ibid.:88)

Funkčné vysvetlenie vzniku režimov stojí v kontraste s realistickým konceptom hegemoniekej stability, ktoré ako som vyššie spomínala považuje existenciu hegemóna ako nevyhnutnú podmienku pre vznik a udržanie spolupráce v MV. Podľa Keohana existencia hegemóna síce môže uľahčiť vznik režimu, každopádne nie je nevyhnutnou podmienkou vzniku a ani udržania režimu. (ibid.:31-2). V kontraste s teóriou hegemoniekej stability a v duchu funkčnej teórie Keohane tvrdí, že napriek neexistencii hegemóna spolupráca vznikne a bude pretrvávajúť ďalej a to v dôsledku spoločného záujmu egoistických štátov. Pre štáty je stále výhodnejšie stávajúci režim udržať (aj keď v rozličných podmienkach od jeho vzniku) akoby žiadna spolupráca neexistovala, alebo ako by mali vytvárať režimy nové. Totiž spolupráca medzi štátmi prináša vždy väčšie zisky ako keby nespupracovali vôbec a zas vytvárať režim nový, by si vyžadovalo nové o dosť vyššie náklady, čím by stratili už raz investované náklady do stavajúceho režimu. Preto v prípade, ak zodpovednosť za poskytovanie úžitku prevezme po hegemónovi skupina najsilnejších štátov režim pretrvá. (ibid.:50,77-8). Keohane potom v zhode s Waltzom predpokladá

skupinu najmocnejších štátov ako zodpovedných poskytovateľov verejných medzinárodných statkov. Režimy majú preto tendenciu vyvíjať sa skôr ako zanikať. (ibid.:107)

Situační štrukturalisti – rôzny inštitucionálny dizajn

Na Keohana nadviazali situační štrukturalisti Snidal (1985), Stein (1982), Martin (1993), Zürn (1992,3), Oye (1986), Koremenos et al. (2001), ktorí na rozdiel od Keohana identifikovali viacero problémov kolektívneho jednanja ako len problém väzenskej dilemy, resp. kolaboratívny problém.²⁹ (Hasencelver et al. 2005:44).

Situační štrukturalisti tvrdia, že v MP existujú situácie, ktoré sú charakteristické rôznymi problémami kolektívneho jednanja, a preto si vyžadujú rozdielne riešenia v podobe rozdielnych inštitúcií. (Snidal, 1985:923,5; Stein 1982: 312) (Od toho aj názov situačný štrukturalisti). Autori tak nepopierajú existenciu kolaboratívneho problému tvrdia však, že je svojou povahou odlišný od nimi identifikovaného druhého problému kolektívneho jednanja a to koordinačného problému (Snidal 1985: 923) alebo „dilemy spoločného odporu“ (Stein 1982:309). Podľa autorov (Snidala, Steina) si tieto problémy potom vyžadujú rozdielnu mieru inštitucionalizácie spolupráce, ktorú stotožňuje Snidal (1985) s „(...) *povahou formálnych politických dohôd* (...)“ (Snidal 1985: 938).

Kolaboratívny problém je situácia väzenskej dilemy, resp. problém vynútenia dodržiavania dohodnutých záväzkov, ako som ju opísala vyššie. Aby sa však zaručilo, že nikto nebude podvádzať (nikto neporuší záväzky) a vzájomne prospešná spolupráca naozaj vznikne, treba podľa Snidala (1985: 938) ako aj Steina (1982:312) založiť vysoko inštitucionalizované režimy. To znamená vytvoriť formálne pravidlá vo forme záväzných zmlúv, ktoré by definovali vzorce chovania a zaručovali tak, že ich nebude nikto porušovať. Podľa Snidala (1985: 938) si riešenie tiež vyžaduje založenie centralizovaného režimu, ktorý by monitoroval dodržiavanie týchto vzájomne uzavretých dohôd, a tak zabránil ich porušovaniu a prípadné porušenia by trestal. Hrozba vylúčenia z režimu je najväčším nástrojom pre dodržiavanie záväzkov.

---

²⁹ Jednotliví autori označujú kolaboratívny problém pod rôznymi názvami: Keohane ho označuje za problém väzenskej dilemy rovnako ako Snidal (1985), Stein (1982: 312) ako „dilemu spoločného záujmu“ a Koremenos et al. (2001) ako problém vynútenia. Ja budem však používať pre ne jeden termín kolaboratívny problém.

Koordinačný problém je však rozdielna situácia. Stein (1982: 314-5) prirovnáva koordinačný problém k situácii, kedy aktéri nepreferujú rovnaký výsledok spolupráce, zdieľajú však spoločný záujem na vyhnutí sa určitému výsledku. Preto ho autor nazýva ako dilemu spoločného odporu. Prirovnáva ho k situácii kedy piloti a kontrolná veža musia zaručiť vzájomnú komunikáciu, aby sa zabránilo leteckej katastrofe. To si vyžaduje používanie jedného jazyka. Napriek tomu, že každý z účastníkov preferuje iný výsledok - a to druh používaného spoločného jazyka (každý chce aby ním bol vlastný jazyk), všetci zdieľajú spoločný záujem vyhnúť sa najmenej preferovanému výsledku - a to leteckému nešťastiu. Problémom v tomto prípade nie je tak dodržiavanie záväzku - používanie dohodnutého jazyka (ako je to v prípade kolaboratívneho problému) ale proces dosiahnutia zhody na spoločnom bode spolupráce. Dôvodom je rovnako ako pri kolaboratívnom probléme opäť povaha MP a nemožnosť komunikácie v nej. V tomto prípade si štáty nemôžu vybrať najpreferovanejší výsledok bez toho, aby vedeli aký výsledok preferujú ostatní. (Snidal 1985: 932).

Pre riešenie koordinačných problémov potom dostačuje menej formálna inštitucionalizovaná spolupráca, najčastejšie vo forme konvencií a vznik decentralizovaného režimu. Cieľom režimu je totiž uľahčiť vzájomnú spoluprácu a vyjednávanie o spoločnej pozícii a to prostredníctvom zhromažďovania informácií a konzultácie vzájomných pozícií. Zakladanie centralizovaných inštitúcií, ktoré by monitorovali dodržiavanie dohôd nemá v tomto prípade opodstatnenie, pretože ak sa raz štáty zhodnú na spoločnom postupe (uzatvoria dohodu), prekonalí koordinačný problém a nemajú dôvod vzniknutú dohodu porušiť. Dodržiavanie záväzkov je totiž v individuálnom záujme všetkých (nikto nechce aby došlo k leteckej katastrofe). Tieto dohody sú preto samovynútiteľné, ak by ich totiž štát porušil, poškodil by jedine sám seba. (Snidal 1985:932,8 Stein 1982: 313-4). Štáty preto pri riešení koordinačného problému odporujú delegovaniu suverenity na centralizovanú inštitúciu a preferujú decentralizovanú formu spolupráce. (Snidal 1985:932).

Na Snidala (1985) a Steina (1982) nadviazali Koremenos et al.(2001), ktorí idú pri špecifikácii inštitucionálneho dizajnu ešte ďalej, keď okrem miery formalizácie a centralizácie berú do úvahy aj ďalšie dimenzie inštitucionálneho dizajnu, ktorými sa podľa nich jednotlivé MI rozlišujú. Ako som už v predchádzajúcej kapitole uviedla patria medzi ne pravidlá členstva, rozsah tém, ktoré organizácia pokrýva, spomínaná centralizácia úloh, pravidlá kontroly inštitúcie a flexibilita dohôd. (Koremenos et al. 2001: 763). MI sa potom

rozlišujú týmito dimenziami, ktorých kombinácia je riešením kombinácií rôznych problémov kolektívneho jednanja.

Koremenos et al. (2001: 773) v zhode so Steinom (1982) a Snidalom (1985) identifikovali za problémy kolektívneho jednanja koordinačné a kolaboratívne problémy, ktoré však nazývajú distribučnými problémami a problémami vynútenia (vzájomne uzatvorených dohôd). Okrem toho Koremenos et. al (2001: 773) považujú za samostatný problém aj *neistotu o chovaní aktérov, ich preferenciách a stave sveta (the state of the world)*. Predchádzajúci autori (Snidal 1985, Stein 1982) taktiež identifikovali neistotu ako problém, avšak ako súčasť kolaboratívnych a koordinačných problémov. Koremenos et al. (2001:773) ďalej identifikovali za samostatný problém aj *počet aktérov a ich vzájomné mocenské ako aj záujmové asymetrie*, o ktorých však hovoril už aj Snidal (1985). Ten tieto premenné však stotožňoval s faktormi zhoršujúcimi koordinačné a kolaboratívne problémy. (Snidal 1985: 929, 937).

Podľa Koremenos at al. (2001:787-790) je potom *centralizácia*, ktorá sa rovná miere delegácie funkcií na medzinárodné teleso priamo úmerná *neistote o chovaní ostatných aktérov a sveta, počtu aktérov a kolaboratívnym problémom*. Centralizácia sa potom zvyšuje so zvyšujúcou sa neistotou o chovaní ostatných alebo o svete, pretože medzinárodné teleso zaručuje informovanosť o chovaní a preferenciách aktérov, rovnako ako aj o svete, ktorý monitoruje a získava o ňom informácie. S väčším počtom aktérov sa zvyšuje centralizácia, pretože tá znižuje transakčné náklady. Rokovania vo väčšom počte aktérov sa stávajú náročnejšie a centrálna autorita ich môže organizovať a riadiť, čím nahrádza veľký počet bilaterálnych ale aj multilaterálnych jednaní a robí ich jednoduchšie. Centralizácia sa ďalej zvyšuje so zhoršujúcimi sa kolaboratívnymi problémami. Štáty sa v kontexte kolaboratívnych problémov rozhodnú postúpiť moc na tretiu stranu- centrálnu autoritu, ktorá zabezpečí vynucovanie vzájomne uzatvorených záväzkov ako aj potrestá ich prípade porušenie.

2.3. Konštruktivizmus

Konštruktivizmus vstúpil do štúdia MV zo sociológie na konci 80. rokoch ako reakcia na neschopnosť tradičných (racionalistických) smerov predpovedať a vysvetliť koniec Studenej vojny (Fierke in Dunne et al. 2007: 167-8) a odvtedy sa zaradil medzi hlavné prúdy analyzovania MV. Konštruktivizmus nie je ani zďaleka jednotným smerom a nepanuje ani zhoda na tom, ktoré smery presne zahŕňa a teda aká je jeho definícia.

(Zehfuss, 2002:3). Onuf, ktorý ako prvý použil termín konštruktivizmus zarad'oval pod neho všetky post pozitivistické pozície, ktoré zhodne kritizovali názor tradičných teórií o nemennosti MV. (Fierke in Dunne et al. 2007:172). Dnes sa najčastejšie rozlišujú v rámci konštruktivizmu tri hlavné prúdy – konvenčný, konzistentný (interpretatívny, moderný) a kritický (radikálny, postmoderný). (Fierke in Dunne et al. 2007: 174; Checkel 2006:4; Reus-Smit in Burchill 2005: 205).

Jednotlivé prúdy konštruktivizmu sa zhodujú na sociálnej ontológii (čomu sa budem venovať nižšie) a rozlišuje ich epistemológia, rovnako ako názor na samotný konštruktivizmus - či ide o teóriu MV, meta-teóriu alebo skôr metódu empirického výskumu, alebo súčasne viacero zo spomenutých možností. (Fierke in Dunne et al. 2007:174, Zehfuss 2002: 8, Risse in Wiener - Diez 2009: 145). Napriek tomu, že nie je jednotným prúdom je považovaný za strednú pozíciu (*middle ground*) medzi racionalizmom a postštrukturalizmus alebo reflektivistami. (Fierke in Dunne et al. 2007: 172). Stredná pozícia nie je však jednou fixnou pozíciou medzi týmito smermi a tak podľa niektorých teoretikov de facto neexistuje. Totiž jednotlivé prúdy konštruktivizmu v rozličnej miere zdieľajú a súčasne odmietajú určité ontologické a epistemologické predpoklady oboch prístupov. Následne sa preto viac alebo menej približujú jednému z nich a tak každý z (konštruktivistických) smerov dáva „strednej ceste“ jej vlastnú podobu. (Wiener 2006:15; Zehfuss 2002: 5,10). Od neskorých 90. rokov sa využíva konštruktivizmus aj pri štúdiu európskej integrácie, a tak umožňuje komplexnejšie chápanie procesov EU. (Risse in Wiener- Diez 2009:144, 151).

Všetky prúdy konštruktivizmu vychádzajú zo *sociálnej ontológie* (čo je v protiklade s individualistickou ontológiou, ktorú si osvojili racionalisti (neorealizmus a neoliberalizmus)). Individualistická ontológia stavia na predpoklade, že jednotlivec (človek alebo štát) existuje s vopred danými identitami a záujmami. Štruktúra, ktorá je definovaná súťažou a materiálnymi faktormi obmedzuje chovanie aktérov. Aktéri sa potom chovajú na základe logiky výhodnosti, čo znamená, že ako racionálni aktéri kalkulujú možné zisky chovania s cieľom maximalizovať svoj záujem.

Naopak sociálna ontológia považuje jednotlivca za spoločenskú bytosť. Identity a záujmy jednotlivca (človeka alebo štátu) nie sú len tak dané ale sú determinované štruktúrou, v rámci ktorej operujú. Štruktúra pre konštruktivistov nepredstavuje len materiálne faktory (ako to platí pre racionalistov), ale pričítajú jej aj sociálnu dimenziu v podobe zdieľaných

ideí vo forme či už významov, hodnôt alebo noriem a diskurzu. Takto definovaná štruktúra potom nie len, že obmedzuje chovanie aktérov (ako predpokladajú racionalisti) ale čo je dôležitejšie konštruuje ich identity a záujmy. Aktéri sa potom nechovajú na základe logiky výhodnosti ako predpokladajú racionalisti, ale na základe logiky vhodnosti. To znamená, že aktéri jedajú tak, aby ich chovanie bolo vhodné a legitímne, čo definuje práve štruktúra. Konštruktivisti zdôrazňujú, že nie len štruktúra formuje aktérov, ale aj aktéri svojim chovaním formujú späť štruktúru, v ktorej operujú. Existuje tak medzi nimi vzájomne konštruktívny vzťah (*mutual constitutiveness*). V dôsledku vzájomného utvárania sa štruktúra ako aj identity a záujmy aktér menia a nie sú statické a dané ako predpokladajú racionalisti. (Fierke in Dunne et al. 2007: 169- 171, Risse in Wiener- Diez 2009: 145-6).

MV sú potom pre konštruktivistov viac ako len daná a nemenná materiálna štruktúra. MV sú sociálnym konštruktom, ktorý vzniká v dôsledku jeho formovania medzinárodnými aktérmi, ktorí v rámci nich operujú, no súčasne aj aktéri sú kreovaní späť MV. MV potom nemajú len regulatívny ale aj konštruktívny vplyv v dôsledku čoho sa vyvíjajú a nie sú statické, rovnako ako záujmy a chovanie štátov a ostatných medzinárodných aktérov.

Ako so vyššie uviedla, jednotlivé prúdy rozdeľuje epistemológia (spôsob poznania reality). Konvenčný smer si osvojil rovnako ako racionalisti pozitivistickú epistemológiu³⁰ a jeho cieľom je vytvorenie komplexnejšej teórie MV ako racionalisti. (Fierke in Dunne et al. 2007:172-3, Zehfuss 2002:5). Interpretatívny smer zastáva názor, že MV sú tvorené jazykom, pretože významy, normy a pravidlá sú vyjadrené práve ním. Jazyk však podľa tohto smeru neexistuje mimo štruktúry ale v rámci nej, v dôsledku čoho použitie jazyka nie je neutrálne ale sociálne, ovplyvnené štruktúrou. Objektívne poznanie reality tak nie je možné, a preto majú byť MV skôr interpretované (preto aj názov interpretatívny konštruktivisti). Tento prúd však nepopiera poznanie MV ako také, odmieta však jeho objektívnosť a zdôrazňuje subjektívnosť. (Fierke in Dunne et al. 2007: 174-6).

Radikálnejší smer sa taktiež zameriava na štúdium jazyka ako aj na moc, ktorú v sebe prináša. Tento prúd však ide ešte ďalej ako interpretatívny smer, keď tvrdí, že už samotné témy, ktoré si analytik k analýze vyberá a závery, ktoré vyvodzuje formujú identitu a realitu, ktorú analyzuje. Totiž aj samotní analytici existujú v rámci určitého kontextu, ktorý určuje ich prístup k skúmaniu vybraného fenoménu, kvôli čomu MV nemôžu byť

---

³⁰ Dosiahnuť objektívne (i keď intersubjektívne) poznanie je možné prostredníctvom empirie- osvojili si tak testovanie hypotéz, kauzalitu a snahu o vysvetlenie MV. (Fierke in Dunne et al. 2007: 173)

podľa tohto smeru spoznané. (Checkel 2006:6). Oba tieto prúdy (interpretatívny a radikálny) sa potom na rozdiel od konvenčného prúdu považujú skôr za „*epistemologickú pozíciu*“ ako teóriu MV (Fierke in Dunne et al. 2007: 173).

Medzinárodná spolupráca a inštitúcie

Vychádzajúc zo sociálnej ontológie, konštruktivisti chápu inštitúcie rozdielne ako racionalisti. Podľa A. Wendta, ktorého článok *Anarchy Is What States Make of It* je považovaný za najhlavnejšie konštruktivistické dielo (Zehfuss 2002:11) a zaradovaný medzi konvenčný prúd je inštitúcia nasledovná: „(...) *relatívne stabilný súbor alebo „štruktúra“ identít a záujmov. Takéto štruktúry sú obvykle kodifikované vo formálnych pravidlách a normách (...)*“ (Wendt 1992:399) pričom existujú len vďaka socializácii a kolektívnemu vedomiu. (ibd.).

Podľa Wendta (1992) identity sa formujú na základe ustálených dlhodobých interakcií štátov. To znamená, že ak interakcie nadobudnú trvalý charakter vytvárajú kolektívne poznanie/ významy o sebe a ostatných a teda identitu. Identity tvoria základ záujmu štátu a tak formujú jeho chovanie a následne podobu celého medzinárodného systému. (ibd.:396-8, 400, 403). Táto podoba systému zas vplyva späť na interakcie štátov a teda ich identity a záujmy. (ibd.:404-5). Ak sú tieto identity a záujmy zdieľané tak sa stávajú inštitúciou. Inštitúcie sú potom sociálne konštrukty, ktoré vznikajú na základe zdieľanej vedomosti a očakávaní o sebe a ostatných. (ibd.:399). Nakoľko inštitúcie v sebe zahŕňajú stabilné identity a záujmy a tak nie len, že regulujú chovanie aktérov ako predpokladajú racionalisti, ale majú aj socializačný, konštruktívny vplyv na chovanie aktérov. V duchu konštruktivistickej teórie nie len inštitúcie determinujú chovanie aktérov ale súčasne aj aktéri inštitúcie. (Risse in Wiener – Diez 2009:148).

Wendt (1992) potom na rozdiel od neoliberalov nepredpokladá vznik len kooperatívnych ale aj konfliktných inštitúcií, pretože inštitúcie v sebe nemusia zahŕňať len kooperatívne ale aj konfliktné identity a záujmy. Za konfliktnú inštitúciu je považovaný svoj pomocný systém v anarchii, pretože v sebe prináša konfliktné identity a záujmy, ktoré sa dôsledkom ustálených dlhodobých nepriateľských interakcií štátov stali vzájomne zdieľané a teda boli inštitucionalizované. Wendt (1992) potom v dôsledku existencie konfliktných inštitúcií súhlasí s neorealistickej predpokladom o existencii anarchie, ako ju predstavujú realisti. Súčasne však vychádzajúc z konštruktivismu tvrdí, že takto chápaná anarchia je len

jedným zo štádií anarchie, pretože tá je rovnako ako identity a záujmy sociálnym konštruktom a je preto meniteľná. (ibid.:399-401).

Kooperatívne inštitúcie vznikajú s inštitúciou suverenity. Tá vzniká ako dôsledok individualistických interakcií, čo znamená, že štáty sa začnú starať len sami o seba a rešpektujú ostatných hranice. Na základe týchto ustálených interakcií sa mení konfliktná identita, záujmy a následne tiež chovanie na egoistické. Štáty sa nevnímajú už ako nepriatelia ale rivali dôsledkom čoho môžu medzi sebou spolupracovať, pretože ako tvrdia neorealisti prináša im to absolútne zisky. So zmenou identity a záujmov sa mení aj celý medzinárodný systém, z anarchistického na egoistický = lockovský. (ibid.:400, 412-3).

Formálne inštitúcie (tak ako ich vnímajú racionalisti) potom vznikajú rovnako ako spolupráca v dôsledku takto konštruktivisticky konceptualizovaných sociálnych inštitúcií, ktoré sú ako som vyššie spomínala intersubjektívne vzniknutými stabilnými identitami a záujmami. Wendt predpokladá, že raz začatá spolupráca z egoistických príčin môže prerásť do normy, kedy je spolupráca považovaná za prirodzenú a legitímnu. Ak opakovaná spolupráca, čiže opakované interakcie nadobudnú dlhodobý charakter môžu zmeniť vnímanie a očakávania o sebe a ostatných, čiže s aktéri prestanú vnímať ako rivali ale ako priatelia. Egoistická identita sa potom mení na kolektívnu, ktorá tvorí základ pre vznik kolektívneho záujmu, čím sa mení chovanie štátov a tak celý systém MV z Lockovského na kooperatívny systém.

Štáty sa v tomto štádiu pozitívne identifikujú jeden s druhým, to znamená, že národný záujem sa stáva kolektívnym a bezpečnosť jedného štátu je považovaná za zodpovednosť celej komunity. Preto nazývaný aj kantovský systém. Štáty vytvárajú dohody kolektívnej bezpečnosti a spolupráca už neexistuje v dôsledku racionálnych kalkulácií, ale pretože je normou- považovaná všetkými za legitímnu. Inštitúcie sú potom stabilné nie preto, že je pre aktérov racionálne výhodné spoluprácu udržať (ako predpokladajú neoliberáli), ale pretože spolupráca je normou, ktorá v sebe zahŕňa stabilné identity a záujmy aktérov, ktoré je ťažko meniť. (ibid.:400-1,416-418).

Tento prechod ilustruje Wendt (1992) na prípade európskej bezpečnosti po Studenej vojne. Dlhodobá spolupráca štátov západnej Európy, ktorá aj keď začala z egoistických príčin, môže pretransformovať egoistické identity a bezpečnostné záujmy na kolektívnu európsku identitu a kolektívne bezpečnostné záujmy. Zmeny identity a záujmu prostredníctvom rozvoja spolupráce je však postupný a pomalý proces. (ibid.:417-8). Čo je dôležité uviesť,

Wendt netvrdí, že európska kolektívna identita by sa vylučovala s národnými identitami, pretože jednotlivci sú nositeľmi viacnásobných identít. (ibid.:398).

T. Risse sa rovnako venuje štúdiu identít. Risse (1999, 2003) skúma europeizáciu štátno-národných identít, čo znamená, že sa venuje vplyvu, ktorý má členstvo v EU na národno-štátne identity, konkrétne ako sa ním menia tieto identity a teda pocit spolupatričnosti s národom/štátom. Súčasne tiež skúma vplyv europeizovania identít na postoje a chovanie aktérov voči EU. Risse (1999:147) demonštroval vplyv rozdielnej miery europeizácie štátno-národných identít troch ČŠ na ich ochotu podporovať EU politiku, konkrétne zavedenie jednotnej EU meny. Francúzsku a nemeckú podporu EU monetárnej únie vysvetľovala väčšia miera europeizácie ich štátno-národných identít ako u Britov, ktorých štátno-národné identity neboli europeizované do takej miery a preto zavedenie spoločnej meny nepodporovali. Risse (1999) tak v kontraste s racionalistickou logikou demonštroval, že materiálne (v tomto prípade ekonomické) faktory neboli schopné vysvetliť túto rozdielnu podporu.

Risse (1999) tvrdí v zhode s Wendtom (1992), že identity sú základom záujmov a ľudia sú nositeľmi viacerých identít, ktoré sa navzájom nevylučujú. To znamená, že jeden sa môže cítiť súčasne európsky rovnako tak národne. Otázkou však ostáva, ktorá z identít prevažuje. Risse (1999) taktiež ako Wendt (1992) tvrdí, že premena národno-štátnych identít je dlhodobý a postupný proces, pričom však uznáva, že môže dôjsť i k ich rapidnej premene počas kritických momentov (*critical junctures*). (Risse 1999: 154-7).

Interpretatívne a kritické prúdy, ktoré majú bližšie k post-štrukturalizmu skúmajú vplyv MI dvojakým spôsobom - prostredníctvom štúdia komunikácie a diskurzu. V prvom rade vychádzajú z tzv. *argumentačnej racionality*, čo znamená, že aktéri nevstupujú do rokovania s vopred danými a teda fixnými preferenciami, ale ich preferencie, prípadne aj záujmy sa formujú v rámci interakcií s partnermi počas procesu rokovania na základe argumentácií. Aktéri sú preto „(...) *pripravení zmeniť ich pohľad na svet alebo dokonca záujmy vo svetle lepšieho argumentu.*“ (Risse in Wiener- Diez 2009: 150). Inštitúcie tak nie sú považované za miesto vyjednávania (*bargaining*) ale miestom „deliberatívnej“ diskusie, ktorá spôsobuje vznik „*opodstatneného konsenzu*“. (ibid.: 149-150). Inštitúcie tak formujú aktérov- ich preferencie a záujmy prostredníctvom komunikácie a argumentácie.

Radikálnejší konštruktivistí (napr. Diez 2001) sa zameriavajú na skúmanie EU prostredníctvom štúdia diskurzu. Čo a ako sa hovorí o EU vytvára význam, ktorý jej

pričítame, čo tvorí naše chápanie a tak ovplyvňuje naše postoje voči nej, čím ovplyvňujeme jej samotný vývoj. Skúma tiež vzťah diskurzu a moci. (ibd.)

2.4. Zhrnutie

Vychádzajúc z rozdielnej koncepcie MV, jednotlivé teoretické perspektívy sa rozlišujú v názoroch na medzinárodnú spoluprácu a MI.

Neorealisti sú kvzniku dlhodobej medzinárodnej spolupráci a vzniku ako aj vplyvu medzinárodných inštitúcií viac menej skeptický. Spolupráca racionálne chovajúcich sa štátov je podľa nich obmedzená anarchistickou štruktúrou MP, v ktorej štáty musia sledovať relatívne zisky a ostať suverénny. Súčasne je však dočasná spolupráca nevyhnutná pre zachovanie stability a bezpečnosti, pretože jediným spôsobom na udržanie mieru je zaručenie rovnováhy moci (Waltz) alebo rovnováha hrozby (Walt), ktorá si spoluprácu vyžaduje. Opak tvrdí teória hegemonickej stability, ktorá predpokladá nevyhnutnú existenciu hegemóna pre zachovanie bezpečnosti. Podoba spolupráce, ktorej cieľom je vyrovnat' moc/hrozbu je závislá na obmedzení štruktúry – čím väčšie štrukturálne ohrozenie a teda narušenie mocenskej rovnováhy, tým bude spolupráca hlbšia. Napriek tomu, že Walt (1987) s Waltzom (1979) hovoria primárne o vzniku vyrovnávacích aliancií (dočasná spolupráca), Waltz nevyklučuje ani vznik integrácie a teda MI a MO. Medzinárodné organizácie však nepredstavujú autonómneho aktéra, pretože ich riadia veľmoci, v prípade teórie hegemonickej stability samotný hegemón. Sú to preto stále štáty a nie inštitúcie, ktoré sú dôležité. Inštitúcie sú tak považované za nanajvýš intervenujúcu premennú, ktoré slúžia záujmom veľmoci al. hegemóna a ktorej štúdiu sa preto neorealisti primárne nevenujú.

Neoliberáli v zhode s neorealistami považujú anarchiu za prekážku vzájomne prospešnej spolupráce. Problémom anarchie sú podľa neoliberalov problémy kolektívneho jednania, ktoré môžu byť však prekonané pomocou založenia MI. V kontraste s neorealistami potom tvrdia, že vzájomne prospešná spolupráca v MV je možná. Medzinárodná spolupráca ako aj inštitúcie potom vznikajú kvôli spoločnému záujmu aktérov na funkciách, ktoré konkrétne medzinárodný režim plní v podmienkach konfliktu alebo potenciálneho konfliktu. Týmito funkciami sú riešenia problémov kolektívneho jednania.

Keohane (1984) identifikoval za problém kolektívneho jednania kolaboratívny problém, pričom situační štrukturalisti identifikovali viacero do povahy rozdielnych problémov,

ktoré si podľa nich vyžadujú rozdielne riešenia vo forme rôznych inštitúcií. Podľa Snidala (1985) a Steina (1982) si kolaboratívny problém vyžaduje formálnu inštitucionalizáciu a podľa Snidala (1985) aj centralizovanú. Naopak decentralizovaná inštitucionalizácia je podľa Snidala (1985) postačujúca pre riešenie koordinačného problému, rovnako ako aj menej formálna inštitucionalizácia. Koremenos et al. (2001) definujú okrem koordinačných a kolaboratívnych problémov aj neistotu o chovaní, preferenciách a stave sveta ako i väčší počet aktérov s mocenskými a záujmovými asymetriami. Tieto problémy identifikuje aj Snidal (1985) avšak ako faktory ovplyvňujúce koordinačné a kolaboratívne problémy, pričom Koremenos et al. (2001) ich považujú za samostatné problémy. Rôzne kombinácie týchto problémov potom podľa autorov spôsobujú rozdielnosť medzinárodných inštitúcií v piatich spomínaných dimenziách. (pravidlá členstva, rozsah tém, ktoré organizácia pokrýva, centralizácia úloh, pravidlá kontroly inštitúcie a flexibilita dohôd). Centralizácia sa potom podľa Koremenos et al. (2001) viaže s neistotou o chovaní iných a svete, s väčším počtom aktérov a kolaboratívnymi problémami.

Neoliberáli, najmä situační štrukturalisti sa teda výrazne podrobnejšie venujú štúdiu medzinárodných inštitúcií. Ako jediní z týchto hlavných smerov rozlišujú aj ich rozdielne formy. Neoliberáli považujú MI za o mnoho významnejších aktérov MV ako neorealisti, pričom im však rovnako pripisujú regulatívny vplyv na chovanie aktérov.

Konštruktivisti vychádzajúc zo sociálnej ontológie konceptualizujú MI rozdielne ako racionalisti. Medzinárodné inštitúcie nie sú pre nich len materiálnymi konštruktmi a nie sú len tak exogénne dané. Klasické medzinárodné inštitúcie (ako ich chápu racionalisti) vznikajú podľa konštruktivistov na základe intersubjektívne vzniknutých inštitúcií (ako napr. suverenita). Takto chápané inštitúcie sú ako Wendt (1992) tvrdí tvorené stabilnými štruktúrami identít a záujmov, ktoré vznikajú v rámci procesu ustálených vzájomných interakcií aktérov, ktoré sa stanú normou. Na rozdiel od racionalistov tak nemajú inštitúcie len regulačný ale aj konštrukčný vplyv na aktérov a ich chovanie. Tento konštruktivistický vplyv nie je len jednosmerný - nie len inštitúcie formujú aktérov, ale aj aktéri formujú späť inštitúcie. Podľa konvenčného prúdu inštitúcie konštruujú aktérov a ich chovanie prostredníctvom socializácie, vytváraním noriem, pričom podľa interpretatívneho a radikálnejšieho variantu je to prostredníctvom komunikácie, argumentácie a diskurzu. Inštitúcie tak majú podľa konštruktivistov výrazne väčší vplyv ako predpokladajú racionalisti (neorealisti a neoliberali).

2.5. Metodologický rámec práce

Témou tejto práce je ako som v úvode uviedla vysvetliť zmeny, ktoré do inštitucionálneho dizajnu SZBP zavádza Lisabonská zmluva. Konkrétne som sa zamerala na jednu dimenziu inštitucionálneho dizajnu a to mieru centralizácie. Na centralizáciu som sa zamerala z toho dôvodu, že zmeny z Lisabonu zavádzajú zmeny, ktoré ovplyvňujú jej mieru. Cieľom práce je preto zodpovedať nasledujúcu výskumnú otázku: *Čo je dôvodom/dôvodmi vysvetľujúcim/i posun k centralizácii procesu tvorby politiky SZBP (chápanej ako delegácia výkonu suverenity na nadnárodnú úroveň, konkrétne VP/EEAS), ktorú prináša Lisabonská zmluva?*

Závislú premennú predstavuje miera centralizácie tvorby politiky. Ako som už vyššie uviedla táto práca stotožňuje centralizáciu s delegáciou právomocí na národného aktéra VP a jej podriadenej EEAS v rámci procesu tvorby politiky - konkrétne pri tvorbe agendy, predsedaní rozhodujúcim orgánom a implementácii rozhodnutí. Za účelom sledovania posunu k centralizácii tvorby politiky som prvú kapitolu venovala procesu tvorby politiky pre a po prijatí Lisabonskej zmluvy. Rovnako ako som už uviedla, čo sa týka dát, nevychádzala som len z formálnych pravidiel definovaných v zmluvách o EU, pretože skúmanie formálnych inštitúcií nie je dostačujúce. (Vanhoonacker in Hill- Smith 2011:78, 97; Rosamond in Cini 2009:109). Sledovala som aj neformálne praktiky a zaužívané normy správania sa, ktoré som zisťovala štúdiom sekundárnej literatúry venujúcej sa tejto téme.

Nezávislé premenné, ktorými sa budem snažiť tento vývoj vysvetliť sú vystavané na troch vybraných teóriách MV predstavených v predchádzajúcej časti práce – neorealizme, neoliberalizme a konštruktivizme. Tieto teórie boli vybraté kvôli tomu, že reprezentujú súčasne tri hlavné TMV, rovnako pretože zahŕňajú dva metateoretické prístupy - racionalistický (neorealizmus a neoliberalizmus) ako aj kulturalistický (konštruktivizmus). Práca tak môže prispieť k hodnoteniu empirickej platnosti jednotlivých teórií rovnako ako metateoretických prístupov, čo je ako som už uviedla jej druhotným cieľom.

Čo sa týka časového hľadiska skúmania, príčiny zavedenia zmien, ktoré prináša Lisabonská zmluva v roku 2007 (a teda prítomnosť nezávislých premenných) musíme hľadať v období pred jej prijatím, no súčasne po prijatí predposlednej zmluvy, to znamená zmluvy z Nice (2001). Totiž ak predpokladáme, že zmeny zmlúv reagujú na určité problémy, potom tieto problémy musia existovať po roku 2001 a nie predtým, pretože inak

by na ne reagovala už zmluva z Nice. Skúmané obdobie, tak bude pokrývať obdobie siedmich rokov ohraničených rokmi, kedy boli prijaté dve posledné zmluvy – zmluva z Nice (2001) a Lisabonská zmluva (2007). Skúmané obdobie bude zahŕňať aj rok 2007, pretože Lisabonská zmluva bola prijatá až na konci roka v decembri 2007.

Nezávislé premenné

N1= relatívny vojenský mocenský potenciál EU (neorealizmus)

Prvá nezávislá premenná vychádza z neorealistickeho vysvetlenia, konkrétne v poňatí K. Waltza (1979). Pre tohto autora som sa rozhodla, pretože ako som vyššie uviedla, predstavuje otca neorealizmu a je považovaný za súčasnú tvar realizmu. Súčasne vysvetlenie vystavané na jeho predpokladoch je tiež merateľné. Nezávislou neorealisticou premennou je relatívny vojenský mocenský potenciál EU.

Len zopakujem, že neorealizmus je systémovým prístupom, čo znamená, že medzinárodná štruktúra ovplyvňuje (nie však celkom determinuje) chovanie štátov v MV. Chovanie aktérov potom ovplyvňuje vzájomné rozloženie mocenských kapacít, nakoľko práve to ako som vyššie uviedla určuje podľa Waltza medzinárodnú štruktúru. Ak je narušená rovnováha moci, to znamená ak jeden aktér disponuje výrazným mocenským potenciálom ako ďalší najmocnejší aktéri, tí začnú navzájom spolupracovať s cieľom rovnováhu moci obnoviť. Totiž v podmienkach anarchie si nikto nemôže byť istý záujmami ostatných a teda nevie ako zvyšujúcu moc dominantný štát využije. To následne znamená, že od závažnosti narušenia mocenskej rovnováhy (narušenia systému) sa odvíja forma spolupráce. Štáty budú spolupracovať intenzívnejšie v tom prípade, ak ich relatívna mocenská pozícia bude slabnúť, resp. ak sa mocenský rozdiel medzi nimi a silnejším aktérom bude prehlbovať. Naopak ak sa relatívna mocenská pozícia aktéra zhoršuje, resp. mocenský rozdiel medzi ním a silnejším aktérom sa neprehlbuje, neexistuje podľa Waltzovej logiky príčina na zintenzívnenie spolupráce.

Môžeme preto predpokladať, že ak EU bude zhoršovať svoju relatívnu mocenskú pozíciu v systéme voči silnejšiemu aktérovi a teda bude sa jej moc vo vzťahu k silnejšiemu aktérovi znižovať, začne na to reagovať intenzívnejšou spoluprácou s cieľom zabezpečiť svoju bezpečnosť. Za intenzívnejšiu spoluprácu môžeme považovať práve posun k centralizácii tvorby politiky. Naopak ak by sa relatívna moc EU zvyšovala, resp. rozdiel medzi silnejším aktérom a EU by sa počas sledovaného obdobia znižoval, podľa

uvedených neorealistických východisk neexistuje dôvod na intenzívnejšiu spoluprácu, resp. posun k centralizácii.

Moc/mocenský potenciál je podľa Waltza konceptualizovaná ako súčet moci ekonomickej, vojenskej, teritoriálnej (počet obyvateľov + rozloha štátu) a politickej. (Waltz 1979:131). Nakoľko je však cieľom práce vysvetliť centralizáciu a teda prehlbujúcu sa spoluprácu v oblasti bezpečnosti a zahraničných vecí bude ma zaujímať najmä zložka vojenská, ktorá s touto oblasťou najviac súvisí. Vojenskú moc vyjadrím pomocou výdavkov na obranu a dáta budem čerpať z databázy SIPRI. (Stockholm international peace research institute).³¹ Na základe vyššie uvedeného môžeme predpokladať, že vysvetlenie centralizácie v oblasti SZBP a teda zintenzívnenie spolupráce v rámci SZBP je dôsledkom znižujúcej sa relatívnej vojenskej moci EU, teda zmenšovanie rozdielu vo vojenskej moci medzi EU a silnejším aktérom/aktérmi.

Neorealistická hypotéza bude potom nasledovná: ***Dôvodom posunu k centralizácii tvorby politiky SZBP po prijatí Lisabonskej zmluvy je klesajúca relatívna vojenská moc EU v sledovanom období 2001-2007.***

Aby sa táto hypotéza potvrdila je nevyhnutné, aby v sledovanom období existoval vojensky silnejší aktér ako EU, to znamená vydával väčšie prostriedky na obranu. Okrem toho relatívny mocenský potenciál EU vo vzťahu k tomuto silnejšiemu aktérovi musí počas sledovaného obdobia klesať. To znamená, že vojensko-mocenský rozdiel medzi EU a silnejším aktérom by sa mal počas tohto obdobia prehĺbovať – na začiatku skúmaného obdobia by mal byť rozdiel medzi aktérmi menší ako na konci skúmaného obdobia. Naopak ak v sledovanom období bude EU svoj relatívny vojenský potenciál vo vzťahu k tomuto aktérovi zvyšovať hypotéza bude vyvrátená rovnako tak ak bude na rovnakej úrovni. To znamená, že rozdiel vo vojenských kapacitách medzi EU a silnejším aktérom sa bude musieť znižovať alebo ostať na takej istej úrovni.

Napriek tomu, že ma primárne zaujíma relatívna vojenská moc, jednotlivé zložky celkového mocenského potenciálu sú prepojené a jedna je závislá od druhej. (Waltz 1979:94,131). Je preto nevyhnutné sa pozrieť aj na relatívnu ekonomickú a teritoriálnu moc EU, aby som dostala komplexný pohľad na celkový relatívny mocenský potenciál EU. Ekonomickú moc vyjadrím najpoužívateľnejším ekonomickým ukazovateľom HDP a dáta

---

³¹ Dostupné [online] na: <http://www.sipri.org/research/armaments/milex>

budem čerpať z portálu Svetovej banky.³³ Dáta potrebné pre zistenie veľkosti populácie a územia, ktoré definujú moc teritoriálnu získam rovnako z databázy Svetovej banky a pre EU hodnoty z portálu www.europa.eu.

N2= kolaboratívne problémy (neoliberalizmus)

Druhá nezávislá premenná vychádza z neoliberalného vysvetlenia vzniku spolupráce, konkrétne situačných štrukturalistov, pretože ako som uviedla, tí sa najpodrobnejšie venujú štúdiu inštitucionálneho dizajnu. Touto premennou sú kolaboratívne problémy.

Ako som vyššie uviedla, podľa situačných štrukturalistov sa medzinárodná politika vyznačuje rôznymi problémami kolektívneho jednanja, ktoré si vyžadujú rozdielne riešenie v podobne rozdielnej forme inštitúcií. Podľa autorov centralizácia predstavuje riešenie kolaboratívnych problémov, ktoré sa rovnajú hrozbe nedodržavania dohodnutých záväzkov. Ako som už uviedla, tento problém vykresľuje väzenská dilema. Ide o situáciu, kedy aktéri nemôžu komunikovať v dôsledku čoho si nie sú istí chovaním ostatných, čiže nevedia či ostatní dohodnuté záväzky dodržia alebo nie. Aby štát nedopadol najhoršie, teda aby nedošlo k situácii, kedy štát dodrží záväzky ale ostatní nie, tak radšej buď nespolupracuje vôbec, alebo ak spolupracuje tak z tohto istého dôvodu existuje stále riziko, že dohodnuté záväzky poruší. Potom môžeme tvrdiť, že príčinou posunu k zvýšenej centralizácii (delegácii právomocí na VP/EEAS) sú zhoršujúce sa kolaboratívne problémy v sledovanom období a snaha EU o ich riešenie. Budem preto testovať nasledujúcu hypotézu (H2):

Dôvodom posunu k centralizácii tvorby politiky SZBP po prijatí Lisabonskej zmluvy sú zhoršujúce sa kolaboratívne problémy v sledovanom období 2001-2007.

Podľa Wagnera (2003) sa určité oblasti medzinárodnej politiky spájajú s existenciou kolaboratívnym problémom, to znamená, že sú náchylné na podvádzanie, pretože by v nich štáty získali potenciálnym podvádzaním viac ako dodržiavaním záväzkov spolupráce. Týmito oblasťami sú podľa Wagnera (2003) kontrola zbrojenia, sankcie, medzinárodný obchod a vojenská politika (military policy). (Wagner 2003:577,580,584, 590). Vojenskú politiku môžeme stotožniť s bezpečnostno-obrannou politikou. Potom môžeme predpokladať, že ak EU v sledovanom období začala pokrývať minimálne jednu z týchto oblastí alebo rozšírila v nej spoluprácu zhoršili sa kolaboratívne problémy, ktoré sa EU

---

³³ Dostupné [online] na: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>

rozhodla riešiť ako racionálny aktér práve centralizáciou, ktorá predstavuje spôsob ich riešenia. Naopak ak EU nezačne v sledovanom období pokrývať minimálnej jednu z týchto tém alebo prehlbovať v nej spoluprácu môžeme tvrdiť, že neexistuje príčina aby kolaboratívne problémy narástli.

Aby bola uvedená hypotéza potvrdená musí potom v sledovanom období EU začať pokrývať minimálne jednu z týchto uvedených tém, ktoré sa viažu so zhoršujúcimi sa kolaboratívnymi problémami alebo rozširovať v nej spoluprácu. Okrem toho v prípade ak narastú kolaboratívne problémy a teda EU začne pokrývať minimálne jednu oblasť viažucu sa s kolaboratívnymi problémami alebo rozširovať v nej spoluprácu je nevyhnutné túto hypotézu testovať hlbšie. To znamená, že sa následne musíme pozrieť na to, či právomoci, ktoré boli Lisabonom centralizované môžu byť logicky naozaj považované za reakciu na zhoršujúci sa kolaboratívny problém a teda hrozbu nedodržiavania záväzkov a považovať sa tak za snahu o jeho riešenie.

Hypotéza bude vyvrátená v tom prípade ak EU nezačala ani jednu z týchto tém pokrývať alebo spoluprácu v nej prehlbovať počas sledovaného obdobia. Rovnako nebude potvrdená v tom prípade, ak sa spolupráca v týchto oblastiach začala alebo rozšírila v sledovanom období, ale ak sa centralizované úlohy nebudú môcť považovať za reakciu na riešenie kolaboratívneho typu problému.

Zdrojom dát pre túto premennú bude predstavovať Zmluva o EU v znení po zmenách z Nice ako aj Lisabonu, ktoré definujú fungovanie SZBP v sledovanom období. Rovnako budem vychádzať z ďalších dokumentov EU inštitúcií a sekundárnej literatúry, ktoré sa vzťahujú na fungovanie SZBP ako aj EBOP, nakoľko Wagner (2003) stotožňuje s kolaboratívnymi problémami práve vojenskú oblasť.

N3 = europeizácia národných identít a záujmov ČŠ (konštruktivizmus)

Konštruktivistická premenná (rovnako ako celé vysvetlenie) je vystavaná na argumentácii A. Wendta v článku *Anarchy Is What States Make of It*, pretože práve tento článok predstavuje hlavné dielo konštruktivizmu (Zehfuss 2002:11). Taktiež aj T. Risse je považovaný za základ tohto vysvetlenia, pretože mnohé jeho myšlienky týkajúce sa identity a záujmov sú zhodné s Wendtovými.

Za premennú reprezentujúcu konštruktivistické vysvetlenie som si určila europeizáciu štátno-národných identít a záujmov ČŠ. Europeizácia je ako som vyššie uviedla podľa

Risseho (2003:9) totožná s procesom, v rámci ktorého členstvo v EU vplýva na národné v tomto prípade identity a záujmy. Identita predstavuje pocit spolupatričnosti, presvedčenie o tom, že patrí, som členom určitej skupiny. Štátno-národné identity sa potom rovnajú pocitu spolupatričnosti k určitému národu a/alebo štátu. (Risse 1999:154-6). Europeizácia štátno-národných identít následne predstavuje stav kedy sa necítim byť príslušníkom len národa/štátu ale aj EU poprípade Európy, nakoľko podľa Risseho (in Wiener- Diez 2009:145) sú to dneska synonymá. Rovnako to platí vo vzťahu k postojom/záujmom. Jeden v dôsledku vplyvu EU nemusí mať len národné ale aj európske záujmy resp. nepodporuje len národné ale aj európske politiky.

Hypotéza vychádzajúca z konštruktivismu je potom nasledovná:

Dôvodom posunu k centralizácii tvorby politiky SZBP po prijatí Lisabonskej zmluvy je zvyšujúca sa miera europeizácie národných identít a záujmov členských štátov v sledovanom období 2001-2007.

Logika tejto hypotézy vychádza ako som už uviedla z Wendta (ako aj Risseho). Autori ako som už uviedla tvrdia, že identita nie je fixne daná rovnako ako záujmy aktérov a ich chovanie a tak podoba MP. Podľa Wendta (1992) ako som rovnako už uviedla ustálené dlhodobé interakcie aktérov sa stávajú normou a sú zdrojom aktérových identít, ktoré tvoria základ záujmov štátov a tak formujú ich chovanie a podobu MP. Môžeme potom predpokladať, že ustálená spolupráca ČŠ v rámci EU v oblasti SZBP, ktorá vznikla už v roku 1992 a existovala dokonca ešte skôr od 70tych rokov, spôsobuje posun k väčšej europeizácii štátno-národných identít, ktorá tvorí základ pre európskejšie záujmy v oblasti SZBP a tak európske chovanie ČŠ v tejto oblasti. Toto európske chovanie môžeme stotožniť práve s rozhodnutím centralizovať tvorbu politiky v rámci SZBP Lisabonskou zmluvou, ktorá je v tejto práci chápaná ako presun výkonu suverenity na nadnárodného európskeho aktéra VP a jej podriadenú EEAS.

Zdrojom dát pre nezávislú premennú mi budú slúžiť prieskumy verejnej mierny tzv. eurobarometre. Z jednotlivých barometrov ma budú konkrétne zaujímať v prvom rade otázky týkajúce sa identifikácie občanov s EU, čím zistím či dochádza v sledovanom období k zvýšeniu europeizácie štátno-národných identít. Eurobarometre zisťujú mieru europeizácie štátno-národných identít pomocou odpovedí na 3 nasledujúce otázky:

1. *V blízkej budúcnosti sa vidíte ako príslušná národnosť, príslušná národnosť a Európan, Európan a národnosť, len Európan?*
2. A) *Povedali by ste, že ste veľmi hrdý, celkom hrdý, nie celkom hrdý alebo vôbec hrdý na to byť Európanom?*
B) *Povedali by ste, že ste veľmi hrdý, celkom hrdý, nie celkom hrdý alebo vôbec hrdý na to byť príslušná národnosť?*
3. *Ľudia môžu cítiť rozdielnu mieru náklonnosti/ príľnutia (attachment to) k ich krajine, regiónu, mestu/dedine alebo EU. Prosím povedzte mi, ako sa cítite príľnutý/spojený s 3A) mestom/vidiekom 3B) regiónom 3C)krajinou 3D)EU*

Následne ma budú zaujímať otázky zisťujúce podporu pre SZBP a SBOP, rovnako ako pre európske/komunitárne rozhodnutie v rámci zahraničných vecí a obrany. Tým zistím mieru europeizácie štátno-národných záujmov v oblasti zahraničných vecí a obrany a rovnako či sa prípadná zvyšujúca sa europeizácia identít pretavuje do europeizácie štátno-národných záujmov. Následne tak uvidím, či existuje vzťah medzi identitami a záujmami aktérov a následne ich chovaním ako predpokladá Wendt (1992) a Risse (1999). A teda či vývoj inštitucionálneho dizajnu SZBP smerom k centralizácii tvorby politiky je dôsledkom zvyšujúcej sa europeizácie štátno-národných identít a ich záujmov, tak ako predpokladá hypotéza.

Predložená hypotéza sa potom potvrdí v tom prípade, ak sa v sledovanom časovom období bude zvyšovať miera europeizácie štátno-národných identít. To znamená, že vyššie percento ľudí sa bude vidieť ako Európan, bude hrdých na to byť Európanom a bude sa cítiť príľnutý k EU/Európe. Tento proces musí byť sprevádzaný aj zvyšujúcou sa podporou pre európske politiky - SZBP a SBOP rovnako ako aj pre európske/komunitárne rozhodovanie v oblasti zahraničných vecí a obrany.

Hypotéza sa naopak nepotvrdí v tom prípade, ak bude v sledovanom období miera europeizácie štátno-národných identít klesať alebo bude na rovnakej úrovni. To znamená, že rovnaké alebo nižšie percento ľudí sa bude vidieť ako Európan, bude hrdých na to byť Európanom a bude sa cítiť príľnutý k EU/Európe. Hypotéza bude rovnako vyvrátená ak sa podpora pre EU politiky bude znižovať alebo ostane na rovnakej úrovni, čiže percento respondentov podporujúcich SZBP, SBOP a rozhodovanie v oblasti zahraničných vecí a obrany bude v sledovanom období rovnaké alebo klesajúce.

Práca využíva kvalitatívnu metódu- je to prípadová štúdia. Práca totiž testuje rôzne teoretické predpoklady o príčine zmeny inštitucionálneho dizajnu MO/medzinárodného režimu, konkrétne jednej jej dimenzie a to centralizácie na jednom konkrétnom prípade. Týmto prípadom je inštitucionálny dizajn (konkrétne jeho jedna dimenzia centralizácia) SZBP EU po prijatí Lisabonskej zmluvy. Aby mohla práca zodpovedať vyššie uvedenú výskumnú otázku testuje vyššie uvedené hypotézy. Platnosť hypotéz testuje pomocou sledovania vzájomnej zmeny závislej a nezávislých premenných. Hodnoty týchto nezávislých premenných zisťuje práca pomocou zvolených indikátorov kvantitatívnej ako aj kvalitatívnej povahy (neorealizmus: výdaje na obranu, HDP, počet obyvateľov, rozloha teritória, neoliberalizmus: oblasti viažuce sa s kolaboratívnymi problémy, konstruktivizmus: počet respondentov cítiacich sa ako Európan, ako hrdý Európan a priľnutý k EU/Európe). Kvantitatívne indikátory buď rastú, sú rovnaké alebo klesajú, pričom kvalitatívny indikátor je buď prítomný alebo neprítomný. Nakoľko ide o prípadovú štúdiu treba zdôrazniť, že závery tejto práce nie je možné generalizovať.

Prípad SZBP EU bol vybratý z nasledujúcich dôvodov. EU som si vybrala pre skúmanie inštitucionálneho dizajnu, pretože „*Európska únia je bez akejkoľvek otázky najhustejšie inštitucionalizovaná medzinárodná organizácia na svete, so spleťou medzivládnych a nadnárodných inštitúcií (...)*“ (Pollack in Wiener-Diez 2009: 125). A preto „*(...)so svojou bohatou zmesou formálnych a neformálnych inštitúcií je často videná ako ideálny testovací priestor pre rôzne formy inštitucionálnych analýz.*“ (Rosamond, 2000:114). Pre oblasť SZBP ako som v úvode uviedla som sa rozhodla kvôli tomu, že veľa zmien, ktoré zavádza Lisabonská zmluva sa týkajú práve reformy inštitucionálnej formy SZBP. (Avery 2007:19). Tieto zmeny ako som už ukázala v prvej kapitole ovplyvňujú mieru centralizácie tvorby politiky a zasluhujú si tak teoretické vysvetlenie, ktoré existujúca literatúra neposkytuje.

3. Teoretická reflexia inštitucionálneho dizajnu SZBP po prijatí Lisabonskej zmluvy

Predmetom tejto kapitoly bude testovať vyššie predložené hypotézy. Cieľom je tak zodpovedať výskumnú otázku stanovenú v úvode: *Čo je dôvodom/i vysvetľujúcimi posun k centralizácii tvorby politiky (chápanej ako delegácia výkonu suverenity na nadnárodnú úroveň, konkrétne VP/EEAS), ktorú prináša Lisabonská zmluva?* Kapitola začne testovaním neorealistickej hypotézy, potom bude nasledovať neoliberalna a poslednou bude testovanie konštruktivistickej hypotézy. V závere kapitoly zhrniem hlavné zistenia a teda určím, ktorá/é hypotéza/y sa potvrdili a aká je odpoveď na výskumnú otázku práce.

3.1. Neorealisticke vysvetlenie

Predmetom nasledujúcej podkapitoly bude testovať neorealisticke hypotézu: *Dôvodom posunu k centralizácii tvorby politiky SZBP po prijatí Lisabonskej zmluvy je klesajúca relatívna vojenská moc EU v sledovanom období 2001-2007.* (Logika tvorby hypotézy vid'. kapitola 2.5).

Ako som vyššie uviedla, aby sa táto hypotéza potvrdila, je nevyhnutné aby v sledovanom období existoval v medzinárodnom systéme aktér, ktorý disponuje väčšou mocou ako EU. Relatívna vojenská moc EU sa musí v sledovanom období znižovať, čo znamená, že mocenský rozdiel vo vojenskej sfére by sa mal medzi EU a silnejším aktérom prehlbovať. Potom by sme mohli tvrdiť, že posun k centralizácii tvorby politiky je snahou EU o efektívnejšiu SZBP, ktorá by bola schopná vyrovnáť vojenskú moc dominantného aktéra a zaručiť tak vlastné prežitie. Hypotéza sa naopak nepotvrdí v prípade, ak bude EU svoju relatívnu vojenskú moc zvyšovať, alebo bude rovnaká, teda vojensko-mocenský rozdiel medzi silnejším aktérom a EU sa bude znižovať alebo ostane rovnaký.

V nasledujúcich riadkoch budem preto skúmať relatívne vojenské mocenské postavenie EU v medzinárodnom prostredí (tzn. postavenie EU voči ostatným najmä silnejšiemu aktérovi/om). Ako som však uviedla v predchádzajúcej kapitole, jednotlivé zložky moci sú navzájom prepojené a je preto nevyhnutné pre zistenie celkového mocenského potenciálu EU sa pozrieť sa aj na zvyšné zložky moci – ekonomickú a teritoriálnu.

Relatívna vojenská moc EU

Ako vidno z tabuľky č.2, vo vzťahu k vojenskej moci je USA relatívne najmocnejšia. To znamená, že moc USA je výrazne väčšia vo vzťahu k zvyšným vojensky najsilnejším krajinám v systéme. USA vydáva priemerne takmer dvakrát toľko na obranu ako druhý najsilnejší aktér systému EU. Napriek tomu, že EU rovnako ako USA zvyšujú svoje vojenské kapacity, USA tak robí v tomto prípade rýchlejšie v dôsledku čoho sa rozdiel medzi nimi počas celého sledovaného obdobia konštantne prehľbuje. V tabuľke č.2 vidíme, že pričom rozdiel vojenských kapacít medzi USA a EU bol na začiatku sledovaného obdobia (2001) 108,2 mld. USD na jeho konci (2007) bol takmer trojnásobne vyšší. To znamená, že relatívna vojenská moc EU sa znižuje vo vzťahu k najsilnejším USA. Relatívna moc EU voči ostatným aktérom v systéme, ktorých moc je približne rovnaká, nie je dôležitá, nakoľko sú títo aktéri (Čína, Japonsko, Rusko, India) výrazne vojensky slabší a tak nepredstavujú pre EU zatiaľ hrozbu. EU vydá na obranu 4krát viac ako tretí najsilnejší aktér v systéme Čína a rozdiel medzi mocou Číny a EU je skoro taký ako medzi USA a EU. Napriek tomu, že Čína zvyšuje výdaje na obranu, EU tak robí rýchlejšie a preto rozdiel medzi nimi je viac-menej konštantný (veľmi mierny nárast za posledné dva roky). Relatívna moc EU voči ostatným aktérom sa rovnako zvyšuje alebo je konštantná, pretože buď ich vojenská moc nenarastá (Japonsko) ale ide len o veľmi mierny nárast. (Rusko a India).

Tabuľka č.2 Vojenská moc: vojenské výdaje krajín a EU v období 2001-2007 (vyjadrené v mld. USD)

Rok/ Krajina, blok	USA	EU	Rozdiel USA-EU	Čína	Rozdiel EU- Čína	Japonsko	Rusko	India
2001	397,3	289,1	108,2	45,4	243,7	60,2	36,1	28,9
2002	446,1	295	151,1	52,8	242,2	60,6	40,1	28,8
2003	507,8	300,4	207,4	57,4	243	61,4	42,7	29,4
2004	553,4	303	250,4	63,6	239,4	61,2	44,4	34,1
2005	579,8	301,9	277,9	71,5	230	61,2	50,5	36,4
2006	588,8	304,1	284,7	84	220,1	61	56,4	36,8
2007	604,3	307,6	296,7	96,9	210,7	60,6	61,8	37,2
Priemer	525,4	300,2	225,2	67	232,7	61	47	33

Zdroj: dáta z databázy Sipri [online]. [2013-11-11]. Dostupné na:

<http://portal.sipri.org/publications/pages/expenditures/country-search>

Relatívna ekonomická moc EU

Z tabuľky č.3, ktorá definuje ekonomicky najmocnejších aktérov na svete vidno, že EU v prvých troch rokoch sledovaného obdobia predstavovala druhého najsilnejšieho ekonomického hráča po USA. Vidíme však tiež, že rozdiel medzi ekonomickou mocou USA a EU sa znižoval počas týchto prvých troch rokov, čím sa zvyšovala relatívna ekonomická moc EU. Od roku 2004 EU už predstavuje ekonomicky najsilnejšieho aktéra na svete. Ak porovnáme ekonomickú moc USA a EU na začiatku a na konci sledovaného obdobia vidíme, že rozdiel je viac menej rovnaký avšak v prospech druhého aktéra. Pričom v roku 2001 bola ekonomická moc EU vo vzťahu k vtedy najmocnejším USA o 2000 mld. USD menšia, na konci sledovaného obdobia je EU vo vzťahu k USA ekonomicky silnejšia o 2600 mld. USD. To znamená, že v sledovanom období relatívna ekonomická moc EU v porovnaní s USA celkovo rastie, aj napriek poklesu rozdielu z roka 2004 na 2005.

Okrem toho rastie aj jej relatívna ekonomická moc v porovnaní s ostatnými najsilnejšími aktérmi Japonskom a Čínou. Napriek tomu, že aj Japonsko aj Čína zvyšujú svoj ekonomický potenciál, EU tak robí rýchlejšie, v dôsledku čoho sa rozdiel v ekonomickej moci medzi týmito aktérmi a EU prehĺbuje v prospech EU. To znamená, že relatívna ekonomická moc EU neslabne ale naopak sa posilňuje. Porovnanie s Brazíliou a Indiou nepovažujem za dôležité napriek tomu, že aj ich moc rastie, avšak sú ešte slabší ako Japonsko a Čína a preto už vôbec nemôžu predstavovať pre EU hrozbu (zatiaľ). (opak by bol z neorealistického hľadiska pravdou vtedy, ak by EU svoju ekonomickú moc výrazne zvýšila nad moc USA, čím by sa proti nej mohla vytvoriť vyrovnávací koalícia).

Tabuľka č.3 Ekonomická moc: HDP krajín a EU v období 2001-2007 (vyjadrené v mld. USD)

rok/krajina, blok	EU	USA	Rozdiel USA-EU	Japonsko	rozdiel JAP-EU	Čína	rozdiel Čína-EU	Brazília	India
2001	8 625	10 625	-2 000	4 159	4 466	1 324	7 301	553	492
2002	9 407	10 980	-1 573	3 980	5 427	1 453	7 954	504	553
2003	11 470	11 512	42	4 302	7 168	1 640	10 812	552	618
2004	13 245	12 277	968	4 655	8 590	1 931	11 314	664	722
2005	13 851	13 095	756	4 571	9 280	2 256	11 595	882	834
2006	14 771	13 857	914	4 356	10 415	2 712	12 059	1 089	949
2007	17 080	14 480	2600	4 356	12 724	3 494	13 586	1 369	1 239
Priemer	12 635	12 403	243,8		Zväčšuje		Zväčšuje	801,9	772,4

Zdroj: dáta z World Bank database: GDP. [cit. 2013-10-13]. dostupné na:

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?page=1>

Relatívna teritoriálna moc EU

Ako vidíme z tabuľky č.4 čo sa týka počtu obyvateľov EU predstavuje až tretieho najmocnejšieho aktéra v systéme a to viac menej s podobným počtom obyvateľov ako USA. Napriek tomu, že majú krajiny podobný počet obyvateľov tak je EU stále silnejšia ako USA, pričom aj napriek rozširovaniu v roku 2004 a 2007 paradoxne svoju relatívnu moc voči USA ako aj Indii znížila. Len voči výrazne najmocnejšej Číne ju zmenšila.

Tabuľka č.4 Teritoriálna moc: Počet obyvateľov krajín a EU v r.2001 a r.2007 (vyjadrené v mld.)

Rok/ krajina, blok	Čína	Rozdiel Čína-EU	India	Rozdiel India-EU	EU	Rozdiel USA-EU	USA
2001	1,27	0,874	1,06	0,664	0,396	0,111	0,285
2007	1,3	0,598	1,2	0,702	0,498	0,197	0,301

Zdroj: dáta z World Bank database: Population. [cit. 2013-10-13]. Dostupné na:

<http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>

dáta z Členské štáty Európskej Únie [cit. 2013-10-13]. Dostupné na:

http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/index_sk.htm

Z tabuľky č.5 vidíme, že EU dvoma rozširovaniami zväčšila tiež svoje územie, čím zvýšila svoju relatívnu moc voči ostatným aktérom v tomto smere, ktorý samozrejme svoje teritórium nezväčšujú. Jej moc je však v tomto smere neporovnateľne menšia vo vzťahu k silnejším aktérom. Rusko, ktoré je najväčším aktérom má 4násobne väčšiu rozlohu a Čína rovnako ako USA dvakrát takú ako EU.

Tabuľka č.5 Teritoriálna moc: Rozloha krajín a EU v r.2001 a r.2007 (vyjadrené v km²)

rok/ krajina, blok	Rusko	USA	Čína	EU	India
2001	17 098 246	9 826 675	9 706 961	3 241 316	3 287 590
2007				4 215 000	

Zdroj: dáta z World Bank database: Land area. [cit. 2013-10-13]. Dostupné na:

<http://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.TOTL.K2>

dáta z Členské štáty Európskej Únie [cit. 2013-10-13]. Dostupné na:

http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/index_sk.htm

Ako som ukázala EU predstavuje v sledovanom období ekonomicky najsilnejšieho aktéra na svete, pričom sa jej relatívna ekonomická moc zvyšuje. EU taktiež v sledovanom období mierne zvyšuje svoju relatívnu teritoriálnu moc avšak voči o výrazne silnejším aktérom (Rusku, Číne, USA), takže je v tomto smere aj tak výrazne slabšia. Rovnako to platí vo vzťahu k druhej súčasť teritoriálnej moci- počtu obyvateľov, kde v dôsledku

rozšírenia rovnako posilnila svoju relatívnu moc voči výrazne silnejšej Číne avšak nie voči Indii a ani USA. EU však výrazne znížila svoju relatívnu moc počas sledovaného obdobia práve vo vojenskej oblasti a to vo vzťahu k vojensky mocnejším USA, čím sa potvrdzuje neorealistickej hypotéza.

EU si potom podľa tohto vysvetlenia uvedomilo, že fungovanie SZBP v inštitucionálnom dizajne v akom fungovalo počas sledovaného obdobia nebolo efektívne. Dominantná úloha rotujúceho predsedníctva v jednotlivých úlohách, ktorému vypomáhal HR/SG neumožnila EU hrať dominantnejšieho aktéra na medzinárodnej scéne, ktorý by dokázal reagovať na rastúcu vojenskú moc USA vo vzťahu k EU. V dôsledku tejto systémovej situácie sa potom EU ako racionálny aktér rozhodlo pre posun k zvýšenej centralizácii úloh - tvorba agendy, predsedanie rozhodovacím orgánom a implementácii rozhodnutí, ktorou sa snažia zaručiť efektívnejšie fungovanie SZBP a tak umožniť zvyšovanie vlastnej relatívnej moci vo vzťahu k USA.

Niektorí by však mohli namietat', že postúpenie výkonu suverenity ČŠ je v kontraste s neorealistickej vysvetlením, nakoľko Waltz tvrdí, že cieľom štátov je zachovať suverenitu. Opak je však pravdou. ČŠ totiž sa na základe tohto rozhodnutia rozhodli ako racionálne chovajúci aktéri delegovať výkon suverenity na VP/EEAS len do takej miery, aby bola schopná čo najlepšie slúžiť žiadanému cieľu – vyvažovať moc USA, no súčasne pri zachovaní de facto suverenity štátov. To sa nakoniec aj presne stalo- VP a EEAS boli zapojení do tvorby agendy, predsedania Rade, implementácie rozhodnutí, no za rozhodovanie sú však stále zodpovedné jediné ČŠ, ktoré de facto disponujú právom veta, čiže majú vlastnú v tomto smere suverenitu plne pod kontrolou.

Súčasne môžeme tvrdiť, že podľa tohto vysvetlenia EU sa snaží zintenzívnením spolupráce v SZBP teda posunom k centralizácii pretaviť svoju rastúcu relatívnu ekonomickú moc do vojenskej, aby následne zvýšila svoju celkovú relatívnu moc vo vzťahu k USA zaručila si vlastnú bezpečnosť. Totiž podľa Waltza (1979:131), aby bola krajina veľmocou potrebuje dominovať vo všetkých aspektoch moci.

3.2. *Neoliberálne vysvetlenie*

Nasledujúca kapitola testuje neoliberálnu hypotézu: *Dôvodom posunu k centralizácii tvorby politiky SZBP po prijatí Lisabonskej zmluvy sú zhoršujúce sa kolaboratívne problémy v sledovanom období 2001-2007.* (Logika tvorby hypotézy vid'. kapitola 2.5).

Ako som už vyššie uviedla, aby bola táto hypotéza potvrdená v sledovanom období musí EU začať pokrývať alebo prehľbovať spoluprácu minimálne v jednej z tém, ktoré sa podľa Wagnera (2003) viažu s kolaboratívnymi problémami: *kontrolu zbrojenia, sankcie, (medzinárodný obchod vynechám, nakoľko je ekonomickou a nie zahranično-bezpečnostnou politickou oblasťou) a vojenskú politiku* alebo inak povedané *bezpečnostno-obrannú politiku*. Tieto oblasti sú totiž náchylné na podvádzanie a teda na zhoršenie kolaboratívneho problému, pretože by v nich štáty získali potenciálnym nedodržiavaním dohôd viac ako ich dodržiavaním (rozdiel od koordinačných problémov, kde nedodržiavanie nie je ziskové). Môžeme preto predpokladať, že EU ako racionálne chovajúci sa aktér, by mala tento zhoršujúci sa kolaboratívny problém a teda zvýšenú hrozbu nedodržania záväzkov riešiť práve centralizáciou, ktorá predstavuje podľa neoliberalov spôsob jeho riešenia. Okrem toho je však nevyhnutné sa následne pozrieť na to, či právomoci, ktoré boli Lisabonom centralizované sa môžu naozaj aj považovať za reakciu na zhoršujúci sa kolaboratívny problém a môžu byť tak považované za snahu o jeho riešenie.

Hypotéza bude naopak vyvrátená v tom prípade ak EU nezačala ani jednu z týchto tém pokrývať alebo ani v nej nerozšírila spoluprácu v sledovanom období. Rovnako tak ale aj vtedy, ak ku spolupráci alebo rozšírení spolupráce v týchto oblastiach v sledovanom období dôjde, ale centralizované úlohy sa nebudú môcť považovať za reakciu na riešenie kolaboratívneho typu problému.

Za cieľom testovania hypotézy budem v nasledujúcich riadkoch sledovať mieru spolupráce EU vo vyššie uvedených oblastiach náchylných na kolaboratívne problémy.

Kontrola zbrojenia

Tejto oblasti sa budem venovať nižšie v kontexte bezpečnostnej stratégie EU.

Sankcie

Sankcie alebo ako ich EU nazýva reštriktívne opatrenia EU využíva EU ako nástroj SZBP na dosiahnutie cieľov podľa čl. 11 TEU³⁴. Sankcie môžu byť aplikované na bilaterálnej báze alebo na základe rezolúcie BR OSN. Sankčný režim zahŕňa rôzne formy reštrikcií – diplomatické sankcie (vyhostenie diplomatov, prerušenie diplomatických vzťahov, atď.), prerušenie spolupráce, bojkot podujatí, zbrojné embargo, obchodné sankcie, finančné reštrikcie, obmedzenie prístupu do EU, zákaz preletu. (Restrictive measures 2008:3) Problémom sankcií je, že sú uvalené na bilaterálnej báze, čo ich robí náchylné na vznik kolaboratívneho problému. Totiž pre štáty je ziskovejšie ak sankcie neuvalí, pretože zavedenie sankčného režimu si vyžaduje rozličnú ekonomickú a/alebo politickú záťaž pre jednotlivé ČŠ. Potom „(...) *menšie a chudobnejšie krajiny často môžu urobiť menej a trpieť viac, čo vytvára živnú pôdu pre porušenie sankčného režimu.*“ (Gebert 2013:7). To by naznačovalo, že EU bude vykazovať kolaboratívny problém, ktorého riešením by bola centralizácia.

Proti tomuto vysvetleniu však stojí skutočnosť, že využívanie tohto nástroja SZBP je už čiastočne centralizované. Totiž sankcie, ktoré sa týkajú komunitárnych politík - obchodné a finančné sankcie ako aj zákaz preletu, sú vykonávané Komisiou. (Kreutz 2005: 6). To následne znamená, že v tomto prípade sú sankcie súčasťou komunitárneho práva a musia byť ČŠ priamo implementované a sú právne záväzné. Zodpovednosť Komisie je potom zaručiť, aby boli riadne a na čas implementované. Podľa čl. 227 a 228 TEU ak opatrenia ČŠ neimplementujú Komisia voči nim môže zahájiť priestupkové konanie (infringement procedure). V prípade ak Komisia neuspeje pri náprave, môže byť proti ČŠ zahájené dokonca súdne konanie ESD. (Európska Komisia 2008: 7-9). To znamená, že sankcie, ktorých výkon je v kompetencii Komisie sú výrazne centralizované.

Naopak sankcie, ktoré sa netýkajú politík v kompetencii Komisie (zbrojné embargá, obmedzenie prístupu do ČŠ, diplomatické sankcie, bojkot športových a kultúrnych podujatí (Kreutz 2005: 6-7)) sú uplatňované ČŠ. To znamená, že sa ich táto centralizácia netýka - Komisia a ESD nedisponujú žiadnymi právomocami na vynútenie ich dodržiavania.

---

³⁴ „ochrániť spoločné hodnoty, fundamentálne záujmy, nezávislosť a celistvosť Únie v zhode s princípmi charty OSN; posilniť bezpečnosť Únie vo všetkých smeroch, zachovať mier a posilniť medzinárodnú bezpečnosť, v súlade s princípmi charty OSN rovnako ako aj princípmi Helsinského záverečného aktu a cieľmi Parížskej charty v rátane tých na externých hraniciach, podporovať medzinárodnú spoluprácu, rozvíjať a konsolidovať demokraciu a právny štát a rešpektovať ľudské práva a základné slobody“ (čl.11 TEU).

Z neoliberalného hľadiska tak pri nich vzniká väčšia náchylnosť na vznik kolaboratívneho problému a teda rizika porušenia záväzkov. Na absenciu monitorovania implementácie ako problému tohto druhu sankcií poukazuje napr. Gebert (2013:7) a Giumelli (2013:8). Môžeme preto predpokladať, že existuje v ňom kolaboratívny problém, ktorý by EU mala podľa neoliberalného hľadiska riešiť centralizáciou, k čomu došlo Lisabonom. To by naznačovalo, že by hypotéza mohla byť čiastočne potvrdená. Toto vysvetlenie má však dva problémy, ktoré jej platnosť následne vyvracajú:

1. Spolupráca ČŠ pri uvalení sankcií nie je novinkou a ani sa nerozširovala v sledovanom období. Už Rímske zmluvy v roku 1957 umožnili ČŠ spolupracovať v oblasti obchodu s cieľom vytvoriť sankčný efekt, rovnako ako uvaliť zbrojené embargá. Čiže už v 50. rokoch môžeme hovoriť de facto o sankciách. Začiatok sankčných politík EU v plnom zmysle slova sa však datuje na začiatok 80. rokov s podpisom Londýnskej správy v 1981 (Kreutz 2005:6-8). Nástroj politických sankcií vznikol na začiatku rokov 90.ých a to so vznikom SZBP v roku 1992. (Guimelli 2013:9). Prvú politickú sankciu EU uvalila na Afganistan v roku 1996 (ibid.:43). To znamená, že centralizácia tvorby politiky po Lisabone v roku 2007 sa len ťažko môže považovať ako odpoveď na riešenie zhoršujúceho sa kolaboratívneho problému, ktorý sa viaže s uvalením sankcií, ktoré začali ČŠ využívať ešte pred sledovaným obdobím.

2. Kolaboratívny problém sa podľa Wagnera (2003:584) spojuje najmä s ekonomickými sankciami, pretože práve pri nich sa „oplatí, podvádzať, nakoľko ním môže štát ekonomicky získať“. Ako som však uviedla uvalenie ekonomických sankcií je už dávno výrazne centralizované v tom zmysle, že nadnárodné orgány Komisia a ESD disponujú právomocou vynútenia dodržiavania týchto záväzkov ako právomocami potrestať ich prípadné porušenie.

Z uvedených dôvodov sa posun k centralizácii zavedený Lisabonom nemôže považovať za reakciu na kolaboratívny problém pri uvalení sankcií.

Vojenská politika = bezpečnostno-obranná politika

V oblasti bezpečnosti a obrany rovnako vzniká riziko podvádžania, teda hrozba nedodržiavania záväzkov. Bezpečnostno-obrannú oblasť môžeme považovať totiž za čistý verejný statok. Čisté verejné statky sa vyznačujú nevyhlúčiteľnosťou = nie je možné nikoho z užívania statku vylúčiť a nedeliteľnosťou = všetci užívajú statok rovnako, užívaním statku

jedným sa neznižuje dostupnosť rovnakého užívania pre ostatných. Výsledkom je situácia, kedy je pre štáty výhodnejšie dohody nedodržiavať a teda neprispievať k zabezpečeniu statku, pretože aj bez toho bude statok (obrana a bezpečnosť) zabezpečený, tzn. vzniká kolaboratívny problém.

Lisabon zakladá Spoločnú bezpečnostnú a obrannú politiku (SBOP), ktorá sa stáva plnohodnotnou súčasťou SZBP, čo by naznačovalo zvýšeniu kolaboratívnych problémov a posunu k centralizácii ako snahu o ich riešenie. Keikeleire- MacNaughtan (2008:175) a Drent – Zandee (2010:70) však zdôrazňujú, že napriek tomu, že Lisabon síce formálne zakladá Spoločnú bezpečnostnú a obrannú politiku (SBOP), prakticky je tento názov skôr zavádzajúci, pretože v skutočnosti nejde o spoločnú bezpečnostnú a obrannú politiku: „*Reformná zmluva nenaznačuje vytvoreniu „Európskej armády“. Nevytvára ani teritoriálnu obranu pod EU vlajkou.(...) Národná suverenita v obranne je ponechaná nedotknutá dohodou.*“ (Drent – Zandee 2010:70).

Rovnakému posunu nakoniec naznačujú aj dva Lisabonom zavedené články, konkrétne článok o vzájomnej pomoci (čl.42.7 TEU) a klauzula o solidarite (čl. 222 TFEU), ktoré by na prvý pohľad naznačovali posun ku kolektívnej obrane, no pri ich bližšom skúmaní je vidieť, že tomu tak celkom nie je. Článok o vzájomnej pomoci hovorí, že „*[v] prípade, že sa členský štát stane na svojom území obeťou ozbrojenej agresie, ostatné členské štáty sú povinné mu poskytnúť pomoc a podporu všetkými dostupnými prostriedkami, v súlade s článkom 51 Charty Organizácie Spojených národov. Tým nie je dotknutá osobitá povaha bezpečnostnej a obrannej politiky niektorých členských štátov.*“ (čl.42.7 TEU). Ako som už uviedla, to by naznačovalo vzniku kolektívnej obrany. No Piris (2010:275) zdôrazňuje, že tento článok nepremieňa EU do vojenskej aliancie, pretože článok obsahuje poslednú vetu, v ktorej sa uvádza, že ním nie je „*(...) dotknutá osobitá povaha bezpečnostnej a obrannej politiky niektorých členských štátov.*“ (čl.42.7 TEU). Za túto osobitú povahu niektorých ČŠ sa považuje neutralita 4 ČŠ Švédska, Fínska, Rakúska a Írska, ktoré sa proti jednotnej obrane postavili.³⁶ Pretože sa článok nevzťahuje na všetkých členov, nie je možné hovoriť o spoločnej obrane EU.

Súčasne článok má aj druhý odsek, ktorý hovorí, že „*[z]áväzky a spolupráca v tejto oblasti sú v súlade so záväzkami, ktoré vyplývajú z členstva v Organizácii Severoatlantickej*

---

³⁶ Neutrálne krajiny sú proti jednotnej obrane. In *Euroactiv*. 09.12.2003 [cit. 2014-1-4]. Dostupné na: <http://www.euractiv.sk/obrana-a-bezpecnost/clanok/neutralne-krajiny-su-proti-jednotnej-obrane>

zmluvy, ktorá zostáva pre členské štáty, ktoré sú jej členmi, základom ich kolektívnej obrany a fórom na jej uskutočňovanie.“ (čl.42.7 ods.2 TEU, zvýraznenie autorka). Tento odsek sa stáva významnejším o to viac, keď z vtedajších 27 ČŠ EU bolo 21 členmi NATO³⁷. To znamená, že NATO a nie EU je základom obrany pre drvivú väčšinu ČŠ a súčasne 4 ďalšie disponujú špeciálnym neutrálnym statusom. Môžeme potom následne na základe uvedeného konštatovať, že inovácia, ktorú Lisabon v podobe tohto článku prináša vo vzťahu k spoločnej obrane predstavuje „(...) *maximálne symbolický a politický význam* (...)“ (Piris 2010:275), skôr ako praktický dôsledok v podobe vzniku spoločnej obrannej politiky EU ako Lisabon proklamuje.

Rovnako to platí o ďalšom inovatívnom článku solidarity (čl.222 TFEU), ktorý mimo článkov SZBP v rovnakom duchu ako predchádzajúci článok hovorí, že: „*Únia a jej členské štáty konajú spoločne v duchu solidarity, ak sa niektorý členský štát stane objektom teroristického útoku alebo obeťou prírodnej katastrofy alebo katastrofy spôsobenej ľudskou činnosťou.*“ (čl. 222 TFEU). Pomoc dotknutému ČŠ nie je však automatická, ale „(...) *na žiadosť jeho politických predstaviteľov v prípade teroristického útoku* (...)“ (čl. 222.1a) TFEU). Praktický dopad aj tejto inovácie je však rovnako otáznym na čo poukazuje Howorth (in Hill- Smith 2011:217) keď tvrdí, že tento článok neprináša nič nové, nakoľko Zmluva dala na papier len niečo, čo je zrejme, že by v prípade potreby ČŠ urobili aj bez jeho existencie.

Nakoniec dokonca samotná Lisabonská zmluva podobne ako už zmluva Amsterdamská a Maastrichtská hovorí, že: „*Spoločná bezpečnostná a obranná politika zahŕňa postupné vymedzenie spoločnej obrannej politiky Únie. Tá povedie k spoločnej obrane, keď o tom jednomyselne rozhodne Európska rada.*“ (čl.42.2 TEU, zvýraznenie autorka). Vidíme tak, že spoločná obrana je naozaj len možným budúcim scenárom, ale nie aktuálnou situáciou. (napriek tomu, že formulácia tohto článku je v Lisabonskej zmluve menej hypotetická ako v zmluve Amsterdamskej³⁸ a Maastrichtskej³⁹).

---

³⁷ Countries. [cit. 2014-1-4]. Dostupné na: http://www.nato.int/cps/en/natolive/nato_countries.htm a NATO Member Countries. [cit. 2014-1-4]. Dostupné na: http://europa.eu/about-eu/countries/index_en.htm

³⁸ „*Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika zahŕňa všetky otázky týkajúce sa bezpečnosti Únie vrátane postupného vymedzovania spoločnej obrannej politiky, (...) ktorá môže viesť, ak by sa tak Európska rada rozhodla, k spoločnej obrane.*“ (čl. J.7.AZ) (zvýraznenie autorka).

³⁹ „*Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika zahŕňa všetky otázky týkajúce sa bezpečnosti Únie vrátane konečného vymedzovania spoločnej obrannej politiky, ktorá môže viesť k spoločnej obrane.*“ (čl. J.4 MZ) (zvýraznenie autorka)

Nakoľko v praxi Lisabonom nevzniká spoločná obrana EU nemôžeme tvrdiť, že by došlo k zhoršeniu kolaboratívneho problému v tejto oblasti a centralizácia by bola snaha o jeho riešenie.

Následne môžeme konštatovať, že SBOP predstavuje ešte len viac menej nový názov pre už existujúcu EBOP, ktorá vznikla v 2001 na základe série rokovaní⁴² počas 90tych rokov a ktorú Lisabonská zmluva len zahrnula do zmluvného rámca. (Drent – Zandee 2010:70). EBOP/SBOP pokrýva celý cyklus konfliktu - prevenciu konfliktov, krízové riadenie a zlepšenie post-konfliktnej situácie (Piris 2010: 268). Počas sledovaného obdobia sa však rozširuje spolupráca v oblasti bezpečnosti, pretože v roku 2003 bola prijatá Európska bezpečnostná stratégia, ktorá rozšírila kontext EBOP o boj proti terorizmu, rozširovaniu zbraní hromadného ničenia, regionálnym konfliktom, zrúteným štátom, organizovanému zločinu. (Drent – Zandee 2010:38). Vidíme teda, že dochádza ku spolupráci v oblasti boja proti rozširovaniu zbraní hromadného ničenia, ktorá sa viaže s kontrolou zbrojenia a tá sa podľa Wagnera ako som uviedla viaže s kolaboratívnymi problémami. Rovnako Lisabon ďalej rozširuje tzv. Petersburské úlohy- „(...) *humanitárne a záchranné úlohy, misie na udržanie mieru a úlohy bojových síl pri riešení krízových situácií vrátane nastoľovania mieru.*“ (čl.17.2. fTEU) o „*spoločné operácie odzbrojovania a misie vojenského poradenstva a vojenskej pomoci.*“ (čl.43.1 TEU).

V sledovanom období sa tak rozširuje záber EBOP, čo by naznačovalo zhoršeniu kolaboratívnych problémov, ktoré by predstavovali z neoliberalného hľadiska príčinu posunu k centralizácii. Wagner však v roku 2003 a teda v mnou sledovanom období tvrdí, že v rámci EBOP dominuje oblasť krízového riadenia. Dokonca v roku 2003 boli dokončené rokovania o dohode Berlín plus na základe čoho mohla (ale nemusela) EU využívať kapacity NATO k operáciám práve krízového riadenia⁴⁶. Rovnako Drent a Zandee (2010) tvrdia, že napriek formálnemu rozvoju EBOP do SBOP prijatím Lisabonu „*EBOP ostáva zameraná na operácie krízového riadenia, vyžadujúce si schopné rozmiestnenie, mobilné a prispôsobivé sily.*“ (Drent – Zandee 2010:70, podčiarknutie autorka). Môžeme tak tvrdiť, že v rámci EBOP/SBOP dominuje v sledovanom období (ako aj po ňom) oblasť krízového riadenia.

---

⁴² Rokovania v Saint Malo (1998), Cologne (1999) – tu sa dohodli o začlenení WEU do EU a vzniku EBOP, Helsinki (199), Sintra (2000) (Dover in Cini 2009: 247- 250).

⁴⁶ *About CSDP - The Berlin Plus Agreement.* [cit. 2014-4-1]. Dostupné na: <http://eeas.europa.eu/csdp/about-csdp/berlin/>

Podľa Wagnera (2003:584-5) sa však oblasť krízového riadenia viaže skôr s koordinačnými ako kolaboratívnymi problémami. Totiž krízový manažment podľa autora predstavuje rýchlu koordinačnú hru, v rámci ktorej ČŠ zdieľajú spoločný záujem reagovať na medzinárodnú krízu, pričom sa ich názory rozlišujú na podstate tejto reakcie. Okrem toho Wagner túto hru označuje za rýchlu koordinačnú hru, pretože krízy si vyžadujú rýchlu spoločnú reakciu. Potom posun k centralizácii alebo inak povedané delegácii právomocí na nadnárodného aktéra VP/EEAS nemá pri riešení tohto problému z pohľadu neoliberalov opodstatnenie. Ako som už v teoretickej časti uviedla, problémom totiž nie je hrozba nedodržania dohodnutých záväzkov (ktoré rieši práve centralizácia) ale dosiahnutie zhody na spoločnej pozícii. Potom porušenie dohodnutých záväzkov, ktoré je výhodné pri kolaboratívnom probléme naopak nie je výhodné pri koordinačnom probléme, pretože toho kto záväzky nedodrží poškodzuje skôr akoby ho zvýhodňoval.

Dominancia krízového riadenia v rámci EBOP/SBOP znamená, že hlavným problémom EU nie je hrozba nedodržania záväzkov a teda kolaboratívne problémy, ale zhoda na obsahu týchto záväzkov a teda problém koordinačný. V skúmanom období prítomnosť tohto problému najlepšie ilustrovala azda najviac diskutovaná nezhoda ČŠ ohľadom podpory USA intervencie v Iraku v roku 2003. O neustálej existencii koordinačného problému svedčia slová samotnej VP, ktorá i keď mimo skúmaného obdobia (v roku 2013) ešte stále zdôrazňuje v návrhu revízie EEAS potrebu zlepšenia koordinácie v krízovom manažmente a že „[s]účasný systém SBOP vyvoláva množstvo otázok čo sa týka (...) rýchlosti a efektivity rozhodovacieho procesu najmä v krízových situáciách“(EEAS Review 2013:5). Toto nasvedčuje koordinačnému problému pri rozhodovaní, ktorý je práve problémom zhody na spoločnej pozícii a ktorý ako som ukázala v rámci SZBP existoval a stále existuje. To však následne neguje hypotézu, ktoré predpokladá, že nie koordinačné ale zhoršujúce sa kolaboratívne problémy sú popudom pre zavedenie centralizácie.

Na základe vyššie uvedeného vidíme, že EU nezačala v sledovanom období spolupracovať ani rozširovať spoluprácu v oblasti uvalovania sankcií (ale ešte pred ním), ktoré sa s kolaboratívnymi problémami viažu, čo preto nemôže vysvetliť posun k centralizácii zavedený Lisabonom. Rovnako napriek formálnemu vzniku SBOP nemôžeme hovoriť v praxi ešte o spoločnej EU obrane, (ktorá je oblasťou viažucou sa s kolaboratívnymi problémami), pretože 21 ČŠ z vtedajších 27 realizuje svoju obranu v rámci NATO a 4 ČŠ sú neutrálne. Preto ani v tomto prípade nemôžeme hovoriť o zhoršujúcom sa

kolaboratívnom probléme. Lisabonom sa však rozširuje spolupráca v rámci bezpečnosti, čo by naznačovalo, že sa zhoršia kolaboratívne problémy a centralizácia by sa mala považovať za reakciu na ne ako predpokladá hypotéza. No súčasne tiež vidíme, že dominuje v rámci SZBP oblasť krízového riadenia, ktoré sa viaže naopak s koordinačným problémom, čo implikuje, že v rámci SZBP prevláda skôr koordinačný ako kolaboratívny problém, čo by následne hypotézu vyvracalo. Záver – potvrdenie/vyvrátenie hypotézy sa dá následne určiť pohľadom na úlohy, ktoré Lisabon centralizuje a teda, ktoré na seba prevzala VP/EEAS- či sa dajú považovať skôr za riešenie koordinačného alebo kolaboratívneho problému.

Ako som v prvej kapitole práce uviedla, VP/EEAS získala Lisabonom právom predkladať samostatne agendu, predsedá Rade ako rozhodujúcemu orgánu a reprezentuje Úniu navonok (zastupuje ju v MO na medzinárodných konferenciách, tlmoch stanovisko EU v RB OSN, vedie dialóg s tretími krajinami a uzatvára dohody v mene Rady).

Pri tvorbe agendy rovnako aj predsedaní Rade môže zabezpečiť VP väčšiu kontinuitu SZBP- už to nebude každých 6 mesiacov iná krajina, ktorá bude určovať smerovanie SZBP. Rovnako ako predseda môže uľahčiť vznik dohody, čo je kľúčové pre riešenie práve koordinačného problému, ktorý je problémom zhody na spoločnej pozícii. Zjednotenie reprezentácie EU v SZBP (ako aj externých politikách všeobecne) sa môže vnímať ako snaha o pozdvihnutie jednoty EU, dôsledkom ktorej získavajú partneri oficiálne jedno „ číslo, na ktoré volajú “ a jednu a tú istú tvár s ktorou komunikujú. Na druhej strane v rámci SZBP však ani po Lisabonskej zmluve neexistuje aktér, ktorý by vynucoval dodržiavanie uzatvorených záväzkov a zároveň trestal ich prípadné nedodržanie. Implementácia právne záväzných rozhodnutí v oblasti SZBP sú ponechané výsostne na vôľu ČŠ. (Piris 2010: 264).

Potom delegovanie resp. nedelegovanie právomocí na VP/EEAS v týchto úlohách naznačuje, že ním EU riešila skôr problém jednoty, koherencie a stability ako kolaboratívne problémy a teda hrozbu podvádzania a nedodržania záväzkov. To znamená, že spomenuté Lisabonské inovácie, ktoré spôsobujú posun k centralizácii naznačujú tomu, že neriešia kolaboratívne problémy, ale skôr ak tak koordinačné. Dôsledkom toho posun k centralizácii zavedený Lisabonom nemôže byť vysvetlený ako reakcia na zhoršujúce sa kolaboratívne problémy ako predpokladá hypotéza. Neoliberálna hypotéza sa preto zo všetkých vyššie uvedených dôvodov nepotvrdila.

3.3. *Konstruktivistické vysvetlenie*

Nasledujúca podkapitola bude testovať konštruktivistickú hypotézu: *Dôvodom posunu k centralizácii tvorby politiky SZBP po prijatí Lisabonskej zmluvy je zvyšujúca sa miera europeizácie národných identít a záujmov členských štátov v sledovanom období 2001-2007.* (Logika tvorby hypotézy vid'. kapitola 2.5).

Aby bola uvedená hypotéza platná je nutné, aby sa v sledovanom období zvýšila miera europeizácie národných identít rovnako ako záujmov v oblasti SZBP. Hypotéza sa nepotvrdí v tom prípade ak miera europeizácie štátno-národných identít a/alebo europeizácie záujmov bude klesať alebo ostane počas sledovaného obdobia na rovnakej úrovni.

Miera europeizácie národných identít

Pre zistenie europeizácie štátno-národných identít ma budú zaujímať odpovede na tri otázky, prostredníctvom ktorých EU miera ich mieru:

1. *V blízkej budúcnosti sa vidíte ako príslušná národnosť, príslušná národnosť a Európan, Európan a príslušná národnosť, len Európan?*

Ako vidno z tabuľky č. 6 viac ako polovica obyvateľov EU sa cíti byť Európanom a menej ako polovica sa cíti len ako príslušník vlastnej národnosti. Vidíme tiež, že európska identita nenahrádza národnú, naopak ju skôr dopĺňa, tak ako predpokladá Risse (1999,2003). Národná identita je stále dominantná pre väčšinu respondentov.

Treba zdôrazniť, že problémom hodnotenia týchto dát je, že nie sú dostupné počas celého skúmaného obdobia ale len do roku 2004 a preto nie je ich relevantnosť pre potvrdenie hypotézy dostačujúca. Vidíme však, že v období kedy boli dáta dostupné (2001-2004) nedochádza k prudkému nárastu percenta ľudí, ktorí sa cítia byť Európanmi. V roku 2001 sa cítilo 53% respondentov ako Európania pričom v 2004 to bolo o 4% viac. Je na posúdení každého, či 4% nárast počas 4 rokov sa dá považovať za markantný. Ak by sme na základe tohto nárastu predpokladali, že počet respondentov cítiacich sa európsky rastie ročne o 1%, potom by sa v roku 2007 cítilo 60% respondentov európsky, čo je oproti roku 2001 nárast o 7%, čo je dosť mierny nárast, nakoľko nepresahuje ani 10%. Toto je však len dohad a je preto nevyhnutné spojiť tieto údaje s ďalšími, ktoré rovnako skúmajú mieru europeizácie národných identít. Medzi rokmi 2002 až 2004 dokonca miera identifikácie s Európou klesla o 2%.

Tabuľka č. 6 Vnímanie seba ako príslušná národnosť a Európan (vyjadrené v %)

vnímanie seba ako:					
Roky	národnosť a Európan	len národnosť	Európan a národnosť	len Európan	celkovo ako Európan
2001	44	44	6	3	53
2002	48,5	38	7	3,5	59
2003	45,5	40	7	3,5	56
2004	46,5	41	7	3,5	57
2005-2007	N ⁴⁷	N	N	N	N

Zdroj: dáta zo Standard Eurobarometer 56-62: Public opinion in the European Union (2001-2004). Brussels: European Commission, [cit. 2013-12-20]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_arch_en.htm

Mieru europeizácie národných identít ČŠ ďalej určuje otázka týkajúca sa miery, do ktorej sa respondenti cítia byť hrdým Európanom a príslušníkom určitej národnosti. Existuje totiž predpoklad, že človek keď je s určitou skupinou identifikovaný, má tendenciu ju vnímať pozitívne (Risse 1998:155):

2. A) *Povedali by ste, že ste veľmi hrdý, celkom hrdý, nie celkom hrdý alebo vôbec hrdý na to byť Európanom?*

B) *Povedali by ste, že ste veľmi hrdý, celkom hrdý, nie celkom hrdý alebo vôbec hrdý na to byť príslušnou národnosťou?*

Ako vidíme z tabuľky č.7, konštantne okolo 85% respondentov sa cíti byť hrdí na to, že sú príslušníkmi určitého národa, pričom veľká väčšina, viac ako polovica obyvateľov Únie (okolo 60%) sa cíti byť aj hrdým Európanom. Tu však vzniká otázka, či Európan evokuje respondentom príslušníka EU alebo Európy ako kontinentu. Risse (in Diez- Wiener 2009:154) však tvrdí, že EU dosiahla, že označenie EU je vnímané ako synonymum pre Európu. Ako vidíme z tabuľky č. 7 miera európskej hrdosti bola v roku 2001 na úrovni 60% pričom na konci sledovaného obdobia je o 1% nižšia. Dokonca môžeme sledovať 4% pokles v medzi rokmi 2005-6.

Vzniká tu však opäť problém s dátami, pretože tie boli dostupné len do roku 2006, čiže nevieme určiť aké percento sa cíti byť hrdým Európanom na konci vymedzeného obdobia. Ak sa však pozrieme na sledované obdobie (2001-2006) vidíme, že nedochádza k markantnému nárastu percenta respondentov, ktorí sa cítia ako hrdí Európania - viac menej konštantné, pohybuje sa v priemere okolo 60%. Výnimkou je nárast v roku 2004 (o

⁴⁷ Nedostupné dáta

7% oproti roku 2003), čo je však spôsobené nie prehĺbením pocitu stávajúcich respondentov, ale rozširovaním o nové postkomunistické krajiny, ktoré sa cítia všeobecne viac pro-európskejšie. To potvrdzujú aj údaje z eurobarometra- 78% respondentov z nových ČŠ sa cítia byť hrdí na to, že sú Európania, pričom v rámci starých ČŠ je to 66% respondentov.⁴⁸

Tabuľka č. 7 Miera národnej a európskej hrdosti (vyjadrená v %)

Roky	hrdost'	
	národná ⁴⁹	európska ⁵⁰
2001	84	60
2002	85	62
2003	85	61
2004	86	68
2005	87	63
2006	85	59
2007	N	N

Zdroj: dáta zo Standard Eurobarometer 55-68: Public opinion in the European Union (2001-2007). Brussels: European Commission, [cit. 2013-12-20]. Dostupné na:

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_arch_en.htm

Poslednou otázkou zisťujúcou mieru europeizácie národných identít je otázka skúmajúca príľnutie/ náklonnosť k EU: 3. *Ludia môžu cítiť rozdielnu mieru náklonnosti/ príľnutia (attachment to) k ich krajine, regiónu, mestu/dedine alebo EU. Prosím povedzte mi, ako sa cítite príľnutý/spojený s A) mestom/vidiekom B) regiónom C)krajinou D)EU/Európe⁵¹.*

Aj pri posudzovaní odpovedí na túto otázku vzniká do istej miery problém s dátami. V prvom rade opäť neboli dostupné dáta počas celého skúmaného obdobia – chýba hodnota za rok 2001, rozhodla som sa preto ako začiatočný rok považovať predchádzajúci rok 2000. Ďalším problémom je, že táto otázka sa v niektorých rokoch vzťahovala na náklonnosť voči EU a inokedy na náklonnosť k Európe. Napriek tomu, ako som už vyššie uviedla, ide podľa Risseho (in Wiener- Diez 2009:154) o ekvivalent.

Tabuľka č. 8 ukazuje, že respondenti sa cítia počas celého obdobia najmä národne tzn. spojený s vlastnou krajinou, regiónom a/alebo mestom/vidiekom. Súčasne viac ako

⁴⁸ Standard eurobarometer 62: Public opinion in the European Union (autumn 2004). [online]. Brussels: European Commission, December 2004 [cit. 2013-12-20]. Dostupné na:

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf

⁴⁹ Percentá vyjadrujú počet respondentov, ktorí odpovedali, že sa cítia byť veľmi hrdí alebo celkom hrdí byť príslušnou národnosťou.

⁵⁰ Percentá vyjadrujú počet respondentov, ktorí odpovedali, že sa cítia byť veľmi hrdí alebo celkom hrdí byť Európanom.

⁵¹ Niektoré roky zisťovali mieru príľnutia k EU a iné zas k Európe

polovica obyvateľov Únie sa cíti byť naklonená k EU alebo Európe. Z tabuľky č. 8 tiež vidíme, že náklonnosť k Európe je o niečo vyššia (v priemere o 14%) ako je to v prípade náklonnosti k EU. Náklonnosť k Európe sa pohybuje okolo 60% pričom náklonnosť k EU okolo 50%. Čo sa týka ale nárastu náklonnosti k EU vidíme však opačnú tendenciu – nárast pre náklonnosť k EU vzrástol o 6%, pričom náklonnosť voči Európe sa zvýšila o 5% medzi rokom 2000 a 2003 na 63% v roku 2007. 63% je však pokles voči predchádzajúcim rokom ale nárastom voči prvému sledovanému roku.

Tabuľka č. 8 **Náklonnosť k EU (vyjadrené v %)**

pocit náklonnosti/príľnutia ku:					
Roky	Krajine	Mestu/vidieku	Regiónu	EU/Európa	
				Cítim	Necítim
2000	89	85	83	58*	38
2001	N	N	N	N	N
2002	90	87	86	45	52
2003	91	89	87	58*	39
2004	92	88	87	67*	31
2005	91	87		66*	
2006	90	86	87	50 63*	47 35
2007	91	86,5	N	51	N

Zdroj: dáta zo Standard Eurobarometer 53-68: Public opinion in the European Union (2000-2007). Brussels: European Commission, [cit. 2013-12-20]. Dostupné na:

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_arch_en.htm

Z uvedených dát pokrývajúcich oblasti definujúce mieru europeizácie národných identít ČŠ vidíme v dvoch prípadoch minimálny nárast hodnoty a v jednom prípade minimálny pokles. Počet respondentov, ktorí sa vnímajú ako Európania vzrástol o 4%, pričom relevantnosť tohto výsledku je zo sledovaných oblastí najviac otázna, pretože výsledky pokrývajú len polovicu sledovaného obdobia. V prípade pocitu náklonnosti voči EU a Európe vidíme taktiež mierny nárast – vo vzťahu k EU 6% a Európe 5%. Naopak počet respondentov, ktorí sa cítia byť hrdými Európanmi klesol o percento.

Ak by sme spriemerovali tieto hodnoty nárastu a poklesu tak by vyšla priemerná hodnota nárastu europeizácie štátno-národných identít o 3, 5%.

V neposlednom rade je nevyhnutné poukázať na skutočnosť, že z uvedených tabuliek (č. 6,7, 8) vidíme, že európske identity nenahrádzajú tie štátno-národné, ale ich dopĺňajú.

Totíž počet respondentov majúcich štátno-národnú identitu je konštantný (okolo 90%), pričom počet respondentov s európskou identitou sa (i keď mierne) zvyšuje. To znamená, že občania sa cítia stále príslušníci krajiny/národa no súčasne stále viac aj EU/Európy. To potvrdzuje predpoklad Risseho (1999:155) a Wendta (1992:398), ktorí tvrdia, že jednotlivci sú držiteľmi viacnásobných identít, ktoré sa navzájom nevyklučujú. Ako som však uviedla relevantnosť tohto záveru je znížená nedostupnosťou potrebných dát počas celého sledovaného obdobia.

Mieru europeizácie národných záujmov

Mieru europeizácie národných záujmov ČŠ som skúmala prostredníctvom odpovedí na dve otázky:

1. *Myslíte si, že pre každú z uvedených oblastí [mňa zaujímala oblasť zahraničných vecí a obrany] by mali byť prijímané rozhodnutia vládou národne alebo spoločne v rámci EU?*

Ako vidno z tabuľky č. 9 celkovo prevažuje vyššia podpora európskeho ako národného rozhodovania v oblasti zahraničných vecí a obrany a väčšina (v priemere okolo 62%) občanov EU je za spoločné rozhodovanie v SZBP (vrátane SBOP). Z tabuľky č. 9 rovnako vidíme, že nárast podpory od roku 2001 do 2007 je 3,5% , čo číselne nepredstavuje veľa.

Tabuľka č. 9 Podpora národného a komunitárneho rozhodovania v oblasti zahraničných vecí a obrany (vyjadrená v %).

Podpora pre národné a európske/komunitárne rozhodovanie v oblastiach:		
rok	Obrany a zahraničných vecí	
	Európsky	Národne
2001	61	33,5
2002	60,5	34,5
2003	61	32,5
2004	62,5	31,5
2005	63	N
2006	64	N
2007	64,5	30,5

⁵²

Zdroj: dáta zo Standard Eurobarometer 55-68: Public opinion in the European Union (2001-2007). Brussels: European Commission, [cit. 2013-12-20]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_arch_en.htm

⁵² Niektoré roky sa pýtali samostatne na podporu len v obrane a samostatne na podporu len v zahraničných veciach, v týchto rokoch boli preto tieto hodnoty spočítané a spriemerované

2. *Ste za alebo proti spoločnej obrannej a bezpečnostnej politike medzi ČŠ EU? Ste za alebo proti spoločnej zahraničnej politike medzi ČŠ EU voči ostatným krajinám?*

Ako vidno z tabuľky č. 10 rovnaký trend ako platí v prípade podpory komunitárneho rozhodovanie v oblasti zahraničných vecí a obrany platí aj pre podporu SZBP a SBOP. Vo všeobecnosti sledujeme výraznú podporu pre obe politiky, nie však jej markantne zvyšujúcu sa tendenciu. Na konci sledovaného obdobia v roku 2007 bola podpora pre SZBP o 5,5% a SBOP o 3,5% vyššia ako na začiatku sledovaného obdobia v roku 2001. Ide teda aj v tomto prípade o minimálny nárast.

Tabuľka č. 10 Podpora pre SZBP a SBOP (vyjadrená v %)

Rok	SZBP		SBOP	
	ZA	PROTI	ZA	PROTI
2001	65,5	19	73	15,5
2002	65,5	20,5	72	16,5
2003	65,5	20,5	72	17
2004	65	20,5	75,5	15
2005	67,5	21	77	14,5
2006	67,5	21	75	15,5
2007	71	17,5	76,5	14

Zdroj: dáta zo Standard Eurobarometer 55-68: Public opinion in the European Union (2001-2007). Brussels: European Commission, [cit. 2013-12-20]. Dostupné na:
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_arch_en.htm

Miera europeizácie záujmov sa tak zvyšuje veľmi minimálne, ak by sme urobili priemer hodnôt nárastu podpory v týchto troch oblastiach vyšla by nám hodnota celkového nárastu menšia ako 5%, konkrétne 4,1%.

Z uvedených dát vidíme, že celková miera europeizácie národných identít ČŠ sa mierne zvýšila o 3, 5% a rovnako miernym nárastom sa zvýšila aj europeizácia štátno-národných záujmov - celkovo približne o 4%. Preukázala sa tak priamej úmera medzi mierou europeizácie štátno-národných identít a ich záujmami ako predpokladá Wendt (1992) a Risse (1999).

Nárast europeizácie je však tak minimálny vo vzťahu k identitám ako aj záujmom – nepresiahne celkovo ani 5%, že je otázne, či ho môžeme považovať za dostatočný pre vysvetlenie európskejšieho chovania = posunu k centralizácii tvorby politiky SZBP. Je

preto otázne, či môže byť konštruktivistická hypotéza potvrdená. Ak však vychádzame z predpokladov Risseho (1999:156) a Wendta (1992:418), ktorí tvrdia, že posun k premenám štátno-národných identít je veľmi pomalý a postupný proces a sledované obdobie pokrývalo len 7 rokov. Preto potom tvrdím, že môžeme aj takto číselne nevýrazný nárast považovať za relevantný nárast pre vysvetlenie posunu k centralizácii procesu tvorby SZBP. Hypotéza je preto potvrdená. To znamená, že môžeme tvrdiť, tak ako Wendt (1992) predpokladal, že dôsledkom dlhodobej spolupráce v oblasti SZBP sa štátno-národné identity europeizovali, čo spôsobilo zvýšenie europeizácie štátno-národných záujmov a chovania, resp. postup k centralizácii tvorby politiky prijatím Lisabonskej zmluvy.

Argumentom podporujúcim tento záver je tiež, že takýto nárast je ekvivalentný zmenám z Lisabonu. Badáme síce posun k centralizácii väčšiny úloh procesu tvorby politiky (tvorba agendy, predsedanie rozhodujúcim orgánom, implementácia), pričom rozhodovanie prináleží stále ČŠ. Môžeme preto argumentovať, že ak by miera europeizácie štátno-národných identít rástla výraznejšie, ČŠ by boli ochotné podstúpiť výkon suverenity aj v oblasti rozhodovania. Ďalším argumentom môže byť skutočnosť, že nakoľko európske identity nenahrádzajú ale dopĺňajú tie štátno-národné, EU sa rozhodla, že VP síce háji záujmy Únie ale je začlenená nie len do nadnárodnej Komisie ale aj do (medzivládnej) Rady, rovnako ako EEAS je zložená z diplomatov ČŠ, úradníkov generálneho sekretariátu Rady ako aj Komisie.

Sledovaný mierny nárast europeizácie štátno-národných identít v neposlednom rade predstavuje vysvetlenie pre zvolenie samotného termínu funkcie Vysokej predstaviteľky pre SZBP. Totiž návrh Ústavy, v ktorej bola funkcia VP označená termínom domácej politiky ako Ministr/ka Únie pre zahraničné veci nebola prijatá. To znamená, že štátno-národné identity nie sú ešte europeizované do takej miery, že by boli ČŠ ochotné používať termín minister/ka charakteristický pre oblasť domácej politiky v oblasti zahraničnej. Lisabonská zmluva preto zavádza menej „národný“, termín Vysoký/á predstaviteľ/ka pre SZBP.

Môžeme však súčasne predkladať, že tieto nové inovácie a nové fungovanie SZBP budú podnetom na ďalšiu europeizáciu štátno-národných identít a záujmov a tak chovania, čo môže vyústiť do ďalšej centralizácie. Je však dôležité zdôrazniť, že platnosť akéhokoľvek záveru z uvedených dát je znížená nedostupnosťou potrebných dát pre celé sledované obdobie a preto je nevyhnutné tento záver potvrdiť/vyvrátiť ďalším výskumom.

3.4. Zhrnutie

V predchádzajúcich podkapitolách som testovala hypotézy vystavané na troch hlavných TMV, pričom dve z nich sa potvrdili (neorealistická, konštruktivistická) a jedna nie (neoliberálna).

H1 (neorealizmus): Dôvodom posunu k centralizácii tvorby politiky SZBP po prijatí Lisabonskej zmluvy je klesajúca relatívna vojenská moc EU v sledovanom období 2001-2007. Táto hypotéza sa potvrdila, pretože v skúmanom období existoval jeden aktér, konkrétne USA, ktorý disponoval výrazne väčším vojenským potenciálom ako EU- druhý najmocnejší aktér. Čo je dôležitejšie EU svoju relatívnu moc vo vzťahu k USA v sledovanom období znižovali, a teda rozdiel vo vojenskej moci medzi najsilnejšími USA a EU sa počas sledovaného obdobia trojnásobne zvýšil. Potom sa posun k centralizácii tvorby politiky SZBP, ktorý zavádza Lisabon považujem za zintenzívnenú/prehlbujúcu sa spoluprácu, ktorá je reakciou na znižujúcu sa relatívnu vojenskú moc EU vo vzťahu k USA. Totiž fungovanie SZBP pred zmenami z Lisabonu sa ukázalo v medzinárodných podmienkach ako neefektívne a neschopné vyvážiť vojenskú moc USA. EU sa preto ako racionálny aktér rozhodol k prehĺbeniu spolupráce - posunu k centralizácii tvorby politiky, od ktorého očakáva, že mu zaručí zvýšenie relatívnej vojenskej moci vo vzťahu k stále silnejším USA, čo je nevyhnutné pre vlastné prežitie. EU však centralizovala len také úlohy, ktoré jej zaručia väčšiu efektivitu avšak pri zachovaní suverenity v tom zmysle, že sú to stále ČŠ, ktoré jediné o SZBP rozhodujú.

Súčasne tvrdím, v duchu Waltzovho argumentu o previazaní jednotlivých zložiek moci, že potreba EU zvýšiť svoju relatívnu vojenskú moc plynie z toho, že v ekonomickej sfére sa EU podarilo zvýšiť svoju relatívnu moc voči USA, a tak na to aby vyvážila jej celkovú moc a zaručila si vlastné prežitie jej chýba zvýšenie moci práve vo vojenskej sfére, ktorú chce zaručiť spomínaným prehĺbením spolupráce a posunom k centralizácii tvorby politiky.

H2 (neoliberalizmus): Dôvodom posunu k centralizácii tvorby politiky SZBP po prijatí Lisabonskej zmluvy sú zhoršujúce sa kolaboratívne problémy v sledovanom období 2001-2007. Táto hypotéza sa nepotvrdila. SZBP síce pokrýva oblasti, ktoré sa viažu s kolaboratívnymi problémami dominujú v nej však koordinačné problémy, ktorých riešenie nepredstavuje podľa neoliberalov centralizácia, čo predloženú hypotézu vyvracia.

EU využíva v rámci SZBP nástroj sankcií, ktoré sa viažu s kolaboratívnym problémom. Nie je to však novinkou sledovaného obdobia, pretože tak začala robiť už skôr a spoluprácu v tejto oblasti v sledovanom období ani nerozšírila. Okrem toho podľa Wagnera (2003) sa s kolaboratívnymi problémami viažu najmä ekonomické sankcie, ktoré má však EU centralizované (ich dodržiavanie vynucuje Komisia a ESD). Toto tak následne vyvracia predloženú hypotézu. Rovnako tak robí spolupráca v oblasti obrany. Napriek formálnemu založeniu SBOP Lisabonom, EU zatiaľ nemá spoločnú obranu, čo hypotézu opäť neguje. EU síce rozširuje čiastočne spoluprácu v bezpečnosti, dominuje v nej však oblasť krízového riadenia, ktorá je podľa Wagnera (2003) charakteristická skôr koordinačným ako kolaboratívnym problémom. Ten je do povahy rozdielny a tak neexistuje pri jeho riešení príčina na centralizáciu, čo hypotézu opäť vyvracia. Neplatnosť tejto hypotézy rovnako potvrdzuje fakt, že úlohy, ktoré Lisabon centralizuje resp. za ktoré prevzala zodpovednosť VP/EEAS (tvorba agendy, predsedanie, implementácia) sa nedajú považovať za odpoveď na kolaboratívne problémy, ktoré sú rizikom nedodržiavania záväzkov. Centralizácia tvorby agendy a predsedanie Rade naznačuje, že centralizácia rieši skôr koordinačný problém, pretože VP ako neštátny aktér môže uľahčiť vznik spoločnej dohody, čo je práve koordinačným problémom. A čo je dôležité, úlohy spojené s vynucovaním dodržiavania záväzkov nie sú centralizované, pretože dodnes neexistuje v rámci SZBP mechanizmus/aktér, ktorý by bol zodpovedný za vynucovanie právne záväzných rozhodnutí, čo opäť hypotézu vyvracia.

H3: Dôvodom posunu k centralizácii tvorby politiky SZBP po prijatí Lisabonskej zmluvy je zvyšujúca sa miera europeizácie národných identít a záujmov členských štátov v sledovanom období 2001-2007. Táto hypotéza sa potvrdila, pričom je nevyhnutné zdôrazniť, že platnosť tohto záveru limituje nedostatok potrebných dát pre celé sledované obdobie a vyžaduje si pre zvýšenie jeho platnosti ďalšie testovanie.

V sledovanom období naozaj došlo k nárastu europeizácie štátno-národných identít, ktoré tvorili základe pre nárast europeizácie štátno-národných záujmov, čo vysvetľuje posun k centralizácii tvorby politiky ako európskeho chovania. Napriek tomu, že ide priemerne o 3,5% nárast miery europeizácie identít a 4% v prípade záujmov, považujem ho za schopný vysvetliť postup k centralizácii tvorby politiky po Lisabone. Totiž ako samotní konštruktivisti (Wendt, Risse) tvrdia, proces premeny štátno-národných identít je pomalý a postupný proces a skúmané obdobie pokrývalo len 7 rokov. To znamená, že aj takto číselne malý nárast môže mať veľké konsekvencie. Súčasne môžeme argumentovať, že ak

by došlo k vyššiemu nárastu miery europeizácie došlo by aj k väčšej centralizácii (napr. úrovne rozhodovania). V duchu argumentu Wendta (1992) tak môžeme tvrdiť, že pretrvávajúca spolupráca v rámci SZBP europeizuje štátno-národné identity a záujmy a tak chovanie aktérov – spôsobuje postup k centralizácii tvorby politiky.

Odpoveďou na v úvode predstavenú otázku potom je, že za dôvody vysvetľujúce posun k centralizácii procesu tvorby politiky SZBP (chápanej ako delegácia právomocí na nadnárodnú úroveň VP/EEAS), ktorú prináša Lisabonská zmluva sa považuje za *1. klesajúca relatívna vojenská moc EU a zvyšujúca sa miera europeizácie štátno-národných identít a záujmov* v sledovanom období 2001-7. Týmto záverom sa ukázalo, že teoretické vysvetlenie nemusí byť len jedno a že neorealizmus a konštruktivizmus ako teórie dvoch rozdielnych meta-teoretických prístupov sa preukázali relevantné súčasne.

ZÁVER

Témou tejto diplomovej práce bolo vysvetliť inštitucionálne zmeny, ktoré do SZBP prináša Lisabonská zmluva. Konkrétne som sa zamerala na jednu dimenziu inštitucionálneho dizajnu a to mieru centralizácie tvorby politiky, pretože Lisabonská zmluva zavádza inovácie (VP/EEAS), ktoré ju ovplyvňujú. Výskumnou otázkou, na ktorú práca odpovedala bolo: *Čo je dôvodom/dôvodmi vysvetľujúcim/i posun k centralizácii procesu tvorby politiky SZBP, ktorú prináša Lisabonská zmluva?* Centralizácia bola v práci stotožňovaná s delegáciou právomocí na nadnárodnú úroveň, konkrétne VP a jej podriadenú EEAS.

Prvá časť práce sa venovala inštitucionálnemu dizajnu SZBP. Predstavila som v nej inštitucionálny dizajn vo všeobecnosti ako aj dôležitosť jeho skúmania. Následne som sa zamerala na skúmanú dimenziu inštitucionálneho dizajnu – centralizáciu a to v dvoch obdobiach – pred a po prijatí Lisabonskej zmluvy. Tým som ukázala, že Lisabonská zmluva centralizuje proces tvorby politiky. Konkrétne zmluva prenáša právomoci z ČŠ na nadnárodnú úroveň VP/EEAS pri tvorbe agendy, predsedaní rozhodujúcemu orgánu a výrazne tiež v oblasti implementácii rozhodnutí. Napriek tomu ČŠ ostávajú už od vzniku SZBP v roku 1992 jediné, ktoré môžu o SZBP rozhodovať, to znamená, že úroveň rozhodovania nie je centralizovaná.

Druhú kapitolu tvorilo predstavenie teoretického a metodologického uchopenia práce. V prvom rade sa táto časť venovala vybraným teoretickým prístupom – neorealizmu, neoliberalizmu a konštruktivismu a ich pohľadu na medzinárodné inštitúcie, spoluprácu ako aj samotné MV, čo bolo nevyhnutné pre správne pochopenie postojov k MI.

Neorealizmus je spomedzi vybraných teoretických prístupov najviac skeptický k medzinárodnej spolupráci a MI. Podľa tohto smeru dlhodobá spolupráca je prekazená povahou anarchie, v ktorej si nikto nemôže byť istý zámermi ostatných a teda nemá istotu, že zisky zo spolupráce nebudú využité na ohrozenie jeho bezpečnosti. No súčasne je kvôli povahe anarchie rovnako nevyhnutná, pretože jediný spôsob ako je v nej možné zaručiť mier a bezpečnosť je vyvažovanie moci, ktoré si spoluprácu vyvažuje. Nakoľko MI podľa neorealitov limitujú štátnu autonómiu nie sú v MV častým javom a vznikajú len v tom prípade, ak je to nevyhnutné pre zachovanie vlastnej bezpečnosti štátu a teda vtedy, keď sa znižuje aktérova relatívna moc do takej miery, že iná forma spolupráce nepostačuje na zaručenie vlastnej bezpečnosti a teda zvýšenie relatívneho mocenského potenciálu.

Neoliberalizmus predstavuje hlavný teoretický prúd venujúci sa MI. Podľa tohto prúdu MI predstavujú dôležitého aktéra v MV, pretože zmierňujú problémy kolektívneho jednanía a umožňujú tak medzinárodnú spoluprácu. Podľa situačných štrukturalistov existujú v MV rôzne situácie, ktoré sú charakterizované rozdielnymi problémami kolektívneho jednanía, ktoré si vyžadujú rozdielne riešenia v podobe rozdielnych foriem MI. Podľa tohto prúdu predstavuje centralizácia riešenie kolaboratívnych problémov pričom pre riešenie koordinačných problémov je dostačujúca decentralizovaná inštitucionalizovaná spolupráca.

Pre konštruktivistov vychádzajúc z rozdielnej ontológie ako racionalisti (neorealisti a neoliberalí) nepredstavujú MI len materiálne inštitúcie, teda pravidlá a dohody, ale vznikajú najmä ako sociálne konštrukty v dôsledku zdieľaných ideí vo forme identít, noriem alebo diskurzu. Následne MI nie len, že regulujú chovanie aktérov (ako predpokladajú racionalisti) ale ho aj celkom determinujú, pretože formujú aktérove (štátne) identity a záujmy a tak jeho chovanie a povahu celého systému. Podľa konštruktivistov súčasne aj aktéri chovaním formujú MI. Postup k centralizácii je potom z konštruktivistického uhľu pohľadu vnímaný ako dôsledok už existujúcej spolupráce v rámci MI, ktorá mení aktérove identity a záujmy smerom ku kolektívnym rovnako ako jeho chovanie = rozhodnutie pre posun k centralizácii.

Druhá časť druhej kapitoly sa predstavila zvolený výskumný rámec práce. Práca využila kvalitatívnu metódu- bola prípadovou štúdiu a teda skúmala platnosť teoretických predpokladov o príčinách zmien inštitucionálneho dizajnu, konkrétne jeho jednej dimenzie na jednom konkrétnom prípade a to inštitucionálnom dizajne SZBP EU. Práca testovala hypotézy pomocou sledovania korelácie premenných, ktorých hodnoty zisťovala pomocou indikátorov najmä kvantitatívnej ale aj kvalitatívnej povahy.

Najdôležitejšiu časť práce tvorila kapitola tretia, ktorá testovala tri hypotézy vystavané na troch vyššie uvedených TMV neorealizme, neoliberalizme a konštruktivizme. Skúmanie potvrdilo dve hypotézy – neorealistickej a konštruktivistickú. Paradoxne (alebo práve kvôli tomu) hypotéza vystavaná na neoliberalizme, ktorý je považovaný za hlavný teoretický smer v štúdiu MI a ich rôzneho dizajnu, bola vyvrátená.

Neorealistickej hypotéza: *Dôvodom posunu k centralizácii tvorby politiky SZBP po prijatí Lisabonskej zmluvy je znižujúca sa (vojenská) moc EU v sledovanom období 2001-2007.*

Táto hypotéza sa potvrdila. V sledovanom období USA predstavujú výrazne najsilnejšieho vojenského aktéra, ktorý svoju relatívnu moc zvyšoval, čo znamená, že EU ako druhý vojensky najsilnejší aktér svoju relatívnu vojenskú moc vo vzťahu k USA znižoval. Počas celého skúmaného obdobia sme mohli sledovať prehĺbenie vojenského mocenského rozdielu medzi týmito aktérmi. Posun k centralizácii, ktorý zavádza Lisabon je potom považovaný za prehĺbujúcu sa spoluprácu, ktorá je reakciou EU na znižovanie vlastnej relatívnej vojenskej moci. Totiž od posunu k centralizácii a teda prehĺbovania spolupráce sa očakáva, že zaručí efektívnejšiu SZBP, ktorá by bola na rozdiel od predchádzajúceho fungovania SZBP schopná zabezpečiť zvýšenie vlastnej relatívnej vojenskej moci vo vzťahu k vojensky najsilnejším USA.

Zvýšenie relatívnej vojenskej moci EU je nevyhnutné ak chce zvýšiť svoju celkovú moc a zaručiť si tak vlastné prežitie, pretože jednotlivé zložky moci sú prepojené a ako som ukázala v ekonomickej sfére sa jej zvýšenie svojej relatívnej moci voči USA už podarilo.

Neoliberálna hypotéza: Dôvodom posunu k centralizácii tvorby politiky SZBP po prijatí Lisabonskej zmluvy sú zhoršujúce sa kolaboratívne problémy v sledovanom období 2001-2007.

Táto hypotéza sa nepotvrdila. Zhoršujúce sa kolaboratívne problémy sa neukázali ako platné vysvetlenie pre centralizácia procesu tvorby politiky SZBP po prijatí Lisabonskej zmluvy. Napriek tomu, že EU prehĺbuje spoluprácu v bezpečnosti, ktorá sa viaže s kolaboratívnymi problémami, v rámci SBOP prevládajú aktivity krízového riadenia. Táto oblasť sa viaže podľa Wagnera (2003) s koordinačnými skôr ako kolaboratívnymi problémami. Existenciu tohto problému v sledovanom období podporuje najviac významná nezhoda medzi ČŠ ohľadom podpory USA intervencie v Iraku. V neposlednom rade úlohy, ktoré boli centralizované Lisabonom sa neviažu s kolaboratívnymi problémami. Naopak úloha vynucovania dodržiavania záväzkov, od ktorej by sa očakávalo, že bude delegovaná na nadnárodného aktéra pri existencii kolaboratívneho problému (podvádzanie uzatvorených záväzkov) nebola centralizovaná. V rámci SZBP neexistuje mechanizmus, ktorý by vynucoval dodržiavanie právne záväzných rozhodnutí.

Konstruktivistická hypotéza: Dôvodom posunu k centralizácii tvorby politiky SZBP po prijatí Lisabonskej zmluvy je zvyšujúca sa miera europeizácie štátno-národných identít a záujmov členských štátov v sledovanom období 2001-2007.

Táto hypotéza sa potvrdila. Druhým dôvodom posunu k centralizácii tvorby politiky je potom *zvyšujúca sa miera europeizácie štátno-národných identít a záujmov členských štátov v sledovanom období 2001-2007*. V tomto období sa preukázala zvyšujúca sa miera europeizácie štátno-národných identít (viac ľudí sa cíti byť ako Európan a príľnutí k EU/Európe) ako aj záujmov (podpora pre SZBP/SBOP a nadnárodné rozhodovanie v oblasti zahraničných vecí a obrany). Tie následne predstavujú vysvetlenie centralizácie, ktorá je považovaná za európske chovanie proklamujúce európske záujmy. Môžeme potom tvrdiť vychádzajúc z Wendta (1992), že v dôsledku ustálenej spolupráce (interakcií) ČŠ v rámci SZBP sa europeizovali ich štátno-národné identity a tak ich záujmy a čo vyústilo europeizovaného chovania v podobe rozhodnutia pre posun k centralizácii procesu tvorby politiky. Pri tomto závere je však nevyhnutné zdôrazniť, že jeho platnosť je limitovaná nedostupnosťou potrebných dát v sledovanom období a je preto nevyhnutné tento záver potvrdiť/vyvrátiť ďalším výskumom.

Záverom práce (a odpoveďou na výskumnú otázku) je tvrdenie, že dôvodmi vysvetľujúcimi posun k centralizácii procesu tvorby politiky SZBP po prijatí Lisabonskej zmluvy je *znižujúca sa relatívna vojenská moc EU (vo vzťahu k USA) a zvyšujúca sa miera europeizácie štátno-národných identít a záujmov ČŠ v sledovanom období 2001-2007*.

Potvrdením neorealistickeho a konštruktivistického vysvetlenia vidíme, že dve teórie rôznych meta-teoretických prístupov sú súčasne relevantné pre vysvetlenie jedného medzinárodného (EU) vývoja. Je nutné zdôrazniť, že práca je jednopřípadovou štúdiou, čiže platnosť jej záverov je limitovaná výhradne na skúmaný prípad a nie je ich možné bez ďalšieho výskumu zovšeobecňovať. Tento záver je okrem iného v zhode so záverom M. Koenig-Archibugiho (2004), ktorý skúmal ochotu ČŠ delegovať výkon suverenity na nadnárodnú úroveň v rámci SZBP pri prijatí Amsterdamskej zmluvy a preukázal platnosť rovnako neorealizmu a konštruktivismu.

Čo sa týka budúceho výskumu v prvom rade by bolo dobré potvrdiť platnosť dosiahnutých záverov ďalším výskumom. Následne by bolo zaujímavé sledovať dôsledky skúmaného posunu k centralizácii. To znamená zhodnotiť nie len príčiny skúmaného posunu (čo bolo cieľom tejto práce) ale aj efektivitu tejto zmeny. Pozrieť sa konkrétne na to, či zmena inštitucionálneho dizajnu naozaj priniesla vychádzajúc z neorealizmu „žiadané ovocie“. A teda či dnešný stav svetovej politiky naznačuje, že by EU zavedenou centralizáciou v skutočnosti vyrovnávala vojenskú moc USA. Napriek tomu, že to je pomalý proces,

predsa len dnes uplynulo od prijatia zmluvy takmer 7 rokov, čiže určitá reflexia by dávala význam.

Výskum by sa ďalej mohol tiež rozšíriť z jednej dimenzie inštitucionálneho dizajnu skúmanej v tejto práci na viaceré definované Koremenos et al. (2001). To by si v prvom rade vyžadovalo sledovať, či do nich Lisabonská zmluva vniesla určité zmeny. Následne by bolo vhodné prípadnú zmenu vysvetľovať rovnakými TMV ako v tejto práci a tak určiť, či existuje teória/teórie, ktoré by boli schopné vysvetliť celkový vývoj inštitucionálneho dizajnu SZBP po prijatí Lisabonskej zmluve. Aj v tomto prípade by bolo následne zaujímavé sledovať praktické dopady týchto zmien, resp. zhodnotiť efektivitu ich zavedenia z pohľadu vybraných TMV. Rovnako skúmané časové obdobie by mohlo byť rozšírené, čo by umožnilo posudzovať celkový inštitucionálny vývoj v rámci celého procesu rozvoja SZBP.

Nakoniec posúdenie efektivity zmeny by malo byť implikáciou aj pre samotných tvorcov SZBP, pretože nestačí nástroje len zavádzať, ale je nevyhnutné ich aj vyhodnocovať. Totiž ak sa bude aj naďalej relatívna vojenská moc EU prehľbovať a posun k centralizácii tvorby politiky sa tak z pohľadu neorealisticov ukáže ako neefektívny, tvorcovia SZBP by mali z pohľadu tohto smeru zaviesť ďalšie zmeny do fungovania SZBP. Z konštruktivistického pohľadu ak chce EU dopomôcť k ďalšej centralizácii SZBP, jej autori by sa mali zamerať na zavedenie takých nástrojov, ktoré by zvýšili europeizáciu štátno-národných identít, pretože ako som ukázala sú základom pre európskejšie záujmy. Môžeme však očakávať, že tento efekt prinesie práve novovytvorená VP/EEAS.

SUMMARY

The topic of this thesis was the theoretical reflection of the institutional design of the Common Foreign and Security Policy (CFSP) after the adoption of the Lisbon Treaty. The main focus was on one specific dimension of the institutional design namely a level of centralization of the international institution's tasks. The research question of the thesis was therefore the following: *What is the reason or reasons explaining a development towards centralization of the policy-making process of the CFSP.* Centralization was conceptualized as a delegation of sovereignty from member states to a supranational level namely on the High Representative for the CFSP (VP) and her assisting and subordinating so called the EU diplomatic corps - European External Action Service (EEAS).

The first chapter of the paper was devoted to a presentation of the institutional design of the CFSP. I demonstrated that the policy-making process of the CFSP is centralized after the adoption of the Lisbon treaty. The VP and to her subordinate EEAS as supranational bodies gained power in the realm of agenda-setting, chairing the Foreign Affairs Council as well as in implementing of the Council's decisions. The only stage that still remains from the launching of the CFSP in 1992 entirely under the control of the member states is a stage of the decisions taking.

The second chapter focused on the theoretical and methodological framework of the paper. Firstly, the current principal theories of international relations were presented as well as their various approaches towards international organizations and international cooperation.

Neorealism is the most sceptical towards lasting international cooperation and international organizations. In its point of view their occurrence is rare because of the relative gains that brings. However international politics is anarchy (meaning without any central government) and the only means to assure own survival is to ensure a power balance which means no state has control to conquer others. However international cooperation in the form of international institutions is rare since it limits state's sovereignty. The only reason for delegation of sovereignty is that it is needed for state's survival. Neorealism does not consider international institutions independents, rather sees them as a vehicle of the superpowers to achieve own aim that is own survival.

Neoliberalism is a main approach in studying international cooperation and institutions. It claims that the lasting international cooperation in international politics is possible.

International institutions solve problems of collective actions that are characteristics for anarchy and thus allow international cooperation. Situation structuralism asserts that there are various forms of institutions explaining the existence of various problems of collective action, which must be solved by different structure of international institutions. While collaborative problems require a form of centralized institution, coordination problems are solved by a creation of rather decentralized regimes.

Constructivists building on different ontology (no individualistic as previous approaches but social) depict international institutions differently as previous approaches. In their point of view institutions are not defined just by material factors (as predict rationalists) but also by various kinds of shared ideas (norms, identities, discourse). As a result, international institutions construct actors and in the same time actors construct institutions. Consequently, the constructivists consider institutions to be more important and powerful than the previous approaches, because they have not only regulative but also constructive impact on state's behaviour as rationalists (neoliberalis and neorealists) expect.

Secondly, the chapter covered the research framework of the thesis. The specific method that the paper applies is a case study.

The most important chapter was the third one. It was dedicated to testing three hypotheses built upon the three already mentioned international relations theories. Firstly, the hypothesis built upon neorealism was tested and validated: H1 (neorealism): *The reason for the development towards centralization of the policy-making process of the CFSP is the decreasing EU's relative military power within the covered period since 2001-2007.* There was the decrease of the EU's relative military power within covered time period because of a difference between the strongest military actor which is the US and the EU as the second military strongest actor were increasing. Centralisation is then explained as the means of the EU attempts to balance growing military power of the US.

The second following neoliberal hypothesis was refuted: *The reason for the development towards centralization of the policy-making process of the CFSP is the deteriorating collaborative problems.* The hypothesis was not validated. Even though the cooperation within CFSP is slowly expanding into areas that are connected with collaborative problems, the dominant activity remains crisis management. This realm is characterised by coordination rather than collaborative problems. Therefore according to neoliberalism there is no need to transfer power from member states to the supranational level.

The third constructivist's hypothesis was validated: *The reason for the development towards centralization of the policy-making process of the CFSP is the increasing degree of Europeanization of the nation-state identities and interests of the member states.* There was an increase in a number of people feeling attached to the EU/Europe as well as people feeling European. Even though the increase was not tremendous (around 5-6%), it is enough for explaining changes brought about by Lisbon, especially when it is recognized that the process of changes identities is a slow process. Regarding this conclusion it must be highlighted that it needs to be further elaborated, because it is built upon limited amount of data.

The conclusion of the thesis is that there are two reasons for the development towards centralization of the policy-making process of the CFSP (delegation of power to the supranational bodies – VP/EEAS). Firstly, it is the *decreasing EU's relative military power* and secondly *the increasing degree of Europeanization of the nation-state identities and interests of the member states within a covered period since 2001-2007.* This conclusion demonstrates that two theories of international relations from different meta-theoretical approaches (rationalism and culturalism) can be valid for explaining one feature in international relations in the same time.

For further research it would be useful to further elaborate constructivist's hypothesis, as I have already mentioned above. It would be interesting to assess the impact of the movement towards centralized policy-making process. It is not enough to study just the reasons for the introduction of the change but it is also important to assess impact that the change brings about in practice. The same implication applies to politicians who were introduced by the change. Has the development towards the centralization of the policy-making process brought what the creators intent to do? Has it brought an increase of the EU's relative military power and thus balance to the US increasing military power as neorealists expect? Moreover, it would make sense to extend a study of institutional design of the CFSP to further institutional dimensions with an application of the same theories of international relations. It would be then possible to find out if there are one or more theories that can offer a valid explanation of the whole institutional design of the CFSP after the adoption of the Lisbon treaty.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

Knižné zdroje

BINDI, F. European Union Foreign Policy: A Historical Overview. In BINDI, F. (ed.) *The Foreign Policy of the European Union*. Washington, D.C.: Brookings Inst. Press, 2010, pp.13-41. ISBN 978-0-8157-0140-8.

CAMERON, F. *An Introduction to European Foreign Policy*. 2nd ed. Abingdon: Routledge, 2007, pp. 320. ISBN 978-0415599238.

GIUMELLI, F. *How EU sanctions work: A new narrative*. Paris: EU Institute for Security Studies, 2013, pp.46. ISBN 978-92-9198-225-7.

DOVER, R. From CFSP to ESDP: the EU's Foreign, Security and Defence Policies. In CINI, M. *European Union Politics*. 3rd ed. New York: Oxford University Press, 2009, pp.239-257. ISBN 978-0-19-954863-7.

DRULÁK, P. *Teorie mezinárodních vztahů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, s. 244. ISBN 80-7178-725-6.

ELGSTRÖM, O. – BJURULF, B. Negotiating transparency: The role of institutions. In ELGSTRÖM, O. – JÖNSSON, C. (eds.). 2005. *European Union Negotiations. Processes Networks and Institutions*. London and New York: Routledge, pp. 45-62. ISBN 978-0-415-550003-1.

FIERKE, K.M. Constructivism. In DUNNE, T. - KURKI, M. a SMITH, S. (eds.) *International Relations Theories: Discipline and Diversity*. Oxford: Oxford University Press, 2007, pp. 166-183. ISBN 9780199298334.

HASENCLEVER, A. – MAYER, P. – RITTBERGER, V. [preložil PŠEJA, P.]. *Teorie mezinárodních režimů*. Vyd. 1. Brno: Centrum strategických studií, 2005, s. 214. ISBN 80-903333-4-6.

HOWORTH, J. The EU's CSDP- towards a strategic approach. In HILL, C. – SMITH, M. (eds.) *International Relations and the European Union*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press. 2011, pp. 197-225. ISBN 978-0-954480-6.

KARLAS, J. *Forma mezinárodních institucí: teoretická analýza*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2008, s. 206. ISBN 978-80-246-1433-5.

KEUKELEIRE, S. – MACNAUGHTAN, J. *The Foreign Policy of the European Union*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008, pp. 374. ISBN 978-1-4039-4722-2.

KEOHANE, R. O. *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. Princeton: Princeton University Press, 1984, pp. 290. ISBN 0-691-07676-6.

MEARSHEIMER, J. Structural Realism In: DUNNE, T.- KURKI, M. a SMITH,S.,(eds.) *International Relations Theories: Discipline and Diversity*. Oxford: Oxford University Press, 2007, pp. 71-88. ISBN 9780199298334.

PIRIS, J- C. *The Lisbon Treaty: a legal and political analysis*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, pp. 426. ISBN 978-0-521-19792-2.

POLLACK, M. A. The New Institutionalism and European Integration. In WIENER, A. – DIEZ, T. *European Integration Theory*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, pp.125-143. ISBN 978-0-19-922609-2.

RISSE, T. Social Constructivism and European Integration. In WIENER, A. – DIEZ, T. *European Integration Theory*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, pp.144-157. ISBN 978-0-19-922609-2.

RITTBERGER, V. – ZANGL, B. *International Organization: Polity, Politics and Policies*, New York: Palgrave Macmillan, 2006, pp. 264. ISBN 978-0333721292.

REUS-SMIT C. Constructivism. In BURCHILL, S. et al. *Theories of International Relations*. 3rd ed. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2005, pp. 188- 212. ISBN 978-1-4039-4865-6.

ROSAMOND, B. *Theories of European Integration*. 1st ed. Houdmills: Palgrave, 2000, pp. 240. ISBN 0-312-23120-2.

ROSAMOND, B. New Theories of International Integration. In CINI, M. *European Union Politics*. 3rd ed. New York: Oxford University Press, 2009, pp.104-122. ISBN 978-0-19-954863-7.

SMITH, S. Introduction: Diversity and Disciplinarity in International Relations Theory. In DUNNE, T. - KURKI, M. a SMITH, S. (eds.). *International Relations Theories: Discipline and Diversity*. Oxford: Oxford University Press, 2007, pp. 71-88. ISBN 9780199298334.

TONRA B. – CHRISTINASEN T. The study of EU foreign policy: between international relations and European studies In TONRA B. – CHRISTINASEN T. (eds.) *Rethinking European Union foreign policy*. Manchester: Manchester University Press, 2004, pp. 1-10. ISBN 978-0719060021.

VANHOONACKER, S. The Institutional framework. In HILL, C. – SMITH, M. (eds.) *International Relations and the European Union*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press. 2011, pp. 75-100. ISBN 978-0-954480-6.

VEROLA, N. The New EU Foreign Policy under the Treaty of Lisbon. In BINDI, F. (ed.) *The Foreign Policy of the European Union*. Washington, D.C.: Brookings Inst. Press, 2010, pp.41-50. ISBN 978-0-8157-0140-8.

WALT, S. M. *The Origins of Alliances*. Ithaca: Cornell University Press, 1978, pp. 262-286. ISBN 0-8014-2054-7.

WALTZ, K. N. *Theory of International Politics*. 1st ed. Boston: McGraw-Hill, 1979, pp. 251. ISBN 0-07-554852-6.

WALLACE, H. An Institutional Anatomy and Five Policy Modes. In WALLACE, H. S.- POLLACK, M. A. – YOUNG, A.R. *Policy-making in the European Union*. 6th ed. Oxford: Oxford University Press, 2010, pp. 69-106. ISBN 978-0-19-954482.

WIENER, A. - DIEZ, T. Introducing the Mosaic of Integration Theory. In WIENER, A. – DIEZ, T. *European Integration Theory*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, pp.1-22. ISBN 978-0-19-922609-2.

ZEHFUSS, M. (2002) *Constructivism in International Relations: the politics of reality*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, pp. 312. ISBN 978-0521815444.

Odborné články a štúdie z časopisov

HYDE-PRICE, A. 'Normative' power Europe: a realist critique. *Journal of European Public Policy*, 2006, Vol. 13, Issue 2. pp. 217-234.

KOENIG- ARCHIBUGI, M. Explaining Government Preferences for Institutional Change in EU Foreign and Security Policy. *International Organization* 58, 2004, pp. 137-174.

KOREMENOS, B. - LIPSON, C. – SNIDAL, D. The Rational Design of International Institutions. *International Organization*, 2001, Vol. 55, No. 4, pp. 761-799.

KOREMENOS, B. When, What, and Why Do States Choose To Delegate? *Law and Contemporary Problems*, 2008, Vol.71: 151, pp.151- 192.

POSEN, R. B. ESDP and the Structure of World Power. *The International Spectator: Italian Journal of International Affairs*, 2004, Vol. 39, Issue 1, pp.5-17.

RISSE, T. To Euro or Not to Euro? The EMU and Identity Politics in the European Union, *European Journal of International Relations*.1999, Vol. 5, No. 2, pp. 147- 187.

RYNNING, S. Realism and the Common Security and Defence Policy. *Journal of Common Market Studies*, 2011, Vol. 49, No. 1, pp. 23-42.

SNIDAL, D. Coordination versus Prisoners' Dilemma: Implications for International Cooperation and Regimes. *The American Political Science Review*, 1985, Vol. 79, No.4, pp. 923- 942.

STEIN, A. A. Coordination and collaboration: regimes in an anarchic world. *International Organization*, 1982, Vol. 36, No. 2, pp. 299-324.

TALLBERG, J. The Power of the Presidency: Brokerage, Efficiency and Distribution in EU Negotiations. *Journal of Common Market Studies*, 2004, Vol. 42, No.5, pp. 999-1022.

TALLBERG, J. Explaining the institutional foundations of European Union negotiations. *Journal of European Public Policy*, 2010, Vol. 17, No. 5, pp. 633-647.

WAGNER, W. Why the EU's common foreign and security policy will remain intergovernmental: a rationalist institutional choice analysis of European crisis management policy. *Journal of European Public Policy*, 2003, Vol. 10, No 4, pp. 576–595

WENDT, A. Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics, *International Organization*, 1992, Vol. 46, No. 2, pp. 391-425

Odborné články a štúdie z internetu

AVERY, G. The people's project? The new EU Treaty and the prospects for future integration. *Challenge Europe* . [online]. Issue 17, 2007, pp. 17-26. [cit. 2013-12-25].

Dostupné na:

<http://www.proyectos.cchs.csic.es/euroconstitution/library/working%20papers/EPC%202007b.pdf>

CHECKEL, J. T. *Constructivist approaches to European Integration*. Working paper. [online] No. 6. Oslo: ARENA and Department of Political Science. University of Oslo, February 2006, pp.41 [cit. 2013-30-1241]. Dostupné na: http://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-publications/workingpapers/working-papers2006/wp06_06.pdf

DIJKSTRA, H. *The Institutional Design of Peacekeeping Organizations: United Nations, NATO and the European Union*. [online] 2010 [cit. 2013-27-12]. Dostupné na: http://www.fdcw.unimaas.nl/staff/files/users/274/paper_dijkstra_UACES_ECPR.pdf

DRENT, M. – ZANDEE, D. *Breaking Pillars: Towards a civil-military security approach for the European Union* [online]. Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael', 2010, pp. 97 [cit. 2013-12-27]. Dostupné na http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20100211_breaking_pillars.pdf

Restrictive measures [online]. Brussels: European Commission, 2008, pp. 13 [cit. 2013-12-27]. Dostupné na: http://eeas.europa.eu/cfsp/sanctions/docs/index_en.pdf

JUNCOS, A. E. – POMORSKA, K. Playing the Brussels game: Strategic socialization in The CFSP Council Working Groups. *European Integration online Papers* [online]. 2006, Vol.10, No.11, pp. 17. [cit. 2013-10-10]. Dostupné na: <http://eiop.or.at/eiop/texte/2006-011a.htm>

GEBERT, K. *Shooting in the dark? EU sanctions policies* [online]. European Council on Foreign Relations: e CFR.eu, pp. 12. 2013 [cit. 2013-12-27]. Dostupné na: http://ecfr.eu/page/-/ECFR71_SANCTIONS_BRIEF_AW.pdf

HALL, P.A.- TAYLOR, R.C.R. *Political Science and the Three New Institutionalisms*. MPIFG Discussion paper [online]. No. 96/6, 1996, pp. 32 [cit. 2013-11-30]. Dostupné na: http://www.mpifg.de/pu/mpifg_dp/dp96-6.pdf

KREUTZ, J. *Hard Measures by a Soft Power? Sanctions Policy of the European Union 1981-2004*. [online] Paper No. 45. Bonn: Bonn International Center for Conversion, 2005, 55 pp. [cit. 2013-12-27]. Dostupné na: http://www.bicc.de/uploads/tx_bicctools/paper45.pdf

RISSE, T. European Institutions and Identity Change: What Have We Learned? Paper prepared for Richard Herrmann, Marilyn Brewer, and Thomas Risse (eds.), *Identities in Europe and the Institutions of the European Union* (Lanham MD: Rowman & Littlefield, forthcoming) [online]. Berlin: Freie Universität Berlin, 2003, 29 pp. [cit. 2013-10-10].

Dostupné na: http://userpage.fu-berlin.de/~atasp/texte/030730_europeaninstandidentity_rev.pdf

WIENER, A. Constructivist Approaches in International Relations Theory: Puzzles and Promises. *Constitutionalism Webpapers* [online]. No 5, 2006, pp. 27 [cit. 2013-10-10]

Dostupné na: <http://www.uni-muenster.de/Politikwissenschaft/Doppeldiplom/docs/Wiener.pdf>

WESSEL, R. A. *The Constitutional Unity of the European Union: The Increasing Irrelevance of the Pillar Structure?* [online]. 2009, pp. 283-306. [cit. 2013-12-27].

Dostupné na: <http://www.utwente.nl/mb/pa/research/wessel/wessel46.pdf>

Ďalšie internetové zdroje

About CSDP - The Berlin Plus Agreement. [online] [cit. 2014-4-1]. Dostupné na: <http://eeas.europa.eu/csdp/about-csdp/berlin/>

BILČÍK, V. Zahraničnú politiku EÚ otestuje až väčšia kríza. In *Euroactiv.* [online] 11.11.2010 [cit. 2012-13-11]. Dostupné na: <http://www.euractiv.sk/obrana-a-bezpecnost/interview/zahranicnu-politiku-eu-otestuje-az-vacsia-kriza-016211>

Countries. [online] [cit. 2014-1-4]. Dostupné na: http://www.nato.int/cps/en/natolive/nato_countries.htm

Členské štáty Európskej únie. [online] [cit. 2013-10-13]. Dostupné na: http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/index_sk.htm

EEAS. *Čo robíme.* [online] [cit. 2013-11-3]. Dostupné na: http://www.eeas.europa.eu/what_we_do/index_sk.htm

European External Action Service. [online] [cit. 2013-11-3]. Dostupné na: http://eeas.europa.eu/background/organisation/index_en.htm

EEAS Review. [online] July 2013 [cit. 2013-12-5]. Dostupné na:
http://eeas.europa.eu/library/publications/2013/3/2013_eeas_review_en.pdf

European Union Consolidated Versions of the Treaty on European Union of the Treaty Establishing the European Community. Official Journal of the European Union, C 321 E/3.[online] 29.12.2006 [cit. 2013-10-19]. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:EN:pdf>

EUROPEAN PARLIAMENT. *Parliamentary questions*. [online]. 26.1.2010 [cit. 2014-01-02]. Dostupné na <http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2009-5998&language=EN>

Európska Ústava. In: *Euroactiv* [online] 3.7.2006 [cit. 2013-12-5]. Dostupné na:
http://www.euractiv.sk/buducnost-eu/zoznam_liniek/europska-ustava

Európska služba pre vonkajšiu činnosť. [online] [cit. 2013-11-3]. Dostupné na:
http://www.eeas.europa.eu/background/organisation/index_sk.htm

Fresh Thinking...In Numbers [online]. Foundation for European progressive studies. No. 02/2012. 2012 [cit. 2014-01-02]. Dostupné na: <http://www.feps-europe.eu/assets/2db03e6e-40e0-48db-85d8-af1f68963044/in-numbers.pdf>

GAC: *General Affairs*. [online] [cit. 2013-10-13]. Dostupné na:
<http://www.eu2013.ie/ireland-and-the-presidency/the-eu-and-policy-areas/general-affairs/>

MZV SR. *Zmluva o Európskej únii. Zmluva o fungovaní Európskej únie*. [online] 2008 [cit. 2013-10-04]. Dostupné na:
[http://www.mzv.sk/App/WCM/media.nsf/vw_ByID/ID_3B704251D03F1D46C1257674002F6340_SK/\\$File/Zmluva_o_EU.pdf](http://www.mzv.sk/App/WCM/media.nsf/vw_ByID/ID_3B704251D03F1D46C1257674002F6340_SK/$File/Zmluva_o_EU.pdf)

NATO Member Countries. [online] [cit. 2014-1-4]. Dostupné na: http://europa.eu/about-eu/countries/index_en.htm

Neutrálne krajiny sú proti jednotnej obrane. In *Euroactiv*. [online] 09.12.2003 [cit. 2014-1-4]. Dostupné na: <http://www.euractiv.sk/obrana-a-bezpecnost/clanok/neutralne-krajiny-su-proti-jednotnej-obrane>

RADA EU. *Zoznam prípravných orgánov Rady* [online]. 12111/1/13 REV 1, 10.7.2013 [cit. 2013-12-5]. Dostupné na:

<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=CS&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST%2012111%202013%20REV%201&r=http%3A%2F%2Fregister.consilium.europa.eu%2Fpd%2Fcs%2F13%2Fst12%2Fst12111-re01.cs13.pdf>

RADA EU. Rozhodnutie Rady z 22.1.2001 o zriadení Politického a bezpečnostného výboru (2001/78/SZBP) *Úradný vestník Európskej únie* [online]. 18/zv, 1. 30.1.2001 [cit. 2013-10-10]. [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:18:01:32001D0078:SK:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:18:01:32001D0078:SK:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:18:01:32001D0078:SK:PDF)

Standard eurobarometer 68: Public opinion in the European Union (autumn 2007)

[online] Brussels: European Commission, December 2007 [cit. 2013-12-20]. Dostupné na:

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb68/eb_68_en.pdf

Standard eurobarometer 67: Public opinion in the European Union (spring 2007). [online]

Brussels: European Commission, June 2007 [cit. 2013-12-20]. Dostupné na:

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb67/eb67_en.pdf

Standard eurobarometer 66: Public opinion in the European Union (autumn 2006).

[online] Brussels: European Commission, December 2006 [cit. 2013-12-20]. Dostupné na:

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb66/eb66_en.pdf

Standard eurobarometer 65: Public opinion in the European Union (spring 2006). [online]

Brussels: European Commission, July 2006 [cit. 2013-12-20]. Dostupné na:

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb65/eb65_en.pdf

Standard eurobarometer 64: Public opinion in the European Union (autumn 2005).

[online] Brussels: European Commission, December 2005 [cit. 2013-12-20]. Dostupné na:

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb64/eb64_fr.pdf

Standard eurobarometer 63: Public opinion in the European Union (spring 2005). [online]

Brussels: European Commission, July 2005 [cit. 2013-12-20]. Dostupné na:

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb63/eb63_en.pdf

Standard eurobarometer 62: Public opinion in the European Union (autumn 2004). [online]. Brussels: European Commission, December 2004 [cit. 2013-12-20]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf

Standard eurobarometer 61: Public opinion in the European Union (spring 2004). [online] Brussels: European Commission, May 2004 [cit. 2013-12-20]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb61/eb61_de.pdf

Standard eurobarometer 60: Public opinion in the European Union (autumn 2003). [online] Brussels: European Commission, December 2003 [cit. 2013-12-20]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb60/eb60_rapport_standard_en.pdf

Standard eurobarometer 59: Public opinion in the European Union (spring 2003). [online] Brussels: European Commission, July 2003 [cit. 2013-12-20]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb59/eb59_rapport_final_en.pdf

Standard eurobarometer 58: Public opinion in the European Union (autumn 2002). [online]. Brussels: European Commission, December 2002 [cit. 2013-12-20]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb58/eb58_en.pdf

Standard Eurobarometer 57: Public opinion in the European Union (spring 2002). [online] Brussels: European Commission, October 2002 [cit. 2013-12-20]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb57/eb57_en.pdf

Standard eurobarometer 56: Public opinion in the European Union (autumn 2001). [online]. Brussels: European Commission, April 2002 [cit. 2013-12-20]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb56/eb56_en.pdf

Standard eurobarometer 55: Public opinion in the European Union (spring 2001). [online] Brussels: European Commission, October 2001. [cit. 2013-12-20]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb55/eb55_en.pdf

Standard eurobarometer 54: Public opinion in the European Union (autumn 2000) [online]. Brussels: European Commission, April 2001 [cit. 2013-12-20]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb54/eb54_en.pdf

Standard eurobarometer 53: Public opinion in the European Union (spring 2000) [online]. Brussels: European Commission, October 2000 [cit. 2013-12-20]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb53/eb53_en.pdf

STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE Data Portal: *Military expenditure*. [databáza online] [cit. 2013-11-11]. Dostupné na: <http://portal.sipri.org/publications/pages/expenditures/country-search>

The Amsterdam Treaty. [online] 1999 [cit. 2012-06-08]. Dostupné na: <http://www.eurotreaties.com/amsterdamtreaty.pdf>

The Maastricht Treaty. [online] 1992 [cit. 2012-06-03]. Dostupné na: <http://www.eurotreaties.com/maastrichtec.pdf>

WORLD BANK. Data: *GDP*. [online] [cit. 2013-11-20]. Dostupné na: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?page=1>

WORLD BANK. Data: *Land area*. [online] [cit. 2013-11-20]. Dostupné na: <http://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.TOTL.K2>

WORLD BANK. Data: *Population*. [online] [cit. 2013-11-20]. Dostupné na: <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>

SCHVÁLENÝ PROJEKT DIPLOMOVEJ PRÁCE

Univerzita Karlova v Prahe

Fakulta Sociálních věd

Odbor mezinárodních vztahov

Projekt diplomovej práce

Téma: Medzivládny charakter spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky EÚ optikou teórií európskej integrácie

Bc. Katarína Bezáková

Školiteľ: Doc. PhDr. Jan Karlas, MA., Ph.D.

Akademický rok: 2012/13

- **voľba témy**

Vo svojej diplomovej práci by som sa chcela venovať vysvetleniu rozdielnosti v miere Európskej integrácie v rozličných politikách a to pomocou vybraných teórií európskej integrácie.

Na jednej strane stojí oblasť ekonomickej integrácie- jednotný európsky trh a do určitej miery aj hospodárska a menová únia – ktorá funguje na tzv. komunitárnej metóde, čiže členské krajiny preniesli v tejto oblasti výkon svojej suverenity na nadnárodnú úroveň. Na druhej strane však stojí oblasť zahraničnej a bezpečnostnej politiky (SZBP), ktorá dodnes na rozdiel od vyššie spomenutej oblasti funguje na medzivládnom prístupe – nadnárodné inštitúcie majú pri tvorbe politiky malú alebo žiadnu silu, dominantné sú vlády členských štátov.

Cieľom práce bude preto vysvetliť rozdielnosť v miere integrácie a to pomocou vybraných teórií európskej integrácie, z racionalistického ako aj kulturalistického prúdu, nakoľko práve účelom teórií je porozumenie a vysvetlenie javov.

- zdôvodnenie výberu a významu zvolenej témy, cieľ práce a výskumná otázka.

Dnes sme svedkami toho, že Európska Únia (EÚ) je najväčším svetovým trhom, čím sa stáva úspešným ekonomickým globálnym hráčom (Guibernau, 2011) a tiež „civilná supervelmoc“ s pol miliardy obyvateľov. Tento veľký ekonomický vplyv EÚ nebol zatiaľ prenesený do sféry spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky⁵⁴, nemožno tak dodnes hovoriť o tzv. prelievaní – „spill-over“, ktoré predpovedajú neo-funkcionalisti. Napriek tomu EÚ by mala potenciál byť výrazným pólom svetovej politiky, nakoľko spoločne vydáva na obranu viac ako Rusko alebo Čína.⁵⁵ Zmluvy z Maastrichtu, Amsterdamu ani Nice však nedokázali výrazne zredukovať medzivládny prístup v tejto oblasti a posun smerom k „Brusselizácii“ SZBP je pomalý. (Dover 2010: 240). Lisabon prináša 2 hlavné inovácie – Vysokú predstaviteľku pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku, ministerku zahraničia, ktorá má vyjadrovať spoločný hlas Únie k čomu jej má dopomáhať Služba pre vonkajšiu činnosť.⁵⁶ Medzinárodné problémy v svetovej politike vyžadujúce si jednotné stanovisko či akciu však poukazujú nie raz na nejednotu v postojoch jednotlivých kľúčových aktérov EÚ. V poslednej dobe sa tento fenomén prejavil najmä v postoji k arabskej jari.⁵⁷ Dnešná SZBP je preto charakterizovaná či už ako silný „*intergovernmentalizmus*“ (Wallace, 2011) alebo intenzívny „*transgovernmentalism*“ (Dover, 2010: 432). O EÚ môžeme tak dnes hovoriť ako o „*ekonomickom obrovi ale politickom trpaslíkovi*.“ (Dinan, 2010: 545). I keď pri dnešnej kríze eurozóny je aj prvá časť vety otázna. Vysvetlenie rozdielnej miery delegovania právomocí v spomínaných

---

⁵⁴ Dover R., 2010: 255

⁵⁵ Karásek, T. 2011. dostupný k 7.6.2012 na: <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/clanek/tomas-karasek-vahavy-postoj-k-arabskemu-jaru-oslabuje-rolu-eu-v-regionu-009406>

⁵⁶ http://europa.eu/pol/cfsp/index_sk.htm

⁵⁷ Karásek, T. 2011. dostupný k 7.6.2012 na: <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/clanek/tomas-karasek-vahavy-postoj-k-arabskemu-jaru-oslabuje-rolu-eu-v-regionu-009406>

politikách na nadnárodnú úroveň je podľa môjho názoru aktuálnou témou a preto si za cieľ diplomovej práce kladiem odpovedať na nasledujúcu výskumnú otázku: ***Prečo v oblasti zahraničnej a bezpečnostnej politiky dodnes dominuje medzivládny prístup- prečo si členské krajiny ponechávajú v tejto oblasti výkon svojej suverenity?*** (vo vzťahu k hospodárskej integrácii – jednotný trh a čiastočne menová a hospodárska únia). Nakoľko práca pre zodpovedanie otázky bude využívať rôzne aj súťaživé teórie európskej integrácie, môže byť v neposlednom rade vnímaná ako príspevok k ohodnoteniu empirickej výstižnosti rozličných aj súťažiacich perspektív v rámci tejto disciplíny.

- teoretické ukotvenie

V práci budem vychádzať z liberálneho medzivládneho prístupu a konštruktivismu ako teórií, ktoré zahŕňajú racionalistický ako aj kulturalistický prístup. Okrem toho konštruktivismus a racionalizmus „v súčasnosti predstavujú hlavné prvky diskusie v rámci štúdia medzinárodných vzťahov“. (Katzenstein, Keohane, Krasner 1998:646)

Racionalizmus: Liberálny medzivládny prístup – A. Moravcsik⁵⁸

Okolnosti, za ktorých vlády delegujú suverenitu na nadnárodnú úroveň vysvetľuje pomocou medzivládneho vyjednávania, 2 úrovňovou hrou. Autor vychádza z 3 predpokladov. V prvom rade, štát sa chová ako racionálny aktér, náklady a výnosy ekonomickej previazanosti sú tak primárnymi determinantmi národných preferencií. (Moravcsik, 1993 :480). Štát nie je „black-box“ ale cez domáci konflikt, kedy jednotlivé sociálne skupiny artikulujú svoje preferencie, vytvára svoje národné preferencie, ktoré sú primárne určené obmedzením a možnosťami uvalenými ekonomickou previazanosťou. (s.481). V druhom stupni vlády agregujú tieto preferencie a idú do medzištátneho jednanja. Intenzita národných preferencií určuje chovanie štátu vo vyjednávaní. (s.481). Spolupráca prichádza ak sa ňou eliminujú externality medzinárodných politik (dosiahnu niečo čo by bez spolupráce nedosiahli) (s.485). Tam kde sú vklady a zisky alternatívnej politiky roztrúsené, nejednoznačné alebo bezvýznamné a risk je malý, spoločenský nátlak na vlády je menší. Za takýchto podmienok majú potom politici viacero možností v rokovacích stratégiách a pozíciách, čím sa zvyšuje ich vyjednávajúca moc a môžu dosiahnuť viac. (s.488). Štáty sa chovajú tak na základe svojich preferencií a moci. (s.497). Nakoniec prichádza inštitucionálne vytváranie - vlády delegujú moc na medzinárodné inštitúcie aby vyriešili problémy kolektívneho jednanja, zvyšujú kredibilitu spoločných záväzkov.

Kulturalistický prístup: Konštruktivismus - T. Risse et al.⁵⁹

Konštruktivisti alebo sociálni konštruktivisti (T. Risse, 1998: 154) na rozdiel od racionalistov nechápu integráciu ako výsledok záujmov tvorených na základe ich materiálneho poňatia – ekonomického alebo geopolitického ale naopak kladú dôraz na nemateriálne, viac idealistické determinanty. Vychádzajú z predpokladu vzájomného konštruovania „agents“ a sociálnej štruktúry, v ktorej sa nachádzajú. (Risse, 2004: 160)

⁵⁸ Moravcsik, A.: 1993 dostupné k 8.6.2012 na <http://www.princeton.edu/~amoravcs/library/preferences1.pdf> ,

⁵⁹ Dostupné na <http://www2.ihis.aau.dk/political-economy/Artikler/Risse%20-%20to%20Euro%20or%20not%20to%20Euro.pdf>

Sociálne prostredie, v ktorom sa nachádzame utvára nás a naše identity a naopak. (tamtiež, 161). Konštruktivisti sa preto koncentrujú na sociálne identity ako determinanta záujmov aktérov. (tamtiež, 163). Rozlišujú 2 druhy identít – národno-štátne identity, ktoré sa pod vplyvom integrácie europeizujú a potenciálna spoločná európska identita- rozšírené vnímanie spolupatričnosti k Európskej entite, ktorá je výsledkom identifikácie s EU. (Risse, 1998: 156) Proces europeizácie môže prebehnúť v rozličnej miere aj forme (tamtiež: 157). Čo je dôležité tieto identity sa navzájom nevyklučujú, naopak koexistujú a navzájom sa dopĺňajú. (Risse, 2004: 167) Prístup národných vlád vo vyjednávaniach o EU je potom utváraný spôsobom ako ich populácie alebo elity vzťahujú seba k EU. Vnímanie spolupatričnosti k európskej entite je tak hlavným determinantom záujmov vlád a následne voľby politik voči EU integrácii. (Risse, 2001, 166)

- metodológia a operacionalizácia

Výskumnou otázkou je otázka je: *Prečo v oblasti zahraničnej a bezpečnostnej politiky dodnes dominuje medzivládny prístup- prečo si členské krajiny ponechávajú v tejto oblasti výkon svojej suverenity* vo vzťahu k hospodárskej integrácii – jednotný trh a čiastočne menová a hospodárska únia?

- závislá premenná: rozdielnosť v delegovaní právomocí na nadnárodnú úroveň medzi SZBP a EKO integráciou. Budem brať do úvahy inštitucionálnu dimenziu - formálne, inštitucionálne nastavenie jednotlivých politik – SZBP a hospodársku integráciu v oblasti jednotného trhu a čiastočne menová a hospodárska únia. Budem skúmať právomoci jednotlivých orgánov EU- Komisie, Parlamentu, Európskeho súdneho dvora (ako nadnárodných telies) a Rady Európy (ako medzivládneho prvku) pri tvorbe týchto politik.

- vychádzajúc z vyššie spomenutých teórií som si zvolila nasledujúce nezávislé premenné:

Liberalizmus, nakoľko A. Moravcsik vysvetľuje integráciu cez analýzu národných záujmov, rozhodla som sa tak pre premennú: *politická zhoda* členských štátov (= rovnaké/ rozdielne záujmy)

– premenná o politickej zhode/nezhode záujmov si vyžaduje identifikovať vlády, ktoré majú tendenciu byť odchyľovať sa od ostatných so svojimi preferenciami pokiaľ ide o rozličné medzinárodné problémy. Zvolila som si preto hlasovanie vo Valnom zhromaždení UN ako prostredníka k zisteniu zhody/nezhody záujmov krajín, pretože práve UN hlasuje o množstve najpálčivejších medzinárodných problémoch svetovej politiky, ktoré môžu byť nakoniec aj témou rozhodnutí v SZBP. Práve tu sa tak ukážu rozličné/spoločné záujmy.

Budem brať do úvahy tie stretnutia, ktoré hlasovali o problémoch týkajúcich sa zahraničnej/ bezpečnostnej politiky vo svete. Do úvahy budem brať plenárne stretnutia od roku 2007, kedy prebehlo posledné rozšírenie a Únia sa stala dnešnou 27čkou. V sledovanom období prebehlo 5 stretnutí Valného zhromaždenia (62nd – 66th). Skúmať budem ako hlasovali MS – proti/za/zdržali sa a ako sa hlasovanie zhoduje medzi

jednotlivých členských štátov o vybraných problémoch. Na základe toho bude schopná určiť mieru politickej zhody medzi členmi EU. Nízka miera zhody politických preferencií medzi členskými štátmi bude indikovať prekážku v delegovaní právomocí na EU v oblasti SZBP a bude teda vysvetlením rozdielu miery integrácie v spomínaných oblastiach (SZBP x jednotný trh, čiastočne menová únia). Naopak väčšia zhoda bude indikovať podporu delegácie právomocí na nadnárodnú úroveň v oblasti SZBP. Zdrojom dát mi budú slúžiť oficiálne záznamy z hlasovania o jednotlivých rezolúciách dostupné na oficiálnej stránke UN.

- Konštruktivizmus → 3.) *európska identita* – europeizácia národných identít/ nadnárodná identita.

- operacionalizácia si vyžaduje spoľahnúť sa na prieskumy verejnej mienky týkajúcich sa postojov verejnosti voči európskej integrácii. Totiž ako poukazuje T. Risse (2001) politické elity sa snažia presadzovať idey so snahou získať moc alebo vo vláde, čiže verejná mienka obmedzuje chovanie, kroky politických elít. Štandardným zdrojom postojov verejnosti voči ÉU je tzv. Eurobarometer, ktorý sa robí pravidelne vo všetkých členských štátoch pre Európsku Komisiu. V prvom rade budem čerpať z Eurobaromentera, ktorý bol post volebným prieskumom z roku 2009⁶⁰, pretože práve ten zisťoval *Postoje voči Európe a vplyv euroskeptizmu*. Do úvahy budem brať odpovede na nasledujúce otázku/y:

QK7: Pre každú z nasledujúcich tvrdení povedzte či skôr korešponduje alebo skôr nekorešponduje s Vaším postojom alebo vašim názorom:

1. verím inštitúciám EU
2. cítim sa ako občan EU
3. členstvo mojej krajiny v EU je dobrá vec
4. cítim sa byť oddaný svojej krajine
5. cítim sa byť oddaný Európe

Taktiež budem čerpať z najnovšieho Eurobarometra 76 z roku 2011⁶¹, kde ma budú zaujímať odpovede na nasledujúce otázky:

QA10,6. Chcela by som sa Vás spýtať ako veľmi veríte v určité inštitúcie. Pre každú z nasledujúcich inštitúcií mi prosím povedzte či máte tendenciu v ňu veriť alebo neveriť.

- 10.6. národné vlády
- 10.7 národný parlament
- 10.8 Európska Únia,
- 10.9 UN
- 10.10 Regionálne alebo lokálne verejné authority

---

⁶⁰ Post-electoral survey 2009. Report. s. 64-7, [online], dostupné na: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_320_en.pdf , 10.9.2012

⁶¹ Standard Eurobarometer 76, Tables of results. 2011, [online], dostupné na: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb76/eb76_tablesresults_en.pdf, 13.9.2012

QA11. Vo všeobecnosti spája sa ti EU s veľmi pozitívnym, skôr pozitívnym, neutrálnym , skôr negatívnym alebo veľmi negatívnym dojemom?

Dôvera v EÚ ako aj vnímanie EU ovplyvňuje Európsku identitu, preto som si vybrala aj vyššie spomenuté otázky. Predpokladám, že čím vyššia dôvera v inštitúcie EU a čím pozitívnejšie vnímanie EU tým viac europeizované identity , čo následne ovplyvňuje aj ochotu vlád delegovať výkon suverenity v ďalších oblastiach, nie len ekonomickej. Naopak, čím väčšia dôvera v národné inštitúcie a negatívnejšie vnímanie EÚ bude indikovať nižšiu europeizáciu národných identít čo negatívne ovplyvní ochotu vlád delegovať výkon suverenity.

Súčasne sa pozriem aj na odpovede na otázku Q12: Čo pre Vás znamená EU? Mier; ekonomická prosperita; nezamestnanosť; demokracia; sociálna ochrana; sloboda cestovať, študovať, pracovať kdekoľvek v EU; kultúrna rôznorodosť; strata vlastnej kultúrnej identity. Tiež ma bude zaujímať odpoveď na otázku QA20,4: pre každú z nasledujúcich oblastí, myslíte si, že rozhodnutia by mali byť robené národne alebo spoločne v rámci EU? - obrana a zahraničné veci; boj s terorizmom; boj s nezamestnanosťou; zníženie verejného dlhu.

Odpoveďami na tieto otázky budem schopná určiť obsah prípadnej identifikácie s EU, (či je to pre nich skôr identifikácia s ekonomickou integráciou alebo politickou).

Na základe týchto dát budem schopná určiť do akej miery je verejnnosť jednotlivých štátov identifikovaná s EÚ a aj čo je obsahom tejto identifikácie- s akou EU je vlastne identifikovaná. Vychádzajúc z konštruktivismu nízka identifikácia s EU/Európou bude znamenať skôr vyššiu neochotu jednotlivých vlád podporiť presun výkonu suverenity na nadnárodnú úroveň a bude preto vysvetlením ešte stále medzivládneho charakteru SZBP. Naopak, vyššia identifikácia s Európou bude indikovať aj vyššiu ochotu preniesť kompetencie na EU. Súčasne väčšia identifikácia s EU ako ekonomickou a nie politickou integráciou bude vysvetlením rozdielu miery integrácie týchto politik.

V práci budem schopná vyššie opísaným postupom určiť, ktorá z uvedených teórií dokáže vysvetliť proces ne/delegovania právomocí na ES/EÚ v oblasti SZBP a tak má najväčší vplyv na jej súčasný charakter, čím zodpoviem v úvode stanovenú výskumnú otázku: prečo v oblasti zahraničnej a bezpečnostnej politiky dodnes dominuje medzivládny prístup, prečo si členské krajiny ponechávajú veľkú mieru výkonu svojej suverenity, vo vzťahu k hospodárskej integrácii – jednotný trh a čiastočne menová a hospodárska únia.

- kritika zdrojov

Vysvetleniu a porozumeniu procesu európskej integrácie ako takej sa venuje rada teoretikov rôznych teoretických smerov. K analýze spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky prispela takmer každý z hlavných prúdov teórií európskej integrácie. Tejto téme sa venuje niekoľko akademikov zo zahraničnej spisby, pričom v domácej táto téma absentuje. Autori sa zameriavajú najmä na pochopenie a vysvetlenie vzniku projektu spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky ako takej. B. Posen (2004: 17) vysvetľuje vznik SZBP z pohľadu neorealismu ako dôsledok systémových determinantov - vyvažovania hegemonického pozície USA po skončení Studenej vojny, ale len jeho slabú formu.

A. Hyde-Price (2006) predstavuje tiež neorealistickej / štrukturálnej pohľad, pričom okrem zmeny v distribúcii moci v podobe vzniku unipolárneho sveta, zdôrazňuje, že SZBP sa vytvorila aj v dôsledku vzniku multipolárnej Európy. V takom kontexte Úniu slúži členom ako spoločný nástroj pre formovanie vonkajších podmienok kombináciou hard a soft power. (Price, 2006)

S. Rynning (2011: 23) zas vysvetľuje vznik projektu z pohľadu klasického realizmu ako odpoveď na medzinárodne mocenské tendencie, ale najmä tiež ako inštitucionalizáciu slabosti európskych národných štátov.

M. Smith (2004) analyzuje rozvoja SZBP z pohľadu viacúrovňového vládnutia. Autor skúma procesy, ktorými vládne mechanizmy ovplyvňujú domácu politickú kultúru členských štátov a ako interakcie domácich politikov a vládnych mechanizmov vytvárajú politický výsledok.

M. Koenig-Archibugi (2004: 137) sa vo svojej práci zameriava na rozdiel v ochote vlád vtedy ešte 15tich členských štátov EU delegovať výkon suverenity v oblasti zahraničnej a bezpečnostnej politiky na nadnárodnú úroveň. Rozdielnosť národných preferencií vysvetľuje faktormi rozličných škôl medzinárodných vzťahov. Skúma relatívny mocenský potenciál, záujmy zahraničných politikov, europeizáciu identít a domáce viacúrovňové vládnutie, pričom berie do úvahy inštitucionálnu hĺbku kooperácie ich zahraničných a bezpečnostných politikov. Autorovým záverom je tvrdenie, že mocenské kapacity a kolektívne identity majú výrazný význam pre rozdielnosť preferencií, pričom efekt ideí o povahe a centre suverenity, ako to odráža domáca ústava (zloženie) každej krajiny, je obzvlášť významná.

Vysvetlenie rozdielnosti v miere integrácie medzi rôznymi politikami pomocou teórie medzinárodných vzťahov alebo európskej integrácie však absentuje v zahraničnej ako aj domácej spise, preto sa budem snažiť túto medzeru zaplniť.

- **zoznam zdrojov**

CAPORASO, J. – JUPILLE, J. Europeization and domestic Change: Introduction In Cowles M. – G., Caporaso, J., Risse T. (ed), *Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change*, Cornell University Press, pp. 1- 20

DINAN, D. (2004) *Europe Recast*. Houndmills.Palgrave.

DINAN, D. (2010) *Ever Closer Union*. Macmillan.Palgrave.

DOVER, R. (2010) The EU's Foreign, Security and Defence Policies. In: Cini, M. (2010): *European Union Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2010, 3. Vydanie

GIEGERICH, B. – WALLACE, W. (2010) *Foreign and Security Policy*. In: Wallace, H. S., Pollack, M. A., Young, A.R (2010) *Policy-making in the European Union*. Oxford: Oxford University Press, 2010, 6. Vydanie

HIX, S. (2005) *The political system of the European Union*. 2nd ed. Houndmills: Palgrave Macmillan.

HOFFMANN, S. (1966) *Obstinate or Obsolete: The Fate of the Nation State and the Case of Western Europe*. Daedalus, Vol. 95, No.3, pp. 862-915

HOWORTH, J. (2007) *Security and Defence Policy in the European Union*. Houndmills: Palgrave

RISSE, T. (2004) Social Constructivism and European Integration, In Antje Wiener and Thomas Diez, *European Integration Theory*, Oxford: Oxford University Press, pp. 159-176

RISSE, T. (2001) A European Identity? Europeanization and the Evolution of Nation-State Identities. In Cowles M. – G., Caporaso, J., Risse T. (ed), *Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change*, Cornell University Press, pp. 198-217

ROSAMOND, B (2000) *Theories of European Integration*. Macmillan, Palgrave.

WALLACE, H (2010) An Institutional Anatomy and Five Policy Modes. In: Wallace, H. S., Pollack, M. A., Young, A.R (2010). *Policy-making in the European Union*. Oxford: Oxford University Press, 2010, 6. Vydanie

Články z časopisov:

BILČÍK, V. (11.11.2010) Zahraničnú politiku EÚ otestuje až väčšia kríza. dostupné k 3.6.2012 na <http://www.euractiv.sk/obrana-a-bezpecnost/interview/zahranicnu-politiku-eu-otestuje-az-vacsia-kriza-016211>

ČERNÝ, A. (2011) Baronka Ashtonová plní očekávání – bohužel. *Mezinárodní politika*. 4/2011. Dostupné k 5. 6. 2012 na http://www.iir.cz/upload/MP/MPArchive/2011/MP04_11.pdf

GUIBERNAU, M. (2011) Prospects for a European Identity. *International Journal of Politics, Culture and Society* 24:1, pp. 31-43

MORAVCSIK, A. (1993), Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 31, No.4 dostupné na: <http://www.princeton.edu/~amoravcs/library/preferences1.pdf>, 13.9.2012

KARÁSEK, T. (2011) Váhavý postoj k arabskému jaru oslabuje roli EU v region, 8.12.2011, [online], dostupné na: <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/clanek/tomas-karasek-vahavy-postoj-k-arabskemu-jaru-oslabuje-rolu-eu-v-regionu-009406>, 7.6.2012

KOENIG-ARCHIBUGI, M. (2004) Explaining Government Preferences for Institutional Change in EU Foreign and Security Policy. *IO* 58, winter 2004, pp. 137-174

POSEN, B (2004) ESDP and the Structure of World Power, *The International Spectator*.

Risse, Thomas et al. (1998) To Euro or Not to Euro? The EMU and Identity Politics in the European Union, *EUI Working Paper RSC No. 98/9*, Badia Fiesolana, San Domenico (FI): European University Institute [online], dostupné na:

http://www.arena.uio.no/publications/wp98_1.htm

RYNNING, S. (2011) Realism and the Common Security and Defence Policy. *Journal of Common Market Studies* 49(1).

SASNAL, P. (12. 04. 2011) Líbya: bezprecedentná kríza zahraničnej politiky EÚ. *Zahraničná politika*. dostupné k 3. 6. 2012 na:

<http://www.zahranicnapolitika.sk/index.php?id=1270&tl=13>

Internetové zdroje:

The Maastricht Treaty, [online], dostupné na:

<http://www.eurotreaties.com/maastrichtec.pdf>, 3.6.2012

The Amsterdam Treaty: a comprehensive guide, [online], dostupné na:

http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/amsterdam_treaty/index_en.htm, 8.6.2012

Treaty of Nice, [online], dostupné na: [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/12001C/pdf/12001C_EN.pdf)

[lex.europa.eu/en/treaties/dat/12001C/pdf/12001C_EN.pdf](http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/12001C/pdf/12001C_EN.pdf), 3.6.2012

Treaty of Lisbon, [online], dostupné na:

http://www.europe.bg/upload/docs/Consolidated_LISBON_TREATY_3.pdf, 3.6.2012

http://europa.eu/pol/cfsp/index_sk.htm

<http://www.euractiv.sk/>

Post-electoral survey 2009. Report. s. 64-7, [online], dostupné na:

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_320_en.pdf, 10.9.2012

Standard Eurobarometer 76, Tables of results. 2011, [online], dostupné na:

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb76/eb76_tablesresults_en.pdf, 13.9.2012

List of Current Resolutions, dostupné na:

<http://www.un.org/Depts/dhl/resguide/r63.shtml>